

LAPSI MIELESSÄ

Hattulan varhaiskasvatussuunnitelma

”Se, minkä tuntee, jää mieleen. Se, mikä vain suoritetaan, unohtuu. Vaikka jokin asia on aikuisen mielestä miten onnistunut tahansa, mutta lapsi ei pääse fiilikseen, ei hän siitä mitään muista tai opi. Mieti ja katso, miltä se lapsi näyttää. Mitä hän tuntee? Onko hän mukana? Mikä sen lapsen saa innostumaan, sitoutumaan ja uppoutumaan flowhun? Miten mä pystyn aikuisena tukemaan lapsen elämässä kokemuksia ja merkityksellisiä hetkiä, joista jää tunnejälkiä – ja joista syntyy sen myötä oppimiskokemuksia?”

Kasvattajan kommentti

Hattulan varhaiskasvatussuunnitelmaa ovat olleet laatimassa 2016–2017 koko varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä esimiestiimi. Tarinoita, kommentteja ja ajatuksia ovat henkilöstön lisäksi tuottaneet lapset ja heidän huoltajansa.

Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessista ovat vastanneet Hattulan pedagoginen esimies Sari Sahlman ja vasutyön seudullinen (Hämeenlinna, Hattula, Janakkala) projektikoordinaattori Elina Kataja. Varhaiskasvatussuunnitelma päivitettiin 2022.

Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessiin on saatu tukea Opetushallituksen kehittämishankerahoituksesta.

Sisällys

1. Sukellus Hattulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan	5
Lapsi arvostaa varhaiskasvatuksessa.....	8
Huoltajat arvostavat lapsensa varhaiskasvatuksessa.....	9
Me kasvattajat haluamme varhaiskasvatuksessa vaalia.....	10
Kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen -	12
Varhaiskasvatuslaki	13
Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	14
2. Maailman ihanin lapsi.....	15
Kasvatuksen tehtävänä on siirtää hyvää ja arvokasta.....	15
Tykkäätkös sä musta, mä tykkään susta.....	16
Kiinnitä huomio positiiviseen, sillä se, mikä nähdään, kasvaa	17
Näe minut, näe oikeuteni	19
Toiset tarvitsevat enemmän saadakseen yhtä paljon	20
Sun, mun ja meidän lapset	21
Omena on pyöreä, omena on soikea, omena on ruoka ihan oikea.....	22
Tavoitteen saavuttamiseen on monta laajakaistaa.....	24
3. Sensitiivinen, kannustava ja läsnäoleva kasvattaja on lapsen oikeus	26
Jokainen antaa sinulle mahdollisuuden kehittyä	27
Yksilöllistä ja yhteisöllistä	32
4. Ympäristö vaikuttaa lapseen ja lapsi ympäristöönsä	34
Lapsi ei heittäydy aikuisen ajatuksiin vaan aikuinen lapsen	35
Lapsen oman ympäristön pitäisi tuntua maailman parhaalta paikalta	39
Matkustan ympäri maailmaa.....	42
Hello, hey, hei, ciao.....	43
Yhdessä lapsen parhaaksi.....	44
Kumppanuutta ja kunnioitusta.....	44
Yhdessä olemme enemmän	46
5. Lapsen arki on mahdollisuuksia täynnä.....	47
Varhaiskasvatus – elämää varten	47
Kaikin aistein, monin keinoin.....	49
Mitäs tänään leikittäisiin?	50
Oppimisen alueet	55

Nyt tää sanois näin	55
Nää batmanit tanssii rokkia	57
Mä lennän Thaimaaseen – taivaaseen?	62
Asuiksä täällä jo silloin kun dinosaurukset eli?.....	67
Sisällä ei saa juosta! Vai?	73
6. Kasvu ja oppiminen näkyväksi	75
Näe tämän hetken merkitys	75
Onko sammakolla hampaat?	78
Matkustan ympäri maailmaa.....	80
Lupa opetella tekemään itse	84
Musta tulee isona sellanen tietomies	88
Matkalla muuttamaan maailmaa	90
7. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	95
Siirtymäkäytännöt osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.....	95
Kaikilla meillä on siivet, jotkut vain tarvitsevat apua päästäkseen lentoon.....	96
Suunnittelu, arviointi ja kehittäminen.....	99
Tiimityö ja pedagoginen vastuu.....	99
Pedagoginen suunnittelu, arviointi ja kehittäminen tiimissä.....	100
Suunnittelu-, arviointi- ja kehittämissaika (SAK).....	101
Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.....	103
Vertaisarviointi tiimeissä	106
LIITE 1. Kuntoutukseen ohjautuminen Hattulassa	107
Lapsuus Hattulan varhaiskasvatuksessa.....	3

1. Sukellus Hattulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Siihen kuuluvat yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys sekä moninaisuuden arvostaminen, sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatusta toteutetaan ja kehitetään inkuusivisten periaatteiden mukaisesti. Varhaiskasvatuksen toimilla luodaan yhdenvertaiset edellytykset kasvuun, kehitykseen ja oppimiselle kaikille varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille sekä tuetaan lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistetään elinikäistä oppimista. Lapsella on oikeus saada näiden toteutumiseksi tarvitsemaansa tukea oikeatasoisesti ja oikea-aikaisesti. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.^{1,2,3,4}

Hattulan kunta ”elämää varten” tarjoaa hattulalaisille lapsille ja perheille hyvinvointia sekä palveluja monipuolisesti ja laadukkaasti. Hattulan kunnan varhaiskasvatuksen painopiste on päiväkotien varhaiskasvatuspalveluissa. Perhepäivähoidossa painopiste tulee olemaan lähitulevaisuudessa yksityisessä palvelussa.

Hattulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) pohjautuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2022). Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma kuvaa meidän kuntamme tapaa toteuttaa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelmamme on kuva- ja tarinapainotteinen, aidosti käytännönläheinen, visuaalisesti houkutteleva ja helppolukuinen teos, joka avaa pedagogiikan ytimet sekä työntekijälle että huoltajille. Työyhteisössä sen tarkoitus on herätellä pohtimaan työn tekemisen tapoja ja antaa erilaisia arjen kokemuksia, joista ammentaa ajatuksia oman työn kehittämiseen. Varhaiskasvatussuunnitelmassa kuuluu yhteisen tekemisen ja osallisuuden vahva lanka. Sen ydin rakentuu varhaiskasvatuksen arjen tarinoiden, kuvien sekä lasten, huoltajien ja työntekijöiden sitaattien ja kommenttien perustalle.

”Ei kaivata niinkään menetelmiä, vaan enemmänkin innostavia esimerkkejä ja arjen tarinoita siitä, miten asioita on tehty. Niistä ihmiset löytävät sekä uusia työn tekemisen tapoja että myös vinkkejä menetelmien käytöstä.”

Kasvattajan kommentti

ME teimme tämän yhdessä. MINUN ääneni kuuluu tässä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otimme painopisteeksi sen, kuinka toteutamme perusteiden määrittämät asiat käytännön arjessa. Työssään varhaiskasvattaja käyttää sekä valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, että paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa, jotka linkittyvät toisiinsa, mutta eivät toista toisiaan. Tavoitteenamme on elävä varhaiskasvatussuunnitelma, joka näyttää

¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 3

² Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 10-11

³ Varhaiskasvatuslaki 3§

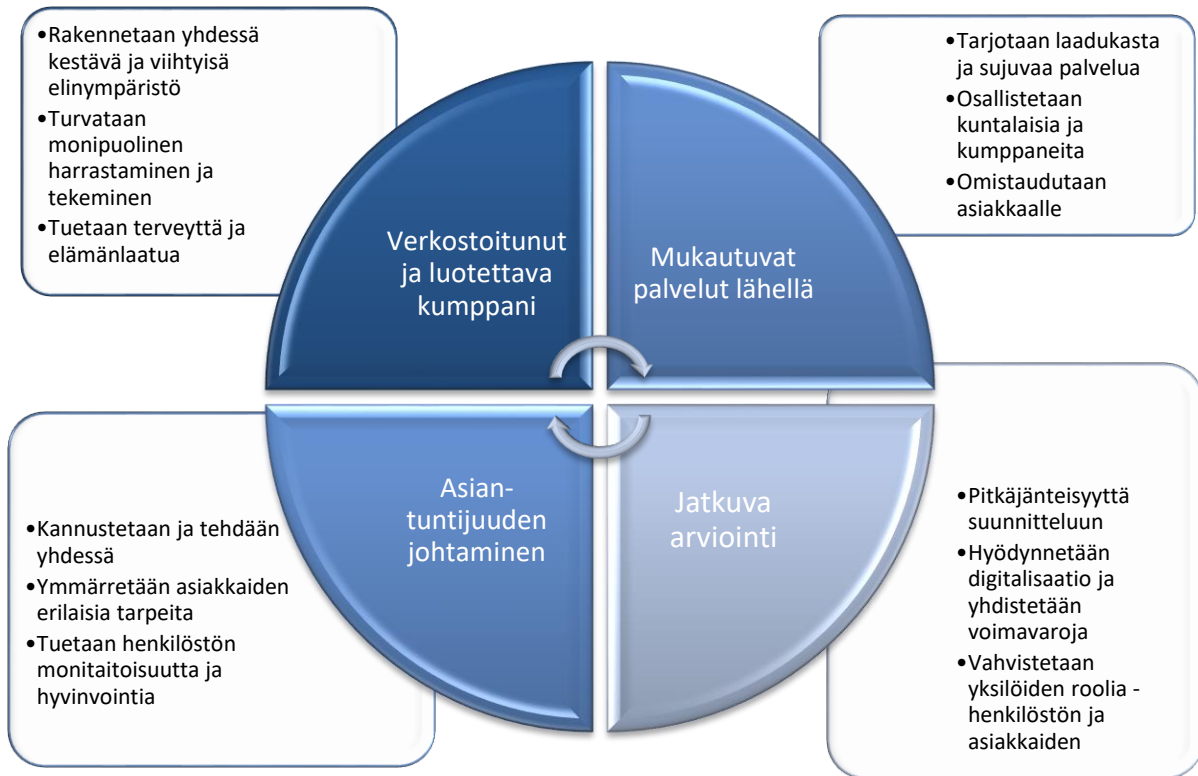
⁴ Varhaiskasvatuslaki 23§

Hattulan kunnan varhaiskasvatukselta ja toteutuu arjessamme hyvinvoivan lapsen, perheen ja työyhteisön hyväksi.

Varhaiskasvatussuunnitelman rakentamisen polkumme on ollut monipuolinen ja antoisa. Polkua ovat olleet yhdessä tekemässä v. 2016–2017 aikana lapset, huoltajat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö. Vuoden 2022 päivityksessä on mukana ollut pienempi joukko varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Yhdessä tekeminen on lisännyt varhaiskasvatuksen yhteishenkeä. Huoltajien mielipiteitä ja ajatuksia varhaiskasvatuksesta on selvitetty sekä asiakaskyselyllä, että yksiköissä järjestetyillä vasukahveilla, joiden kautta olemme saaneet paljon ajatuksia ja tarinoita varhaiskasvatussuunnitelman rakentamiseen. Lasten mielipiteitä ja näkemyksiä hyvästä varhaiskasvatuksesta on selvitetty erilaisten kyselyiden ja toiminnallisten tehtävien avulla. Henkilöstön osalta varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin on sisältynyt monipuolisesti koulutuksia, tapaamisia ja erilaisia työryhmiä, joihin on päässyt osallistumaan kattavasti koko henkilöstö. Lisäksi henkilöstöllä on ollut koko prosessin ajan mahdollisuus tuottaa varhaiskasvatussuunnitelmaan omia tarinoitaan ja ajatuksiaan varhaiskasvatuksen laadukkaasta ja värikkästä arjesta. Uskomme, että tämä matka on edesauttanut varhaiskasvatussuunnitelmaan sitoutumisessa jo ennen kuin se on ilmestynyt kirjallisessa muodossa. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman valmistuminen on toki vasta yksi askel, ja kehittäminen, työtapojen tarkastelu ja lapsen mahdollisimman hyvän arjen tavoittelu jatkuvat aktiivisena sen jälkeen. Hattulan varhaiskasvatussuunnitelma toimii varhaiskasvatuksen vuosisuunnitelmassa ja arviointityötä sekä pedagogista keskustelua toteutetaan säännöllisin väliajoin.

Paikallisessa suunnitelmassa on huomioitu Hattulan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, sivistystoimen osallisuussuunnitelma, esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmat, varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet, turvallisuussuunnitelma sekä varhaiskasvatuksen pedagogisen kehittämisen suunnat. Hattulan varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä ja se kattaa niin kunnallisen kuin yksityisenkin varhaiskasvatustoiminnan kaikkine toimintamuotoineen. Hattulan varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa on huomioitu eri yhteistyötahojen näkemykset (perusopetuksen pedagoginen rehtori, esiopetuksen henkilöstö, sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavat viranomaiset). Yhteistyötahoilta on pyydetty kommentteja varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön ja painopisteisiin.

Hattulan varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava ja sitä arvioidaan erilaisin menetelmin sekä henkilöstön, huoltajien ja lasten toimesta. Arviointia on avattu laajemmin omassa luvussaan.

Hattulan kuntastrategia 2021

Me kasvattajat haluamme varhaiskasvatuksessa vaalia...

Lapsen elämässä haluan vaalia...

- ...uteliaisuutta, tasa-arvoa, turvallisuutta, koskemattomuutta, kiireettömyyttä
- ...jokaisen hyväksymistä omana itsenään ja yksilöllisyyttä
- ...lapsen osallisuutta, kuulluksi tulemista, aitoa lapsen iloa ja onnea
- ...lapsen persoonallisuutta, ainutkertaisuutta, aitoutta, omaa ajattelua
- ...huomata hyvä jokaisessa lapsessa
- ...aitoa lasten omaa kieltä, kulttuuria sekä leikkiä ja oppimista
- ...lapsuutta itseisarvona (ei tarvitse osata ja oppia kaikkea jo ennen kuin mennään kouluun - elämä on tässä ja nyt)
- ...olla yhteisön jäsen omana ainutlaatuisena itsenäsi

Parhaimmillaan varhaiskasvatus voi antaa lapselle...

- ...itseluottamusta ja vahvan itsetunnon, joka kantaa halki elämän
- ...mahdollisuudet tasa-arvoiseen lapsuuteen
- ...paljon iloa, uusia taitoja ja onnistumisen kokemuksia
- ...kykyä toimia toisten kanssa, kunnioittaa toista
- ...tasapainoisen pohjan tulevaisuutta ajatellen, parhaat mahdolliset eväät elämän polulle
- ...valmiuksia ja arjen taitoja elämää varten
- ...kokonaisvaltaisesti hyvän päivän hoidossa
- ...turvallisen ja innostavan ympäristön, jossa lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi
- ... hän saa mahdollisuuksia vaikuttamaan ympäristöönsä, toimintoihin ja omaan varhaiskasvatuspäiväänsä
- ...valmiuksia elinikäistä oppimista varten

Lupaan sinulle lapsi...

- ...kohdata sinut yksilönä ja toimia inkusiivisten periaatteiden mukaisesti
- ...otan sinun aloitteesi ja mielipiteesi huomioon, otan sinut mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutan päiviä enemmän sinun näköisellä tavalla
- ...yhdessä opimme toinen toisiltamme
- ...paljon yhteisiä leikkihetkiä ja leikin kautta oppimista
- ...mahdollistan sinulle sinun mielenkiintosi ja kehitystason mukaisia leikki- ja opetusvälineitä sekä oppimisympäristön
- ...varmistan sinulle turvallisen, inklusiivisen ja monipuolisen toimintaympäristön
- ...olet tärkeä täällä ja nyt, omana itsenäsi, huomaan hyvän sinussa joka päivä
- ...autan sinua parhaani mukana karikkojen yli ja tuen sinua kaikessa, missä tarvitset aikuista ja tukea
- ...opettelen tarkemmin huomaamaan ne pienet tilanteet, joissa sinulla on mahdollisuus oppia tästä elämästä
- ...annan sinun osallistua ja vaikuttaa päivääsi liittyviin asioihin
- ...kohtelen sinua ainutkertaisena antaen sinulle mahdollisimman paljon oppia elämään, yhdessä muiden aikuisten ja lasten kanssa
- ...opettelen tuntemaan sinut ja sinun tarpeesi sekä myös sinun perheesi
- ...opettelen pois kiireestä
- ...annan aikaa ja rohkaisen sinua
- ...olen luotettava ja turvallinen aikuinen
- ...opettelen arvioimaan omia toimintatapoja paremmin
- ...kanssani sinulla on hyvä ja turvallinen päivä
- ...teen parhaani joka päivä sinun vuoksesi
- ...otan toiminnan ja oppimisympäristöjen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon sinun ajatuksesi sekä vasuusi kirjatut asiat

Kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen -

Perhe saa päätöksen varhaiskasvatuspaikasta

- Perhe ottaa paikan vastaan kirjallisesti
- Perhe ottaa yhteyttä lapsen hoitoryhmään sopiakseen aloituskeskustelusta

Aloituskeskustelu

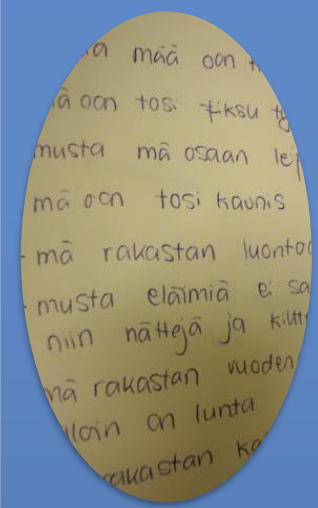
- Aloituskeskustelu käydään (pääsääntöisesti) lapsen kotona
- Aloituskeskustelussa huomioidaan lapsen ja perheen odotukset ja ajatukset varhaiskasvatukselle. Huoltajat ja lapsi kertovat kasvattajalle lapselle tärkeistä asioista, henkilöistä ja elämästä kotiooloissa. Keskustelussa käydään läpi huoltajien kasvatuseriaatteita ja toiveita yhteistyöstä.
- Perheeltä saatu tieto jaetaan lapsen tulevien kasvattajien kesken ennen hoidon aloittamista

Tutustuminen varhaiskasvatusryhmään

- Lapsi tutustuu yhdessä huoltajan kanssa lapsiryhmään ja sen toimintaan
- Tutustumisjakson pituus määritellään huoltajien ja henkilöstön kesken
- Tutustumisen ajalta ennen päivähoiton varsinaista aloitusta perhe ei maksa päivähoitomaksua. Lapsi ei voi jäädä tutustumiskäynneille ilman huoltajaa varhaiskasvatukseen ennen varhaiskasvatuksen aloittamista.

•Varhaiskasvatuksen aloitus

Vasukeskustelu

- Ensimmäinen lapsen vasukeskustelu käydään huoltajan kanssa 3 kk:n sisällä hoidon aloituksesta
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on lapsuutta ja lapsen ainutlaatuisuutta korostava suunnitelma, joka pitää sisällään mitä tietoja ja taitoja lapsella on, mitä lapsi on juuri opettelemassa, mitkä asiat häntä kiinnostavat ja miten näiden pohjalta rakennetaan varhaiskasvattajien toimintaa suuntaava suunnitelma lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tarvittaessa lapsen tuentaso, -tarpeet ja -toteutuksesta.
- Lapsi on mukana suunnitelman tekemisessä. Myös lapsen ajatukset kirjataan vasuun. Lapsen osallisuus voidaan toteuttaa kuvien, videoinnin, haastattelujen tai kysymysten muodossa joko jo ennen vasukeskustelua tai sen yhteydessä.
- Kasvattajat, lapsi ja huoltajat sopivat ja kirjaavat, miten lapsen oppimista ja kasvua tuetaan päivähoitossa ja kotona. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja päivitetään vähintään kerran vuodessa
- Hoitosuhteen päättyessä varhaiskasvatuksen asiakirjat arkistoidaan.

Varhaiskasvatustalaki

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on...

Edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia

Tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista

Toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset

Varmistaa kehittävä, inklusiivinen, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö

Turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä

Antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää inklusiivisuutta, sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa

Tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve sekä taata ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä

Kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen

Varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin

Toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Kaikkien varhaiskasvatuksen toimintamuotojen toiminta perustuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin sekä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Henkilöstön osaamiseen ja sen kehittämiseen laaditaan vuosittain koulutussuunnitelma, joka tukee tavoitteellista ja jatkuvaa toiminnan kehittämistä. Toimintaa peilataan jatkuvasti varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteisiin ja sisältöihin kaikissa toimintamuodoissa.

PÄIVÄKODIT Päiväkodeissa varhaiskasvatusta toteutetaan kasvattajatiimeissä, joihin kuuluvat varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajat sekä lapsiryhmän tarpeiden perusteella ryhmäavustajat. Hattulan päiväkodeissa varhaiskasvatus ja esiopetus toteutuvat pienryhmissä. Hattulassa tarjotaan laajennettua aukioloa huoltajien työaikojen perusteella. Lisäksi Hattulassa on luontopainotteisia päiväkotiryhmiä ja tarpeen mukaisesti integroitu erityisryhmä.

PERHEPÄIVÄHOITO Hattulassa järjestetään sekä kunnallista että yksityistä perhepäivähoitoa. Perhepäivähoito on ohjattua, suunnitelmallista ja tavoitteellista varhaiskasvatusta, joka tapahtuu perhepäivähoitajan omassa kodissa.

Muita mahdollisia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja voivat olla:

KERHOTOIMINTA Kerhotoiminta on suunnitelmallista varhaiskasvatustoimintaa, joka tarjoaa, alle kouluikäisille lapsille hoitoa (yli 3-vuotias), kasvatusta ja opetusta silloin, kun perheellä ei ole tarvetta kokopäivähoidolle. Kerhotoimintaa järjestetään, jos kerhoon hakijoita on seitsemän tai enemmän.

AVOIN TOIMINTA Avoimessa toiminnassa kotona olevilla lapsilla ja heitä hoitavilla aikuisilla on mahdollista tavata toisiaan. Toiminnassa toteutuvat vertaistuki, yhdessä tekeminen, lasten välinen vuorovaikutus ja leikki. Varhaiskasvatus voi antaa tilansa vapaaehtoisten käyttöön toiminnan toteuttamista varten.

KOTIHOIDONTUKI JA YKSITYISEN HOIDON TUKI

Hattulassa tuetaan perheen mahdollisuuksia valita eri hoitomuotoja, kuten yksityinen hoito.

2. Maailman ihanin lapsi

Lapsuus on arvokas ja merkityksellinen aika ihmisen elämässä. Se on arvojen ja persoonallisuuden muotoutumisen aikaa. Jokaisella lapsella on oikeus kunnioitukseen, arvostukseen omana itsenään, ainutlaatuisuuteen, erilaisuuteen sekä omaan kasvun rytmiin ja kehitykseen. Lapsi on aktiivinen tiedonrakentaja, osaja ja toimija, utelias olento, jonka kysymykset ovat tärkeitä ja merkityksellisiä. Itse kokeilemalla, keksimällä ja tutkimalla löytyvät tärkeimmät polut kasvuun kokonaiseksi ihmiseksi.

Kasvattajan tehtävä on rohkaista lasta löytämään kaikki mahdollisuutensa. On tärkeää saada vahva kokemus omasta arvostaan, jotta voisi itse arvostaa muita. Lapselle tulee osoittaa, että hän on arvokas riippumatta ominaisuuksistaan, kyvyistään tai onnistumisistaan. Hänen tulee saada osallistua oman kehitystasonsa ja halunsa mukaan inkusiivisten periaatteiden mukaisesti yhteisöön. Lapsen tulee saada varhaiskasvatuksessa riittävää ja oikea-aikaista tukea.

Arvojen perusta, moraalinen kehitys ja omantunnon herääminen kehittyvät vuorovaikutuksessa ja sellaisessa ilmapiirissä, jossa lapsi kokee itsensä rakastetuksi ja arvokkaaksi. Tunnekokemusten, mallien ja esimerkkien kautta kasvattaja auttaa lasta selventämään, jäsentämään ja soveltamaan omia ajatuksiaan, arvopohdintojaan ja tunteidensa käsittelyä.

"On helpompaa kasvattaa ehjiä lapsia kuin korjata rikkinäisiä aikuisia." (Fredrick Douglas)

Kasvatuksen tehtävänä on siirtää hyvää ja arvokasta

Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina⁵ ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁶, varhaiskasvatuslain⁷ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.⁸

Jotta toiminnan kehittyminen ja jatkuva uudistuminen ovat mahdollista, työyhteisöjen tulee nähdä oma toimintansa sellaisena kuin se todellisuudessa toteutuu, ei sellaisena kuin se halutaan ideaalina nähdä. Ilman kriittistä reflektointia painotukset muuttuvat todellisuudessa eri järjestykseen, arvo voi olla "painavin" ajatuksissa, mutta arjessa sille annetaan vähiten aikaa. Arvopohdinnan tulee olla jatkuvaa, ettei arvoista tule itsestäänselvyksiä ja arjessa

Huoltajat nostavat tärkeinä arvoina...

"Ystävyys-suhteiden solmiminen ja leikin kautta oppiminen."

"Pidän tärkeänä, että lapsi oppisi kohtaamaan erilaisuutta, ja toivon, että varhaiskasvatuksessa lasten kanssa puhuttaisiin erilaisista perheistä, erilaisista lapsista."

"Tunteiden näyttäminen ja sanoittaminen, ja oman mielipiteen rohkea esittäminen."

"Rohkeutta on olla oma itsensä ja hyväksyä itsensä sellaisenaan kuin on."

"Yhteen hiileen puhaltaminen."

⁵ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s.16

⁶ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁷ Varhaiskasvatuslaki 205

⁸ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

näkymättömiä, vaan niin, että ne vaikuttavat jokapäiväisissä valinnoissa, motivoivat toimintaa, ohjaavat käyttäytymistä ja sitouttavat.

Tykkäätkös sä musta, mä tykkään susta

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi

Ammattilaisten ajatuksia...

”Pyritään huomioimaan jokainen lapsi, antamaan aikaa mahdollisuuksien mukaan, edes pieni hetki.”

”On ensiarvoisen tärkeää, että lapsi saa kokemuksen kuulua johonkin ryhmään omana itsenään.”

”Hoitokaverit on lapselle tärkeitä, tulee kiinteä ja lämmin suhde vähän kuin isoveli-pikkuväli, isosisko-pikkusisko, lapset odottavat toisia tulevaisuuteen. Kaverisuhteita tulee vaalia ja arvostaa – ei erotella.”

”Jokaista lasta koetetaan ymmärtää omana itsenään ja ryhmän jäsenenä. Lapsen mielipidettä kuunnellaan ja kysellään sekä keskustellaan lapsen kanssa, kun asiat eivät aina ole niin selkeitä.”

”Kunnioitetaan lapsen mielipiteitä, annetaan tilaa ja mahdollisuuksia tehdä omia valintoja.”

on ainutlaatuinen ja arvokas

juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.⁹

”Lapsuus on jo sinällään arvokas ja ainutlaatuinen asia. Se on sitä meidän aikuisten ruuhkavuosien aikaa, jossa jokainen lapsi elää omaa ainutlaatuista, sillä hetkellä ajankohtaista asiaa eli omaa ainutkertaista koko elämään vaikuttavaa lapsuuttaan.”

Kasvattajan kommentti

⁹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s.16

Kiinnitä huomio positiiviseen, sillä se, mikä nähdään, kasvaa Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseen, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.¹⁰

Tarvitaan aikuisia, jotka...

...ovat kiinnostuneita lapsista, näkevät heidät ja kuuntelevat heitä. Lapsi, jota kuunnellaan, oppii itsekkin kuuntelemaan toisia ihmisiä.

...antavat lapselle sopivasti haasteita ja auttaa häntä ylittämään aikaisempia rajoja. Lapsen itsesäätely sisäistyy ymmärtävän aikuisen lasta säätelevästä ohjannasta.

...osoittavat kiintymystä, välittämistä ja huolenpitoa. Lapsen tunne-elämän herkkyyks ei voi kehittyä ilmapiirissä, jossa näitä elementtejä ei ole. Eettisen ymmärryksen kehittyminen edellyttää tunne-elämän herkkyyttä.

...osoittavat lämpöä, läheisyyttä, turvallisuutta, kuulluksi tulemistä, syliä, pysyvyyttä, yhdessäoloa, empatiaa ja huolenpitoa.

Jokaista lasta autetaan kiipeämään sille vuorelle, johon hänellä on mahdollisuus.

Kasvattajan kommentti

¹⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s.16

Aito vuorovaikutuksellinen ihmissuhde luo pohjan sellaiselle luottamukselle, joka sallii lapsen ilmaista koko tunnekirjonsa. Saadessaan ilmaista tunteensa lapsi tulee niistä tietoiseksi ja siten myös oppii hallitsemaan itseään ja tunteitaan. Lapsen omien kokemusten kautta kehittyä kyky tuntee myötätuntoa ja ymmärtää toisen ihmisen kokemuksia. Yksilöllisyyden itseisarvo edellyttää, että yhteisössä on olemassa yleispätevät yksilöstä riippumattomat eettiset arvot ja normit. Säännöt ja normit mahdollistavat, että lapsi voi toimia yksilönä ryhmässä. Ryhmäytyminen, yhteisökasvatus, ryhmässä oppiminen on varhaiskasvatuksemme erityinen tehtävä.

Toiminta perustuu siihen, että lapsia tuetaan kasvamaan ihmiseksi ihmiselle sekä itselle. Toimimaan arjessa ja kaverisuhteissa oikein,

Ammattilaisten ajatuksia...

”Vahvuuksien näkeminen, kannustava kohtaaminen, kehuuolit, tähtipäivät, lapsen nostaminen.
Positiivisuuspedagogiikka.”

”Yhteisöllisyys, niin lapset kuin aikuisetkin opettavat toisiaan.”

”Omantunnon ja oikeudenmukaisuuden ääni nousevat hyvin nopeasti pienessä porukassa esille, autetaan toisia ja tehdään yhdessä toisten kanssa.”

”Kasvattajan aktiivinen vuorovaikutus on tärkeää, johdonmukaisuus, lämpimyys, kiireettömyys.”

reilusti ja huomaa-
maan elämän
erilaisuutta siinä,
että ollaan erilaisia
ja harjoitellaan
aikuisen tuella ja mallilla sietämään sitä. Sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden harjoittelu arjessa on todella tärkeää, jotta opitaan luonnostaan oikeudenmukaisuuteen ja reiluuteen, opitaan kunnioittamaan toista ihmistä ja itseä ja halutaan toimia oikein ja reilusti. Kiusaamiseen ja syrjintään puututaan heti.

”Kasvattaja huomaa hyvän arjessa, kuuntelee lasten sanomisia ja tekemisiä ja muistaa sanoa ääneen myönteisiä kokemuksia esim. ”Sait hienosti lahkeet kengän päälle auki, huomasitko?”, ”Autoit upeasti kaverin siivoamaan leikin tänään.” Kasvattaja tukee lapsen oman ajattelun kehittymistä nimetyillä kehuilla. Tällainen vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä kehittää myös lapsen syy-seuraussuhteiden

vahvistumista, jolloin lapsi oppii turvallisesti aikuisen avulla ajattelemaan itse, sanomaan mitä oikeasti ajattelee ja olemaan erimielistä asioista. Myös aikuinen oppii lapsilta elämään arjessa ja

tässä hetkessä. Elämä on parhaimmillaan juuri tässä hetkessä, kun ihmetellään jälkiä lumessa tai lumihuutaleen muotoa, erikokoisia jääpuikkoja. Niistä syntyy huikeita keskusteluja. Lapset näkevät erilaisia hetkiä ja tapahtumia; aurinko, linnunlaulu, tuoksut – he osaavat käyttää aistejaan arjessa. Kasvattajina meidän tulee miettiä aikatauluja ja aitoa kiireettömyyttä niin, että lapsella on mahdollista kulkea aistit avoinna, tehdä huomioita ympäristöstä ja tarttua hetkiin.”

Kasvattajan kommentti

Näe minut, näe oikeuteni

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Lapsella on oikeus saada tarvitsemaansa tukea suunnitelmallisesti ja oikea-aikaisesti.^{11,12}

Lapsella on oikeus tulla kuulluksi. Pienemmissä ryhmissä tämä onnistuu selkeästi paremmin. Kasvattajien ja lasten jakautuminen pienryhmiin on luonteva arjen toimintatapa, joka mahdollistaa lapsen oikeuden tulla kuulluksi. Lapsiryhmän jakaminen teknisesti pienempiin ryhmiin ei sinällään riitä, vaan pienryhmien sisällä tapahtuva lapsen kuuleminen, kohtaaminen, hänen aloitteisiinsa vastaaminen ja havainnoinnin mahdollisuus ovat niitä perimmäisiä arvoja, johon pienryhmätoiminnalla pyritään. Niin ikään tulee miettiä sitä, millä perusteilla pienryhmät muodostetaan, ja miten pienryhmät ja jo niiden muodostuminenkin tukevat lapsen osallisuutta, ystävyyssuhteita ja mielenkiinnon kohteita.

Jotta lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi arjessa, joustetaan toiminnassa ja otetaan lapsia mukaan toiminnan suunnitteluun. ”Mitä te haluatte tehdä ja miten?” Kasvattaja keskustelee, kyselee, sanoittaa, mallintaa, ohjaa arjen toiminnoissa lasta omatoimisuuteen ja oman ajattelun kehittämiseen → ajattelemaan itse.

Lasten oikeuksien perusta on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, joka sitoo jokaista lasten kanssa toimivaa aikuista.

¹¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s.17

¹² Varhaiskasvatustilaki 15 a §

Lapsella on oikeus...

Lapsella on oikeus oppia leikkien, iloita oppimastaan sekä osallistua oppimisympäristön rakentamiseen ja toiminnan suunnitteluun. Mitä paremmin tunnemme ryhmämme lapset ja heidän tapansa oppia, sitä paremmin pystymme tarjoamaan juuri heille sopivia oppimisenpaikkoja ja tarttumaan heidän mielenkiinnon kohteisiinsa.

Lapsella on oikeus, että hänet huomioidaan juuri sellaisena kuin on. Ja, että aikuiset huomaavat nimenomaan kaiken sen hyvän, mitä hänessä on.

Lapsella on oikeus omiin käsityksiinsä, vaikka ne tuntuisivatkin aikuisen näkökulmasta hassuilta tai ”virheellisiltä”.

Kun lapsi pystyy itsenäisiin tekoihin, hänellä on oikeus myös niiden suorittamiseen.

Lapsella on oikeus hyvään huolenpitoon. Lapsella on oikeus kasvaa ja kehittyä omaan tahtiinsa. Liian aikainen eteneminen vie lapsen mahdollisuuden itse oivaltaa. Lapsella on oikeus työrauhaan, omaan pohdiskeluun ja tietoon. Jotkut tarvitsevat enemmän saavuttaakseen saman verran.

Lapsella on oikeus omiin tunteisiinsa. Vaikka lapsi tarvitsee aikuisen apua puokeakseen tunteensa sanoiksi, lapsi kuitenkin itse viime kädessä parhaiten tietää, miltä hänestä tuntuu. Autetaan lasta tunnistamaan ja arvioimaan erilaisia tunteita, sekä ilmaisemaan niitä. Välittävissä ilmapiirissä lapsi voi kokea syvimmätkin tunteensa mielekkäiksi ja perustelluiksi.

Lapsella on oikeus myös omiin ristiriitoihinsa. Aikuinen toimii puolueettomana sovittelijana, eikä arvioi tilannetta omista lähtökohdistaan, vaan luottaa lasten kykyyn löytää ratkaisuja. Aikuisen vastuulla on huolehtia siitä, että ratkaisu ei loukkaa, nolaa tai ole hyvien tapojen vastainen. Näin annetaan lapselle tilaa omaan ajatteluun ja puheen tuottamiseen.

Toiset tarvitsevat enemmän saadakseen yhtä paljon

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta inklusiivisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa¹³.

Hattulan varhaiskasvatuksen kehittämisessä huomioidaan inklusion periaatteet kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamisessa. Tällainen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omien vahvuuksiensa ja myönteisten oppimiskokemustensa avulla yhdessä muiden lasten kanssa.¹⁴

Tavoitteena on tarjota yhdenvertaista varhaiskasvatusta, jossa jokainen luo sisällöllisesti rikkaan toteutuksen varhaiskasvatussuunnitelman hengessä. Tämä ei tarkoita, että kaikille lapsille tarjotaan samaa asiaa. Jokainen lapsi on erilainen, hänen tarpeensa, kiinnostuksensa, oppimisen tapansa. Ainutlaatuisuus tulee tunnistaa kaikilla tasoilla ja osata hyödyntää sitä päivän eri toiminna. Jokainen päiväkotij- ja perhepäivähoitoryhmä on erilainen omine erityisine piirteineen, mutta toiminnan taustalla arvotietoisuus on sama.

Lapsella on omat mielipiteensä ja ajatuksensa. Jokaisella on tärkeää saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin tai oman yhteisön sääntöihin, tehdä valintoja, antaa äänensä ja siten vaikuttaa toiminnan etenemiseen. On eri asia sitoutua toisten asettamiin ehtoihin kuin olla mukana rakentamassa niitä. Erilaisuuden tunnistaminen ja sen hyväksyminen ovat yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja moninaisuuden onnistumisen lähde.

“Erilaisuus ei ole ongelma eikä haaste. Se on rikkaus ja mahdollisuus.”

“Tärkeää on keskustella huoltajan kanssa tilanteessa kuin tilanteessa. Oli tilanne, jossa poika halusi leikeissä pukeutua prinsessaksi ja huoltajia huoletti, josko lapsi tulee kiusatuksi prinsessana. Ei missään ole määritelty, etteikö poika voi pukeutua prinsessaksi ja leikkiä prinsessaleikkejä. Näissäkin tilanteissa suvaitsevainen, aito keskustelu ja sen huomiointi, että jos tulee tilanteita toisten lasten taholta, niin voidaan keskustella asiasta ja opettaa, että meitä on erilaisia. Ihan samoin, kun tytöt saa pukeutua poliiseiksi ja sankareiksi.”

¹³ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s.17

¹⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s.25

Sun, mun ja meidän lapset

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatukseen luoda edellytyksiä hyvälle kasvatustyöntehtävälle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi¹⁵.

Lapsi on osa perhettä, jossa on omat tapansa, kulttuurinsa ja arjen perustoiminnot. Keskustelun ja varhaiskasvatuksen toiminnan näkyväksi tekemisen kautta löydämme yhteisen ymmärryksen lapsen kasvun ja kehityksen tueksi. Eritaustaisten perheiden kohtaamisessa kasvattajan oma suhtautuminen ja asenne on keskeisessä roolissa. Perheiden kunnioittamisen tulee ulottua keskinäisestä kohtaamisesta myös sen ulkopuolisiin keskusteluihin, esimerkiksi henkilökunnan keskinäisiin keskusteluihin. Tasavertaisessa kohtaamisessa ei paeta kielimuurin taakse, vaan löydetään keinot ylittää tämä muuri. Tulkin käyttö, kuvakommunikointi, valokuvat ja videointi ovat oivana apuna, jos yhteistä kieltä ei ole vielä muodostunut. Perheiden kohtaamisen käytännöt rakennetaan niin, että perheiden näkemys ja varhaiskasvatus yhdistyvät juuri heidän lapselleen luontuvaksi pedagogiikaksi.

Yhteisönä tutustumme toisiimme yhteisissä perheilloissa, erilaisissa tapahtumissa ja tempauksissa. Ei ole olemassa tyypillisiä perheitä tai tyypillisiä kulttuurinsa edustajia, vaan on olemassa erilaisia perheitä, joista jokaisella omat tapansa ja oma kulttuurinsa.

Hattulan varhaiskasvatuksella halutaan lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia. Lapsen ja perheen hyvinvointi nähdään kokonaisuutena, johon vaikuttavat monet tekijät. Hyvinvoiva lapsi on lapsi, josta ollaan onnellisia. Lapsi tarvitsee syliä, hoivaa, huolenpitoa ja hyväksyntää. Hyvinvoiva lapsi tuntee olonsa turvalliseksi ja saa iloa oppimisesta, leikistä sekä vuorovaikutus- ja kaverisuhteista. Hyvinvoivalla lapsella on myönteisiä odotuksia elämästä ja hänelle kehittyy kyky työstää vastoinkäymisiä. Perheen hyvinvointi vahvistaa lapsen hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on avoin vuorovaikutus, jossa huolet otetaan puheeksi heti. Perhetyö, varhainen tuki ja erilaiset tukitoimenpiteet kohdentuvat perheiden käytettäviksi mahdollisimman varhain. Hattulan varhaiskasvatusta ohjaavat vahvasti kasvatuskumppanuuden periaatteet. Lapsen kasvu ja kehitys nähdään perheen kanssa yhteisenä tehtävänä, johon sitoudutaan. Oikeus ja vastuu lapsen kasvatuksesta kuuluvat aina ensisijaisesti lapsen huoltajille, mutta huoltajat saavat kasvatustehtävässään tukea ja apua, jos sitä tarvitsevat. On tärkeää, että jokainen perhe tuntee olevansa sellaisenaan arvokas ja merkityksellinen.

"Meidän perhe uima-altaalla"

¹⁵ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 17

Omena on pyöreä, omena on soikea, omena on ruoka ihan oikea...

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle¹⁶.

Hattulan varhaiskasvatuksessa kestävä kehitys tavoitteena on tukea lapsen kasvua ympäristötietoiseksi, kestävä elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi, joka tekee ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäviä ratkaisuja. Kestävä kehitys kasvatuksen ja oppimisen tavoitteena on vahvistaa ja lisätä lapsen valmiuksia sekä halua toimia ympäristön ja ihmisen hyvinvoinnin

puolesta. Kestävä kehitys on olennainen osa varhaiskasvatuksen

arkea, joka huomioidaan koko toimintakulttuurissa.

Varhaiskasvatuksessa kestävä kehitys tarkoittaa käytännöllisiä asioita, kuten kaverista huolehtimista, lähiympäristön tutkimista ja kestävämpien arkikäytäntöjen oppimista. Olennainen osa kestävä kehitystä on lasten osallisuuden vahvistaminen siten, että lapset pääsevät osallistumaan päätöksentekoon ja kestävä kehityksen työn toteuttamiseen. Kestävä kehityksen periaatteisiin sisältyvät myös yhteisöllisyyden vaaliminen sekä lapsen oikeus mahdollisimman pysyviin ihmissuhteisiin sekä olosuhteisiin varhaiskasvatuksessa. Kestävä kehitys vaatii kasvattajalta arvojen ja toimintatapojen muutosta kohti kestävämpää elämäntapaa. Kasvattajan herkyys, asenteet ja oma esimerkki kestävä kehityksen edistämiseksi ovat merkityksellisiä asioita. Varhaiskasvatuksen kestävä kehitys vaatiikin koko kasvattajayhteisön yhteistä sitoutumista ja tavoitteellista toimintaa kestävä elämäntapaan kasvattamisessa.

¹⁶ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 17

Tie makujen maailmaan käy positiivisuuden ja rohkaisun kautta.

Lapset ovat mielellään mukana kattamassa pöytää ja kutsumassa kavereita ruokapöytään. Ruokailu on tärkeä yhteinen hetki, joka toistuu useita kertoja päivän aikana. Kasvattajien on tärkeä miettiä, miten ruokailussa tuetaan lapsen osallisuutta, omatoimisuustaitojen harjoittamista, itsetuntemuksen kehittymistä (mistä ruuasta pidän, mikä ei niin maistu, milloin maha on täynnä, jne.) ja ruokailua positiivisena tilanteena.

Ystävänpäivänä keittiö yllätti sydänsämpylöin.

Ruokailussa on oivat mahdollisuudet harjoitella kohteliaita ruokailutapoja ja keskustelukulttuuria oman pöytäseurueen kanssa. **Kasvattajien tehtävänä on luoda ratkaisuja, joiden avulla ruokailusta muodostuu kiireetön, miellyttävä hetki.** Kasvattaja ruokailee yhdessä lasten kanssa, kuuntelee ja keskustelee lasten kanssa. Hattulan kunnan varhaiskasvatus on karkiton.

Lapsia kehoitetaan ruokailussa miettimään, minkä verran jaksaa syödä, ettei ruokaa heitetä biojätteeseen. Vanhemmat lapset annostelevat ateriansa itse lautaselle. He auttavat myös nuorempia kavereita esim. pilkkomaan ruokaa, voitelemaan leipää ja kaatamaan maitoa. Lapselle annetaan mahdollisuus kokeilla näitä taitoja, ikään

katsomatta niin halutessaan. Paperit, pahvit ja muovi lajitellaan ja tyhjät maitotölkit huuhdellaan ja viedään kierrätykseen.

”Kulttuurinen kestävyys: Vaalimme ja kunnioitamme alueen kulttuuriperinnettä, maisemaa ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia ja elinympäristöä. Kerromme lapsille alueen historiasta. Alueella on liikkunut vuosisatojen ajan tarina Lepaan Annasta. Lapset ovat keksineet uuden version tarinalle, joka poikunut askarteluja ja lasten esittämää nukketeatterin. Lepaan viinitilalla olevassa museossa saamme tutustua entisaikojen työkaluihin. Puutarhaoppilaitos on perustettu Lepaalla 1910. Lapsilla on oma kasvimaata, näin vaalimme puutarhaopiston perinnettä. Syksyisin pakkaamme ja myymme kasvimaasta saadut perunat ja auringonkukat huoltajille ja opiston väelle. Kasvimaatuotto käytetään lasten retkeilyyn. Vierailemme opiston kasvihuoneilla, ja saamme tietoa kasveista.”

Kasvattajan kommentti

”Lapsilta tulee paljon juttua ja heidän kanssaan on huippua keskustella. Ruokapöydässä on hyvin aikaa keskittyä juttelemaan lasten kanssa heille tärkeistä asioista. Kasvattajana olen mukana keskustelussa ja olen aidosti kiinnostunut pienten asioista.”

”Kuvien avulla kerrotaan päivän ruoasta ja ruokaloru auttavat rauhoittumaan ruokailua varten. Kuvat auttavat lasta sanoittamaan ruokatilannetta; haluan lisää, en jaksa, puolikas leipä, kiitos...”

Kasvattajan kommentti

Tavoitteen saavuttamiseen on monta laajakaistaa

Oppimiskäsitys varhaiskasvatuksessa

Lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Oppiminen on kokonaisvaltaista, kokopäiväistä ja sitä tapahtuu kaikkialla. Jokaisella lapsella on oikeus osallistua ja vaikuttaa sekä saada oppimiseensa kasvattajalta tarvitsemaansa tukea ja ohjausta.¹⁷

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä sekä kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.¹⁷

”Lapset oppivat koko ajan, joka hetki joka tilanteessa – eikä se oppiminen lopu päiväuniin. Miksi iltapäivällä ei tarjota yhtä monipuolista ja aktiivista toimintaa? Eikä oppimiselle tarvita erillistä hetkeä, pitäisi päästä pois tuokioajattelusta. Tartutaan lapsen ideoihin ja aloitteisiin, luodaan niistä ne oppimisen hetket arjen keskelle.”

Kasvattajan kommentti

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää

Kasvattajan ABC

Prosessi on yhteinen: lähde liikkeelle siitä, mitä lapsi jo tietää, ja siitä, mikä lasta kiinnostaa.

Liit rajoitukset ja kiellot pois.

Salli lapsen luovuus, aloitteet ja ideat. Tartu niihin aktiivisesti ja rakenna toiminnan sisältö niistä lähtien.

Tarkkaile erilaisia oppimistapoja ja mahdollista kunkin lapsen ominainen tapa oppia. Toinen oppii aktiivisesti tekemällä, toinen katselemalla ja seuraamalla. Älä vaadi kaikilta samaa, älä niputa lapsia muottiin.

Muista aina positiivinen palaute, oppimisen ilo ja riemu sekä myönteisten oppimiskokemusten tukeminen. ”Pakko oppia” ei tulisi koskaan olla oppimisen lähtökohta.

leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.¹⁷

Kasvattajina meidän tulee jatkuvasti tarkastella toimintaa suhteessa oppimiskäsitykseen: miten tämä toiminta tukee lapsen osallisuutta, vaikuttavuutta, oppimista ja aktiivista toimijuutta sekä inklusiota.

Oppimisessa tärkeää on huomata, että tavoitteeseen on aina monta laajakaistaa. Esimerkiksi hienomotoristen taitojen harjoittelu on tavoite, jota voi harjoitella monella tavalla; oli se sitten pikkulegoilla rakentaminen, helmien pujottelu, sormiskeittilaudoilla leikkiminen, hamahelmillä näpertely, pistely tai kynätaidot. Kasvattajan tulee innostaa, kannustaa ja tarjota erilaisten taitojen harjoittelulle monipuolisesti mahdollisuuksia, joista lapsi voi valita toiminnan sisältöjä.

”Uusi vasu haastaa meitä muuttamaan käytäntöjä: minäpätevyys kärsii. On vaikea luopua tietorakenteesta, jossa aikuinen on kaiken tiedon haltija, mutta muutos on mahdollinen – ja ehdottoman tarpeellinen.”

Kasvattajan kommentti

¹⁷ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 17-18

”Oppimisen paikat nousevat lapsista ja siitä elämästä, mitä he elävät. Eivät ne nouse silloin, kun aikuinen on ne ajatellut tai päiväjärjestykseen ne sijoittanut. Ne nousevat siitä elämästä, ja siihen pitää meidän osata tarttua.”

Kasvattajan kommentti

”Keskustelu, kyseleminen, kiinnostus lasten kysymyksiä kohtaan sekä asioiden pohtiminen ja selvittäminen yhdessä lasten kanssa ovat oppimisen ja yhdessä tekemisen perusta. Yhtenä päivänä heräsi kysymys siitä, missä jänikset asuvat. Kaninkolossa tietysti, vai asuvatko sittenkään? Googlen avulla selvisi, että jäniksellä ei ole yhtä kotia vaan useita pesäkoloja eri paikoissa. Molemmat oppivat, niin lapset kuin aikuisetkin.”

Kasvattajan kommentti

Ammattilaisten ajatuksia

”Jos ei pätäkääkään kiinnosta istua aamupiirillä, niin pitääkö siinä istua joka ikinen aamu? Mitä siinä silloin oppii?”

”Kuinka me huomioidaan arjen tilanteet? Jos on hyvät leikit kesken, mennäänkö keskeyttämään, koska ohjelmassa on jotain muuta?”

”Ei tulisi olla liikaa etukäteen valmiiksi suunniteltua toimintaa. Esim. askartelu ei välttämättä kiinnosta valmiin aiheen kanssa, mutta täytyy ostaa tarttua siihen hetkeen, kun lapsi osoittaa kiinnostusta leikata jotain.”

”Oikeastaan sen sijaan, mitä kaikkea ”tietoa” opitaan ja opetetaan, pitäisi olla ytimessä oppimaan oppiminen: miten minä opin ja mitkä tavat ovat minulle luontaisia.”

”Lapsen vasuista nousevat asiat tulisi olla kirjattuna ja oikeasti käytössä. Ja niitä tulisi nostaa aktiivisesti; mitä tavoitteita meillä on toiminnassa, ja mitä minun tulee kunkin lapsen kanssa toimiessa huomioida. Ja kun olen kasvattajana leikeissä, niin muistan ne siellä ja hyödynnän niitä aktiivisesti. Samalla voin tukea sitä kautta kunkin lapsen oppimista.”

”Oppimisessa on tärkeää, että aikuinen oivaltaa vertaisryhmän merkityksen. Uusi pieni lapsi aloitti hoidon ja tullessaan söi kaiken sormin. Ei mennyt kuin viikko, kun lapsi tarttui lusikkaan nähdessään toisten lasten syövän lusikalla. Samainen lapsi suostui potalle istumaan, kun näki muut kaverit potalla. Kasvattajana tsemppaan pientä hänen harjoitellessaan uusia taitoja.”

3. Sensitiivinen, kannustava ja läsnäoleva kasvattaja on lapsen oikeus

Lapsi ansaitsee aikuisen, joka haluaa antaa lapselle vain parasta.

Aikuisen tärkein tehtävä on kuunnella. Jotta aikuinen voi kuunnella, hänen täytyy oppia vaikenemaan ja olemaan aidosti läsnä. Kuunteleminen johdattaa pohdiskelemaan, olemaan kutsuva ja avoin itselle ja muille; se on edellytys keskusteluun ja kasvuun.

Sinun työsi ja toimintasi on osa jonkun lapsuusmuistoja. Lämmin, kohtaava aikuinen voi olla jonkun lapsen elämässä se onnellinen sattuma, joka vaikuttaa pysyvästi elämään ja jota muistellaan lämpimästi vielä aikuisenakin. Niin ikään monissa keskusteluissa on noussut esille työntekijöiden omia lapsuusaikaisia, yksittäisiäkin muistoja tilanteista, joissa työntekijä on kohdellut lasta epäkunnioittavasti tai nolannut lapsen, ja joissa katkera muisto on kantanut aikuisuuteen asti. **Millaisia muistoja sinä jätät?**

Kasvattajalle pohdittavaksi

Mitä huoneeseen tulee sinun mukana?

Minkä lisäarvon sinä tuot lasten ja aikuisten yhteisöön? Entä työyhteisöön?

Millaisena aikuisena lapset sinut myöhemmin muistavat?

Millaisia lapsuusmuistoja sinä rakennat?

Hyvä aikuinen on sellainen, joka...

- askartelee ja auttaa
- leikkii ja laittaa musiikkia, kun lapset haluaa tanssia
- ei suutu herkästi, vaikka vähän riehuttaa
- tekee hyvää ruokaa
- lukee kirjoja ja antaa valita satuja
- hassuttelee
- komentaa, jos joku meinaa kiusata
- opettaa numeroita ja kirjaimia
- pelaa meidän kaa
- laskee mäkeä lasten kanssa
- kiltti ja iloinen
- paras ystävä
- sillä on tarkat silmät
- lempeä
- mä tykkään kaikista aikuisista täällä

Hattulalaisten lasten kommentteja

*”Se olis sellainen tyttö, sellainen tyttö kuin sinä olet.”
(Lapsen kommentti perhepäivähoitajastaan)*

*”Hellää, hyväksyvää aikuista sylin
kera tarvitsee jokainen lapsi.”
Huoltajan kommentti*

”Aikuisen vuorovaikutuksella ja toimintaan sitoutumisella on suuri merkitys lapsen toiminnalle. 2-vuotias vilkas poika, jonka on hankala pysähtyä leikkimään, haki kapista palapelin. Istahdin viereen kaveriksi, josta seurasi, että teimme seitsemän palapeliä intensiivisesti sitoutuen. Poika haki aina innoissaan uuden pelin.”

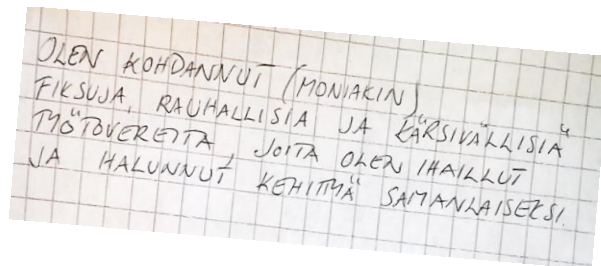
Kasvattajan kommentti

Jokainen antaa sinulle mahdollisuuden kehittyä

Työn kehittäminen oppivassa yhteisössä

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa:

- arvoista ja periaatteista
- Inkuusiosta ja inklusiivisesta periaatteesta
- Yhdessä oppimisesta ja leikistä
- Osallisuudesta ja kulttuurisesta moninaisuudesta
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- Hyvinvoinnista ja turvallisuudesta
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisoitteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.^{18,19}

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Lapsen etu on kaiken kehittämisen lähtökohta. Toimintakulttuurin kehittämistyössä keskeistä on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa taataan jokaiselle lapselle mahdollisuus toimia, oppia ja kehittyä omana ainutlaatuisena yksilönä osana yhteisöä.

Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyteen sekä sallii myös erehtymisen. Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen²⁰. Kehittämistyön

¹⁸ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 s. 24

¹⁹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 25-28

²⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, s. 25-26

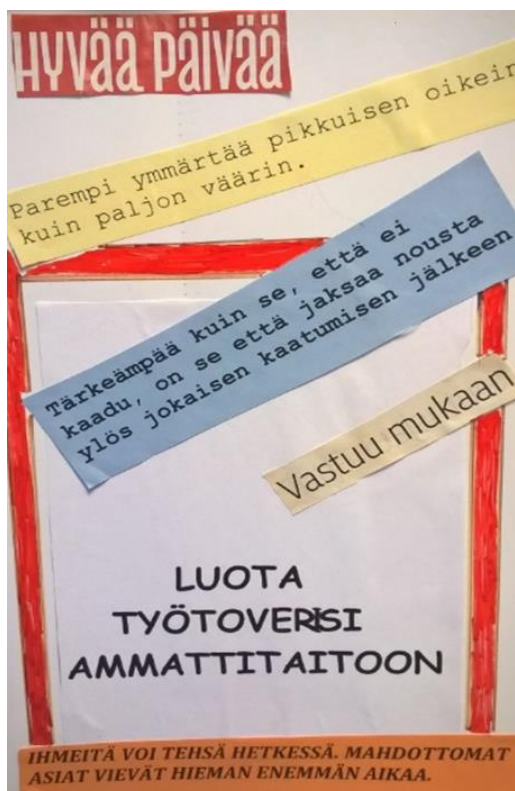
tavoitteena on mennä kohti jokaisen lapsen täysimääräistä osallisuutta sekä oikeutta kehittyä ja kasvaa omaan tahtiinsa, omien edellytystensä mukaisesti. Hattulassa inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään lasten, kasvattajien kuin huoltajienkin yhteisöllisyyttä, osallisuutta sekä yhteenkuuluvuutta. ²⁰

”Aikuiset ovat luoneet mahtavan ilmapiirin & ryhmän. Päivät ovat vaihtelevia ja touhut selkeästi suunniteltu ryhmän mielenkiinnon mukaan ja lasten ideoita toteutettu. Tosi kiva, kun ulkoillaan paljon, luistellaan, retkeillään.”

Huoltajan kommentti

”Miksi teet näin. Mieti. Se kysymys pitäisi esittää itselleen vähän väliä. ”

Sinä ammattilainen. Vasun ja tukitoimien toteutuminen tai toteutumattomuus on kiinni juuri sinusta. Lapsella on oikeus vasun ja tukitoimien toteutumiseen.

Kehittämisen keskiössä – ajatuksia ammattilaisilta

”Oman työtavan miettimistä ja uuden oppimista, miten saa yhdistettyä oppimisen leikkiin. Aikuisten sanelemat säännöt uudelleen tarkasteluun. Oma asenne ja rutinoituminen kiikariin. Välillä kannattaa mennä oman mukavuusalueen ulkopuolelle ja haastaa itseään oppiakseen uusia tapoja tehdä työtä – ja se, että uskaltaa kokeilla ja muuttaa toimintaa. Puhutaan lasten oman toiminnan ohjaamisesta ja muuttamisesta ja joustavuudesta, mutta olemmeko me kasvattajina kykeneviä tekemään sitä?”

”Mallia siitä, että voidaan toimia myös ryhmärajojen yli. Jokainen on yhteisön turvallinen kasvattaja jokaiselle lapselle, vaikka olisikin eri ryhmässä.”

”Enemmän keskustelua, enemmän toisten tiimien helmien jakamista, niistä voi saada paljon hyviä ideoita eikä se ole keneltäkään pois. Oman työn sanoittaminen on niin tärkeää, että osataan nähdä, mitä me täällä oikeasti tehdään. Jokaisen vahvuuksien hyötykäyttö ja osaamisen esilletuominen kokonaisvaltaisesti, ei pidetä kynttilää vakan alla.”

”Eriolaisten tilanteiden reflektointi keskeistä: mitä tein väärin, teinkö? Olisinko voinut tehdä toisin? Miten? Arki tulee paremmaksi, kun kaikki pysähtyy miettimään, miten minä toimin arjessa ja miten meidän tiimissä pitäisi kehittää arjessa, että uuden vasun asiat toteutuvat.”

”Rohkeus antaa työkaverille rakentavaa palautetta, sitouttaa myös kollega.”

”Merkittävä henkilö itselleni on ollut työkaveri, joka osaa ottaa rennosti. Kaiken ei tarvitse olla koko ajan tiukassa hallinnassa ja kaikkea ei voi, eikä tarvitse koko ajan kontrolloida. Työn pitää olla kivaa, niin kuin lasten päivienkin. Opitaan ja tehdään YHDESSÄ, ilon kautta.”

Työntekijän on tunnettava kuuluvansa johonkin, jotta on osallinen, sitoutuu ja motivoituu. Se mihin kuulutaan, on työyhteisö selkeine tavoitteineen ja visoineen siitä, mihin me toiminnallamme pyrimme – millaisia kansalaisia ja ihmisiä me näistä lapsista pyrimme kasvattamaan?

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun, rohkaisee työyhteisöä kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria sekä tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa²¹.

Hattulan varhaiskasvatuksessa pedagoginen palveluesimies käy säännöllisesti päiväkotiryhmissä koko toimikauden aikana havainnoimassa sekä keskustelemassa lasten että henkilöstön kanssa. Jokaisella tiimillä on viikoittain tiimipalaveri. Pedagoginen esimies on pala verissa mukana syys-lokakuussa, jolloin keskustellaan ryhmän lapsista ja lapsiryhmän kautta toiminnan perusrakenteista ja huhti-toukokuussa arvioidaan tiimin kanssa kulunut kausi. Lisäksi Hattulassa on pyritty koulutusten osalta mahdollistamaan koulutuksiin pääsy aina koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

”Ytimessä on lopultakin resurssien, tilojen, sääntöjen ja rakenteiden sijaan kasvattajan toiminta, kyky tarkastella ja kehittää omaa toimintaansa ja kohtaamisen taitoaan sekä asenne: Tasaisin väliajoin pitäisi kysyä, että haluatko sinä yhä tehdä tätä - tämä työ ei ole mikään itsestäänselvyys. Ja jos vastaus on kielteinen, niin silloin me mietimme, voinko vaikuttaa tähän, vai jos en voi, niin täytynee harkita muutosta työnteossa.”

²¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 25

Pedagogiset varhaiskasvatuksen lastenhoitaja-palaverit pidetään 1 x syyskaudella ja 1 x kevätkaudella. Seuraavat pedagogiset ryhmät kokoontuvat 2 x syyskaudella ja 2 x kevätkaudella.

- Elli, alle kolmivuotiaiden ryhmässä työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajat
- Mesi, 3-5-vuotiaiden ryhmässä työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajat
- Esko, esiopetuksessa työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajat

Varhaiserityisopettajien tiimi kokoontuu joka toinen viikko. Varhaiskasvatuksen avustajat kokoontuvat noin kerran kuukaudessa.

Kasvattajana tärkein tehtäväni on...

...kohdata lapsi sellaisena kuin hän on
 ...luoda luottavainen suhde lapseen
 ...kohdella lasta arvokkaasti ja kunnioittavasti
 ...antaa lapselle mahdollisuuksia vaikuttaa tekemisiinsä ja omaa itseään koskeviin asioihin
 ...ohjata ja tukea lasta häntä itseään kunnioittaen ja antaa eväitä elämään
 ...mennä leikkiin ja lapsen toimiin mukaan
 ...kuunnella, kunnioittaa ja kannustaa
 ...olla oikeasti läsnä, kuunnella lasta, vastata ja reagoida sanallisiin ja sanattomiin viesteihin
 ...aito vuorovaikutus lapsen ja huoltajan kanssa
 ...turvata lapselle hyvä päivä, turvallinen, luotettava, lämmin ja hyväksyvä ympäristö, täynnä iloa ja syliä

Ammattilaisten ajatuksia

”Muutos tuo kasvukipuja, mutta on mahdollista. Moka on lahja ja virheistä oppii. Muutoksen voi tehdä heti. Epämukavuusalueelle siirtyminen kannattaisi kääntää vahvuudeksi: saa kokeilla ja opetella uusia työn tekemisen tapoja ja uusia asioita.”

”Kun muutos tulee kohdallesi, ota ensin yksi askel. Muutos aiheuttaa aina vastarintaa, kun ei tiedä, mitä on tulossa. Kun kiivetään porras kerrallaan ja näkee, mitä on tulossa, niin lopputulos on hyvä. Kun aina muistaisi sen, että muutos tuo yleensä aina hyvää, ja jostakin hyvästäkin voi luopua paremman tieltä.”

”Muutoksen vaikeus. Siihen auttaa vain puhuminen, puhuminen, puhuminen. Älä itse lähde mukaan negatiiviseen, vaikka ympäristö sitä tyrkyttäisi, että ei voi, ei halua, ei osaa. Positiivisen kautta.”

”Oma asenne ratkaisee aina lopulta. Miten sä asennoidut, miten asian kohtaat. Se olisi tervettä miettiä vähintään omassa tiimissä, onko asenne ollut kohdallaan.”

”Se uusi ajatus, mitä vasu tuo – haluan nähdä sen mahdollisuutena.”

Yksilöllistä ja yhteisöllistä

Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatustieteeseen ja varhaiskasvatustieteeseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää²².

Me näemme Hattulassa nämä termit seuraavasti:

Pedagogiikka on

- ...lapsilähtöistä, tietoista toimintaa
- ...jokahetkistä tietoista toimintaa lapsen hyväksi
- ...ohjaa työtäni lasten kanssa, antaa tavoitteet ja suunnan kasvatukselle, opetukselle ja hoidolle

Kasvatus on

- ...keskustelevaa, tasavertaista, kokonaisvaltaista vuorovaikutusta ja yhdessä tekemistä
- ...osallisuutta ja yhteisöllisyyttä
- ...kasvamaan saattamista
- ...pedagogisesti perusteltua toimintaa
- ... elämän taitojen opettelua – yhdessä
- ...yhteistyötä huoltajien ja henkilöstön kesken

Hoito on

- ...lapsen on oikeus hyvään hoitoon
- ...syyliä, hoitaa, perushoitotilanteita, läheisyyttä, hellimistä
- ...psykkistä, sosiaalista ja fyysistä turvallisuutta
- ...perustarpeisiin vastaamista
- ...lasten hyvinvoinnista huolehtimista

Opetus on

- ...monipuolista ja lapsia innostavaa toimintaa
- ...uusien asioiden opettelua yhdessä
- ...uuteen tietoon tutustumista, etsimistä ja löytämistä yhdessä
- ...iloista, hauskaa oivaltamista ja vuorovaikutusta

”Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän varhaiskasvatuksessa painottuu perushoitotilanteiden merkitys. Hoitotilanne ei ole koskaan ”vain” hoitoa, vaan nuo toistuvat tilanteet ovat keskeisiä kohtaamisen, vuorovaikutuksen ja monipuolisen oppimisen kannalta. Pienelle lapselle hoitokokemus on pedagoginen kokemus. Se, että tuntee itsensä arvokkaana, lähtee löytämään itseään minänä, jotta kokee joskus olevansa me. Kasvattajalla on keskeinen rooli nähdä perushoitotilanteiden arvokkuus ja merkitys kohtaamisen, oppimisen ja yhdessäolon ytiminä. Perushoito- ja siirtymätilanteet vievät pienillä lapsilla paljon aikaa – ja juuri ne ovat niitä ydintoimintoja, jotka täytyy osata nähdä arvokkaina ja jotka täytyy osata hyödyntää.”

Kasvattajan kommentti

²² Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 18

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta, sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää²³.

”Ammatillisuus tarkoittaa, että osaa lukea tilanteita ja sijoittaa itsensä niihin.”

Huolenpito, kosketus, positiivinen kommunikointi, läheisyys. Jotta voi oppia kunnioittamaan muita, täytyy ensin saada kokemus omasta arvokkuudestaan ja merkityksestään.

”Kasvatus, hoito ja opetus on pedagogista toimintaa lapsen parhaaksi. Sydämen pedagogiikkaa. Ei voi kasvattaa opettamatta, opettaa kasvattamatta, hoitaa ilman kasvatusta tai opetusta.”

Kasvattajan kommentti

Ammattilaisten ajatuksia...

”Laatu – sen täytyy koskea koko päivää. Monipuolisia toimintamahdollisuuksia tulee olla koko päivän ajan, koska lapsi oppii koko päivän, esim. liikuntasalin käyttö aktiivisesti myös iltopäivisin. Oppimisympäristössä tulee olla tarjolla ja saatavilla monipuolisesti toimintaa ja lapselle merkityksellistä tekemistä koko päivän ajan.”

”Hattulassa pienryhmätoiminta on tärkeää ja säilytettävää. Sen rinnalla on kuitenkin tärkeä miettiä, miten pienryhmät on muodostettu ja miten niitä voidaan varioida, jotta ne mahdollistavat sekä lapsen kuulemisen, osallisuuden, kaverisuhteet yli pienryhmien sekä monipuolisen toiminnan. Parhaimmillaan pienryhmätoiminta tukee vasun toteutumista ja lapsen kuulemistä, mutta se ei ole automaattista.”

”Kuinka me oppisimme näkemään, että oppimista tapahtuu koko ajan ja osaisimme havainnoida ja kuulla lapsia herkällä korvalla, tarttua elämään tässä ja nyt, tukea sitä, mikä juuri nyt kiinnostaa ja järjestää oppimisen paikat siinä. Niin, että toiminnan suunnittelu lähtisi aidosti lapsesta ja hänen mielenkiinnon kohteistaan ja toteutuisi yhdessä lapsen kanssa.”

²³ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 18

4. Ympäristö vaikuttaa lapseen ja lapsi ympäristöönsä

Lapsella on kolmenlaisia opettajia: toiset lapset, aikuiset ja ympäristö.

Varhaiskasvatuksen fyysinen oppimisympäristö on innostava, ja se kannustaa lapsia uteliaisuuteen, tutkimiseen ja vuoropuheluun. Niin ikään yhtä tärkeitä, jopa tärkeämpiä ovat psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö, jonka luomisessa ja ylläpitämisessä kasvattajilla on ratkaiseva rooli. Lapsi tarvitsee aikuisia, jotka näkevät ja kuulevat silmillä, sielulla ja sydämellä. Lapsen hyvä elämä rakentuu vuorovaikutuksessa välittävien aikuisten kanssa. Lapset tarvitsevat myös toisia lapsia ja kokemuksen yhdessä oppimisesta nähdäkseen maailman laajemmin. Kun lapset oppivat työskentelemään yhdessä, he oppivat rakentamaan siltoja muurien sijaan. Lapsen toimintaympäristö on oppimista edistävä, terveellinen, turvallinen, inklusiivinen ja esteetön. Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä lasten kanssa.^{24,25}

²⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 28-29

²⁵ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10

Lapsi ei heittäydy aikuisen ajatuksiin vaan aikuinen lapsen

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään kaikessa toiminnassa. Tämä edellyttää osallisuutta ja inklusiivisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä osallisuuden kautta. Osallisuutta ja vaikuttavuutta vahvistavat lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vahvistaa osallisuutta²⁶.

“Osallisuus vaatii aidosti toisen kohtaamista ilman alkuasetelmia, ilman että oletan toisen puolesta, mitä hän tarvitsee, mitä hän ajattelee ja mitä hän haluaa. Ilman oletuksia, aitoa dialogisuutta, aitoa kuulemistä. Mä olen kiinnostunut susta. Kerro, mikä sulle olisi parasta.” Kasvattajan kommentti

²⁶ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, s. 30

Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä²⁷. Varhaiskasvatuksessa toteutetaan kehotunnekasvatusta, jolla annetaan lapselle hänen kehitystasonsa mukaista tietoa hänen kehostaan, tunteistaan ja oikeuksistaan. Kehotunnekasvatus auttaa lasta kasvamaan ja kehittymään omana itsenään sekä hyväksymään ja arvostamaan itseään juuri sellaisena kuin hän on. Lisäksi hän oppii tunne- ja turvataitoja.

”Lapsen ikä vaikuttaa osallisuuteen ihan eri tavalla, eskarit on kovia puhumaan ja tuomaan mielipiteitään esille, rohkaistaan mielipiteen ilmaisuun, saavat päättää, kannustetaan pitämään huolta myös toisista.

Pedagoginen suhde pienellä on se ydin, että luodaan ensimmäisenä suhde, jossa on vahva vuorovaikutus. Tunnet lapsen, että pystyt sanoittamaan ja havainnoimaan, huomaamaan sen mielenkiinnon kohteet ja tarttumaan niihin, tukemaan oppimista ja innostusta joka hetkessä.

Ei osallisuus vaadi sanoja. Myös hyvin pienestä lapsesta on selkeästi nähtävissä, mistä se nauttii, mistä ei pidä, mikä kiinnostaa ja mikä on tärkeää.”

Kasvattajan kommentti

Osallisuudesta...

”Jos toimitaan lapsilähtöisesti, vähintään tiimissä, mielellään koko talossa tulee olla yhteinen ymmärrys siitä, miksi näin tehdään, mitä tehdään. Se, että on mahdollisuus kokeilla, uskaltaa myös erehtyä, joustavuus, kyky elää hetkessä, keskustelutaito, kyky heittäytyä, herkkyytys ja havainnointi.”

”Ennen kaikkea osallisuus vaatii aikuisten toimintatavan muutosta. Sitä, että kaikki toimintamahdollisuudet on esillä lapselle, lapsi saa toimia aktiivisesti ja tarttua itse tekemiseen – ja me kasvattajina olemme aktiivisesti mukana ja tartumme hetkeen, tuomme pedagogiikan siihen, mutta emme kasvattajina määritä toiminnan sisältöjä, määritä lapsen tekemistä, määritä mistä sun nyt pitää olla kiinnostunut.”

”Jos lapsella on haasteita esim. numeroissa, hyödynnetään eteen tulevia tilanteita: lapsi ottaa palapelin, mene mukaan ja sano, montakos palaa, lasketaan, pukiessa lasketaan nappeja. Ne on pieniä, jatkuvia eteen tulevia asioita, joilla me voidaan tukea sitä ihmistä elämässään eteenpäin. Nähdäänkö me ne hetket?”

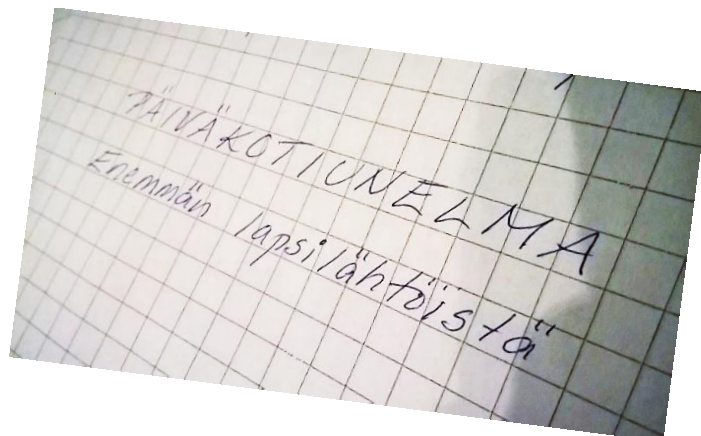
”Sen sijaan, että jokaisen pitää tehdä sama askartelu samana päivänä, voisiko unohtaa tietyn askartelupäivän ja järjestää toimintaympäristön niin, että lapsella on mahdollisuus joka päivä tarttua monenlaiseen toimintaan ja oppia – valita ja tehdä erilaisia asioita silloin, kun on niistä kiinnostunut, sitoutuu silloin toimintaan ja oppii parhaiten?”

”Kiireettömyys – lapsella ei ole kiirettä, aikuinen opettaa sen.”

”Tarkan etukäteissuunnittelun sijaan dokumentoidaan sitä, mitä on tehty ja mitä lapsi on oppinut, peilataan tehtyä vasuun. Se vaatii työntekijän ajattelussa muutoksen tehdä eri tavalla.”

²⁷ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, s. 30

Lapsen näkökulmaa huomioivia ja toimijuutta tukevia ovat käytännöt, joissa lapset saavat itse osallistua, ehdottaa, oivaltaa, kyseenalaistaa, tehdä aloitteita ja vaikuttaa. Lapsille luontevia tapoja toimia ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Lapsen näkökulmasta on mielekästä, että hän saa ilmaista myös toiveitaan lapselle ominaisella tavalla. Kun aikuinen asettuu lapsen tasolle ja keskittyy lasten puuhiin, huomaa hän helpommin aloitteet, joilla lapsi pyrkii vaikuttamaan toimintaan. Lasten havainnoiminen ja kuunteleminen antavat myös käsityksiä siitä, mikä lapsia sillä hetkellä puhututtaa ja kiinnostaa.

Lapsen näkökulman huomioiminen ei tarkoita lasten rajattomuutta tai sitä, että kaikki vastuu toiminnan suunnittelusta ja kehittämisestä siirretään lapsille. Lapset tarvitsevat edelleen kasvattajan tukea, turvaa, ohjausta ja kasvatusta. Kasvattajan tulee kuitenkin aktiivisesti pohtia, ovatko hänen käsityksensä esimerkiksi turvallisuutta edistävistä käytännöistä ehdottomasti oikeita vai voisiko lapsille tarjota myös enemmän vapauksia vaikkapa liikkumiseen ja toisaalta rakentaa jatkuvasti siltoja lasten ja kasvattajien välille yhteisen suunnittelun mahdollistamiseksi.

“Laajennetussa iltahoidossa meillä toimitaan pitkälti lapsen ideoiden mukaan. Lauleskellaan ja lorutellaan muiden touhujen ohessa. Pelaillaan paljon, maalailaan, muovaillaan, Hama-helmeillään, satuillaan, jutellaan ja tutkitaan asioita. Yhtenä iltana 3 v. poika piirsi valkoisella liidulla valkoiselle paperille ja ihmetteli miksi kynä on rikki. Annoin sinisen paperin ja ihmetys oli suuri, kun nyt näkyi valkoinen väri. Kolmena seuraavana iltana asiaa tutkittiin innolla uudelleen. Eräänä iltana hyräilin laulua hiljaa, kun pelailimme saman pojan kanssa. “Laita kovemmalle! sanoi hän, ja minähän tottelin.” Kasvattajan kommentti

Tärkeää on...

“Erilaisuuden ymmärtäminen – ei ole “tyttöjen / poikien” juttuja vaan esim. jokainen saa tykätä pinkistä, jos haluaa.”

Huoltajan kommentti

“Oman mielipiteen rohkea kertominen ja sen takana seisominen.”

Huoltajan kommentti

“Miten saamme, ja osaamme ottaa, lapset mukaan yhdessä suunnittelemaan ja ideoimaan – me luomme puitteet ja rajat, mutta mikä on lapsen rooli toiminnan suunnittelussa?”

Lapsen mukaan ottaminen aktiiviseksi toiminnan suunnittelijaksi on se iso haaste meille, oli kyse sitten sanallisesta suunnittelusta tai ylipäätään mielenkiinnon kohteiden aktiivisesta havainnoimisesta, niihin tarttumisesta ja hetken tuomiin mahdollisuuksiin tarttumisesta. Ja se on vaativampaakin tarttua siihen hetkeen, kuin että olisi ennakkoon miettinyt kaiken valmiiksi – täytyy olla 150 % koko ajan läsnä, että tajuaa mitä tapahtuu, olla herkkänä. Silti se ihan taatusti antaa monin verroin enemmän niin minulle aikuisena kuin sille lapsellekin.”

Kasvattajan kommentti

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus ilmaista itseään ja saada ajatuksensa kuulluksi. Kuvilla tuetaan ymmärtämistä, kommunikointia, vuorovaikusta ja mahdollistetaan lapsen kuulluksi tuleminen ja osallisuus

”Kuinka kasvattajana otat lapsen ajatuksen huomioon? Kun lapsella on joku todella tärkeä asia, etkä pysähdy kuuntelemaan (odota hetki - eikä sitä hetkeä sitten ikinä tulekaan), asialla ei ole mitään merkitystä. Mun juttu on tärkeä, se kokemus. Ja usein, kun pysähtyy juttelemaan, niin siihen tulee paljon muitakin lapsia mukaan. Ruokailu, pukeminen, riisuminen, niissä syntyy ne parhaat keskustelut – hyödynnä ne. Heittäydy keskusteluun, anna sen viedä mukanaan.”

Kasvattajan kommentti

Tasa-arvo, osallisuus, yhdenvertaisuus...

Aktiivinen vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä; katse, läsnäolo, kuunteleminen, kyseleminen, aito kiinnostus lapsen asioita, ajatuksia ja mielipiteitä kohtaan.

Kiireettömyys.

Lapsia ohjataan aikuisen tuella ja mallilla sanoittamaan omia tunteita ja ajatuksia, mielipiteitä.

Kasvattaja auttaa lasta tunteiden nimeämisessä ja ilmaisemisessa.

Lasten kanssa harjoitellaan arjessa toimimisen taitoja, kaveritaitoja ja näissä tilanteissa kasvattajan tärkeänä tehtävänä on rohkaista, kannustaa ja tukea lasta ilmaisemaan omaa ajattelua.

Lapsille annetaan mahdollisuuksia tehdä valintoja ja tuetaan pohtimaan valintojen seurauksia.

Nähdään jokaisessa hyvä ja vahvistetaan sitä lapsen vahvuuksien kautta. Tuetaan yrittämistä ja sinnikkyyttä, mutta myös lupaa epäonnistua ja erehtyä, sillä niissä tilanteissa tulee usein parhaat oppimisen paikat. Pettymyksiä tulee elämässä väistämättä ja on tärkeää, että niiden suhteen harjoitellaan rakentavaa ja eteenpäin suuntaavaa tapaa suhtautua.

Tavoitteena on, että lapsi oppii syy- ja seuraussuhteita ja huomaa, että hän voi vaikuttaa omaan arkeensa ja elämäänsä tekemällä hyviä, rakentavia valintoja, joilla on ihan oikeasti vaikutusta hänen elämäänsä.

Lapsen oman ympäristön pitäisi tuntua maailman parhaalta paikalta **Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä**

Hattulan varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja kannatellaan turvallisia ihmissuhteita sekä hyväksyvää ja myönteistä tunneilmapiiiriä. Lapsen otetaan katsekontakti ja hänelle puhutaan myönteiseen äänensävyyn. Lasten huolenaiheita kuunnellaan ja lasten erilaisiin tunnetiloihin vastataan lämpimästi ja tarkoituksenmukaisesti. Lasten erilaisuus tunnustetaan, hyväksytään ja huomioidaan. Lapsille osoitetaan lämpöä, kiintymystä ja hyväksyntää, ja he pääsevät syliin sitä tarvitessaan. Lasten itsetuntoa tuetaan tavoitteellisesti kehumalla, rohkaisemalla ja tarjoamalla onnistumisen mahdollisuuksia. Hattulan varhaiskasvatuksen arjessa toteutetaan positiivista pedagogiikkaa ja nähdään hyvä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin sisältyy ennalta ehkäisevä toiminta väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän tunnistamisessa. Kiusaamisen ennalta ehkäisevä suunnitelma päivitetään vuosittain kunkin lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä. Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Teknologia on osa monipuolisia oppimisympäristöjä²⁸.

Joskus lapsen näkökulma tulee huomioiduksi, kun kasvattaja haastaa itsensä näkemään asiat hieman toisin kuin tavallisesti. Tämän voi tehdä esimerkiksi lasten toimintaympäristöä valmistellessa: ovatko lelut lasten saatavilla, voivatko lapset itse muokata ympäristöään, onko tilassa helppoa ja luvallista liikkua, leikkiä, tutkia ja taiteilla? Pienissäkin arjen askareissa voi pysähtyä miettimään, miltä toiminta näyttää lapsen silmin.

Hattulan kunnan sivistystoimen osallisuussuunnitelma

Fyysisen oppimisympäristön pitää kannustaa, haastaa ja herättää lapsen mielenkiintoa lapsen iän ja kehitys-tason mukaan.

Toimintavälineet ovat lasten saatavilla, jotta ne innostavat ja houkuttelevat lasta tutkimaan, toimimaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja käyttämään omaehtoisesti ympäristöä ja sen välineitä hyväksi.

²⁸ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 29

Kulttuurillisesti perinteikkäällä alueella lapset oppivat mm. hiljentymään ja kunnioittamaan alueella olevaa uhrilehtoa. Lapset pohtivat mikä puista on pitempi. Montako siipeä tuulimyllyssä on?

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä²⁹.

Hattulan luontoympäristö on monipuolinen ja lähellä lasta. Kulttuurihistoriallinen luonto tarjoaa lapsille useita hienoja, paikallisia retkikohteita ja mahdollisuuksia luonnon tutkimiseen. Vanajaveden laakson kulttuuriympäristö on muotoutunut vuosisatojen aikana monivivahteiseksi. Hattulan varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti omaan lähiympäristöön tutustumista sekä historia- ja kulttuuriperinnön vaalimista.

²⁹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 29

Matkustan ympäri maailmaa

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus³⁰.

Eri kieli- ja kulttuuritaustasta tulevan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisessä ensisijaista on turvata lapsen turvallisuuden tunne, kun lapsi aloittaa päivähoiton uudessa kieli- ja kulttuuriympäristössä. Lasta on ohjattava selkeästi eri tilanteissa ja tuettava mahdollisuuksia ja vaihtoehtoisia kommunikointikeinoja ilmaista itseään. Huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa sovitaan yhteiset toimintaperiaatteet.

Huoltajia kannustetaan tukemaan lapsen äidinkieltä ja tuomaan myös varhaiskasvatukseen aineksia perheen omasta kulttuurista. Oman äidinkielen hallinta antaa myös pohjaa suomen kielen taidoille ja tukee lapsen kasvua eri kulttuureihin. Varhaiskasvatuksessa harjaannutetaan suomen kielen perustaitoja ja välitetään suomalaista kulttuuria lapselle. Lapsi perehtyy suomen kieleen sekä ohjatusti että luonnollisissa leikki- ja vuorovaikutustilanteissa arjessa. Vuorovaikutustilanteissa käytetään selkeää suomen kieltä.

Kasvattajan ABC

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee tiedostaa kahdessa kulttuurissa elämisen mukanaan tuomat haasteet.

Henkilöstön tulee perehtyä kulttuureihin, joita heidän yksikössään olevat lapset ja perheet edustavat. On tärkeää selvittää perheiden lähtömaiden kulttuurisia tapoja, keskustella huoltajien kanssa niistä ja kysyä lisää heidän kulttuurinsa tavoista, totumuksista ja uskomuksista.

Lasten, heidän perheidensä ja monikielisten ja -kulttuuristen työntekijöiden kulttuurien tulee näkyä ja kuulua päiväkodin arkipäivässä eri kielinä, tapoina, tavaroina, lauluina, makuina ja tarinoina.

Tietoiset valinnat henkilökunnan kesken mm. oppimisympäristön rakentamisessa määrittää, kuinka paljon monikulttuurisuus näkyy yksiköissä.

Toiminnan rakenteet tukevat kielen opettamisen suunnittelua, järjestämistä ja toteuttamista.

Esimies vastaa siitä, että yksikössä toteutuu S2-opetus, S2-suunnitelmien tekeminen sekä arvioinnin ja dokumentoinnin toteutuminen. Lastentarhanopettajan vastuulla on lapsiryhmänsä S2-opetuksen käytännön toteuttaminen ja yhteistyö huoltajien kanssa.

³⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, s. 30

Hello, hey, hei, ciao...

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Kaikkien lasten varhaiskasvatuksessa noudatetaan samoja varhaiskasvatussuunnitelman mukaisia yleisiä kasvat- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan huomioon. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetin kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksikielisten lasten eri kielten taitoja. Erilaisten kieli- ja kulttuuritaustojen huomiointi tapahtuu varhaiskasvatuksen arjessa, päivittäisissä tilanteissa yhdessä muiden lasten ja kasvattajien kanssa. Kasvattajien tehtävänä on vahvistaa positiivista ja kannustavaa ilmapiiriä ryhmässä sekä luoda kielellisesti rikas oppimisympäristö. Lapsille tarjotaan monipuolisesti mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea toisena kielenä erilaisissa kasvat- ja opetustilanteissa. Suomen kielen oppimista ja tutustumista ei rinnasteta annettaviin tuntuun.³¹

Eri kieli- ja kulttuuritaustat pystytään huomioimaan tekemällä tiivistä yhteistyötä lasten huoltajien kanssa. Vasu-keskusteluissa tarkennetaan perheiden ja varhaiskasvatuksen yhteiset tavoitteet. Tarvittaessa keskustelun tukena käytetään tulkkipalveluita.

Hattulan kunnan paikalliset erityispiirteet huomioiden tehdään yhteistyötä lähikuntien kanssa.

siihen

Saamenkieliset lapset Saamenkielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on vahvistaa saamenkielen oppimista ja erityisesti rohkaista käyttämään kieltä. Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuurista.

Romaninkieliset lapset Romanilasten varhaiskasvatuksessa huomioidaan kulttuurista johtuvat erityistarpeet ja annetaan mahdollisuuksien mukaan romanikielen opetusta. Romanikielen opetuksen tarkoituksena on vahvistaa romanilapsen identiteettiä ja kulttuuritietoutta.

Viittomakieliset lapset Viittomakielisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa huomioidaan kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on vahvistaa viittomakielistä ilmaisua ja rohkaista käyttämään kieltä lisäten näin lapsen valmiuksia toimia viittomakielisessä sekä erilaisissa kieliympäristöissä.

Vieraskieliset ja monikieliset lapset Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa ja kehittää lasten kielitaitoa niin, että lapsi pystyy toimimaan suomenkielisessä ympäristössä. Lapsen äidinkielen, kulttuurin ja identiteetin kunnioittaminen mahdollistaa lapsen terveen itsetunnon kehittymisen. Varhaiskasvatuksessa tuetaan vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon ja identiteetin sekä itsetunnon kehittymistä.

Ruotsinkielinen varhaiskasvatus Kaksikielinen varhaiskasvatus toteutuu lähikunnassa yksityisten palveluntuottajien toimesta.

³¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 45-47

Yhdessä lapsen parhaaksi

Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Lapsella on oikeus turvalliseen ryhmään ja ihmissuhteisiin varhaiskasvatuksessa. Lapsi on hoitopäivän aikana suhteessa sekä toisiin lapsiin, että henkilöstön jäseniin. Varhaiskasvatuksen aikuisten keskinäisen vuorovaikutuksen on oltava positiivista ja hyväksyvää, sillä se toimii mallina lapsille. Henkilöstön ja huoltajien välinen vuorovaikutus on arvostavaa ja avointa ja huoltajat nähdään tärkeänä osana sosiaalista yhteisöä. Kasvattajan ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa oleellista on, että kasvattaja suhtautuu lapseen lämpimästi ja myönteisesti. Kasvattajan tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsella on mahdollisuus muodostaa mielekkäitä sosiaalisia suhteita toisiin lapsiin. Jotkut lapset tarvitsevat enemmän tukea toverisuhteiden muodostamiseen kuin toiset. Kasvattajan onkin oltava herkkänä huomaamaan lasten tavat solmia suhteita ja tuettava lapsia siinä. Kasvattajan on havainnoitava lapsiryhmää ja huolehdittava, että jokainen lapsi pääsee ryhmän toimintaan ja leikkiryhmiin mukaan. Olennaista on tukea lasten myönteisiä vertaissuhteita ja ryhmässä toimimisen taitoja.

”Ihan jokapäiväinen kohtaaminen henkilöstön kanssa, se pienikin hetki, kun voi jutella lapsen ryhmän asioista, on tärkeää.”

Kumppanuutta ja kunnioitusta

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajat ja kasvattajat ovat tasavertaisia, mutta erilaisia lapsen tuntijoita. Varhaiskasvattajan tehtävänä on käynnistää ja ylläpitää huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä lapsen varhaiskasvatuspolun eri vaiheissa ja tilanteissa niin, että huoltajien tuntemus omasta lapsestaan ja varhaiskasvattajien asiantuntemus yhdistyvät. Kasvattajien tulee työskennellä huoltajien kanssa tavalla, jossa huoltaja kokee tulevansa arvostetuksi omassa vanhemmuudessaan.

Yhteistyö henkilöstön ja huoltajien välillä alkaa, kun perhe hakee lapselleen päivähoitopaikkaa. Jokaisen perheen kanssa käydään aloituskeskustelu ennen hoitosuhteen alkamista. Aloituskeskustelun tavoitteena on, että kasvattaja kuuntelee lapsen ja perheen ajatuksia, odotuksia ja toiveita hoitosuhteesta. Aloituskeskustelu käydään lapselle tutussa ympäristössä (oma koti) ja keskustelussa ovat mukana lapsi, lapselle läheiset ihmiset sekä lapsiryhmän kasvattaja. Aloituskeskustelu rakentaa pohjaa lapsen varhaiskasvatuksen aloittamiselle. Yhteistyö huoltajien kanssa on kohtaamista ja tarvitsee toteutuakseen kunnioittamista, kuuntelua, avoimuutta, luottamusta ja yhteistä puhetta lapsen arjessa. Henkilöstö kuuntelee huoltajia ja ottaa huomioon heidän tietämyksensä lapsesta. Vastaavasti henkilöstö jakaa huoltajille oman tietämyksensä lapsesta ja lapsen arjesta hoidossa. Yhteistyö vahvistuu päivittäisissä kohtaamistilanteissa sekä säännöllisissä lapsen varhaiskasvatuskeskusteluissa. Huoltajia kannustetaan osallistumaan lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Isän ja tyttären yhteistä puuhaa perhepäivähoidon soitinpaikassa.

Huoltajien toiveita ja kehittämisajatuksia yhteistyölle:

- ”Mitä lisäarvoa voisin vanhempana antaa päivähoidon suuntaan?”
- ”Vanhempainillat ja –keskustelut.”
- ”Vanhempain osallistumista päiväkodin arkeen, voisi tulla katsomaan, miten päivä sujuu.”
- ”Retkillä valvojina muiden vanhempain kanssa.”
- ”Kevät- ja joulujuhlien valmisteluissa avustamisessa.”
- ”Vanhempainyhdistys, varainkeruu, lasten hyvinvointia edistävien tempauksien, esitysten jne. mahdollistamisessa lapsille.”
- ”Tärkeän ystävän päivä on hyvä idea – samanlaisia tapahtumia lisää.”
- ”Vaikuttamassa siihen, mitä päiväkodissa tehdään.”
- ”Hoidon suunnittelussa niin, että lapsen paras toteutuu
- ”Suunnittelemassa lapsen varhaiskasvatusta.”
- ”Family cafe –tyyppisiä tapaamisia iltapäivisin. Tervetulleita ovat vanhemmat ja yhdessä voidaan treffata päiväkodin pihalla, pulkkamässä tai luistelun merkeissä.”
- ”Tenavanet on hyvä viestinnän väline ja tiedottamisen kanava. Enemmän haluaisin lukea sieltä lapsen omaa kerrontaa ja arjen tarinoita.”

Varhaiskasvatuksessa tulee antaa huoltajille erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Joskus pienilläkin asioilla voidaan kysellä näkemyksiä ja ajatuksia arjen sisällöistä. Kuvassa lapset ja huoltajat kertoivat legopalikoiden avulla, mitä he lapsen päivässä eniten arvostavat: toisen rivin palikat lasten ääniä, toisen rivin palikat huoltajien.

Ammattilaisten ajatuksia yhteistyöstä...

”Hattula on pieni paikkakunta, perheet toisille tuttuja, huoltajien osallistuminen ja avuliaisuus. Positiivinen mehenki ja yhteisöllisyys näkyvät.”

”Me lähdettiin miettimään isänpäivää osallisuuden kautta. Emme tehneet isänpäivälahjaa, vaan teimme kirjeen, laatuaikaa isälle. Kerättiin erilaista askartelusalaa pakettiin ja siitä sai tehdä jotain. Lopputuloksista ja teksteistä kerättiin näyttely, ja se oli ihan success. Syntyi aivan mielettömiä juttuja. Lopputuloksesta näkyi, että ne oli tehty yhdessä.”

”Asioista voi olla eri mieltä, mutta yhteistyö voi sujua silti. Ammatillisena vastuu on aina työntekijällä, ja silloin olennaista on, ettei ota asioita itseensä, vaan pyrkii kohtaamaan vihastuneenkin huoltajan ammatillisesti ja kunnioittavasti: kuuntele, kohtaa, keskustele.”

”Sain vasukeskustelun jälkeen huoltajalta positiivisen palautteen, että ”ensimmäisen kerran tunnen, että tässä oikeasti keskusteltiin ja pohdittiin minun omasta lapsestani”. Pysähdytti ajattelemaan, mikä minun roolini on.”

Yhdessä olemme enemmän

Monialainen yhteistyöverkosto

Monialaisia toimijoita lapsen tuen järjestämiseksi yhteistyöverkostossa, mm:

- Lastenneuvola: yhteistyö ikäkausitarkastusten yhteydessä
- Palvelutarpeen arviointi
 - Perhetyö ja perheneuvola
 - Varhaisen tuen perhetyö
 - Lastensuojelun tukitoimet
- Puheterapia
- Toimintaterapia
- Monialaiset arviointitiimit
- Opetuspalvelut
 - Esiopetuksesta kouluun nivelvaihe
 - Pidennetty oppivelvollisuus
- Erikoissairaanhoito
- Vammaispalvelut
- Yksityiset terapeutit

*Lasten- ja nuorten hyvinvoinnin vahvistaminen yhdessä, edustettuna ankkuripoliisi, luokanopettaja, FinFami, kouluterveydenhoitaja, panssariprikaatin sosiaaliterapeutti, kunnan nuorisotyön tekijä, A-klinikka, kunnan työllisyyskoordinaattori, liikunnan- ja terveystiedonopettaja, 4H, kirjasto, TE- keskus, varhaisen tuen ohjaaja (varhaiskasvatus)

**Alle kouluikäisten toimijat Hattulassa, edustettuna lastenneuvola, MLL, seurakunta, avoin varhaiskasvatus/ varhaiskasvatus, hammashoito

***Mukana opettaja, seurakunta, hammashoito, kouluterveydenhoito, keittiö, avoin varhaiskasvatus, liikenneturva, perhetyö, varhaiskasvatus, koulukuraattoreja.

5. Lapsen arki on mahdollisuuksia täynnä

Varhaiskasvatus – elämää varten

Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, varhaiskasvatuksen vuosisuunnitelma, ryhmäkohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta koostuu monista eri asioista ja sen keskiössä on aina lapsen paras.³²

Pedagoginen johtajuus, osaamisen johtaminen ja oppivan työyhteisön kehittäminen nähdään varhaiskasvatuksen johtamisen tärkeinä tehtävinä. Hattulan varhaiskasvatuksessa jatkuva sisäinen koulutus luo yhtenäistä toimintakulttuuria varhaiskasvatukseen. Ammatillisuuteen sisältyy myös työntekijän oman ammatillisuuden tietoinen reflektointi sekä kasvattajana toimimisen taustalla olevien arvojen ja eettisten periaatteiden tiedostaminen.

³² Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 33-34

Suunnittelusta yhdessä lasten kanssa...

”Tartu hetkeen! Se on vain meidän kasvattajien tapa ajatella, että kaiken täytyy olla niin tarkkaan etukäteen määriteltyä, vaikka oppimisen huikkeimmat paikat voivat olla juuri tässä ja nyt.”

”Aikuinen on mukana rikastuttamassa lasten ideoita. Mietitään, mikä kiinnostaa, ja mietitään, miten sitä lähdetään toteuttamaan. Esimerkiksi kokouksessa ideoidun pohjalta rakensimme ryhmäämme kauppaleikin, myös huoltajat ovat olleet apuna leikin toteutuksessa.”

”Kuuntelen aktiivisesti lasten keskusteluja, mistä he ovat kiinnostuneita. Sieltä voi poimia ajatuksia, osallistua keskusteluun ja heitellä lapsille ideoita esimerkiksi tyyliin ”kuulostaapa kivalle, miten voitaisiin toteuttaa?” Lapsat usein kysyvät, voitasko leikkiä yhdessä, vaikka hippaa? No miksei... Ulkoiluun lähettäessä äänestetään, mihin mennään leikkimään. Aikuinen voi rikastuttaa lapsen kehittelemää niin, että se lapsen idea ei katoa. On ihan mahtavaa, kun oikeasti saa toteuttaa joskus villejäkin ideoita.”

”Yhdessä pohdimme ja mietimme, onko mahdollista tehdä kaikki ideat samalla viikolla, lapset itse ehdottavat, että siirretään osa ensi viikkoon. Pystyisikö toiveita yhdistelemään toisiinsa? Jos joku haluaa avaruusteeman ja joku tykkää autoista, voisiko olla avaruus jossa kulkeekin autoja? Lapsella on mahdollisuus vaikuttaa omaan toimintaansa, aikuinen toimii mahdollistajana näille omalla innokkuudellaan ja pedagogisella näkemyksellään. Projektin aikana kasvattaja havainnoi ja dokumentoi mitä oppimisen alueita tässä teemassa tuli ilmi. Yksinkertaiselta kuulostava projekti/teema voikin sisällyttää oppimisen alueita, vaikka kuinka paljon.”

”Lasten osallisuus lähtee kuuntelusta, kunnioituksesta, vuoropuhelusta ja välittämisestä - onko se sitä pedagogista rakkautta ehkäpä. Ryhmä pyritään luomaan sellaiseksi, että jokainen omaan tahtiinsa liittyy ryhmän jäseneksi ja saa kokemuksen siitä, että on tärkeä osa ryhmää omana itsenään: jokaisen mielipiteille ja mielenkiinnon kohteille luodaan tilaa ryhmän puitteissa.”

Kaikin aistein, monin keinoin

Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Monilukutaitoa, digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään myös toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisenväline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. **Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja.** Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen

käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.³³

”Sisällön suunnittelu (mitä tehdään) voidaan aivan hyvin tehdä yhdessä lasten kanssa hetkeen tarttuen. Mulla pedagogina on se vastuu, että dokumentoin, havainnoin ja vertaan tehtyä toimintaa vasuun – toteutuuko meillä kaikki vasun asiat? Se suuntaa toimintaa taas eteenpäin. Lisäksi kasvattajan tulee olla hereillä lasten vasujen suhteen ja nähdä ne tilanteet, joissa lapsen vasussa nousseita asioita voidaan luontaisesti harjoitella.”

Kasvattajan kommentti

Hattulassa pienryhmätoiminta on keskeinen varhaiskasvatuksen toteuttamisen työtapana. Toimintatapa tukee lapsen yksilöllisyyden huomioon ottamista ja lapsen ja kasvattajan välistä sekä lasten keskinäistä vuorovaikutusta, lapsen äänen kuulemistä ja osallisuutta arjen ja toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Kasvattajan läsnäolo ja jokaisen lapsen yksilöllinen kohtaaminen mahdollistuvat ja yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja kasvattajan arki rauhoittuu pienryhmissä toimiessa.

³³ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 35

Mitäs tänään leikittäisiin?

Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä ja toimintakulttuurin ytimenä

”Mene leikkiin mukaan. Mene oikeasti. Vaikka mummoksi kahvipöytään. Mikäli olen leikissä mukana, houkuttelee se muitakin lapsia leikkimään. Tietyssä leikkiroolissa ja läsnäolevana aikuisena pystyn tukemaan lasten vuorovaikutustaitoja parhaiten.” Kasvattajan kommentti

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin³⁴. Jokaisella lapsella on oikeus leikkiä ja kokea osallisuutta leikin kautta omien mielenkiinnonkohteiden sekä kehitystasonsa mukaisesti.³⁵

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittymisen leikkiin.

Leikki edistää kehitystä, oppimista, hyvinvointia ja ennen kaikkea tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Yhteinen hassuttelu, laulaminen, lorut ja leikki luovat positiivisen ympäristön, jossa luovuudella ja kekseliäisyydellä on tärkeä sija.

Pohdittavaa leikistä jokaiselle kasvattajalle

Millainen oppimisympäristö on leikin näkökulmasta?

Miten lapselle tärkeät leikit saavat siirtyä kodeista päiväkotiin – miten me tätä estämme tai tuemme?

Millaisia sääntöjä leikeissä on? Kuka ne on luonut ja ketä varten?

Saako lapsi valita leikkikaverinsa ja leikkinsä?

Annetaanko myös äänekkäälle ja vauhdikkaalle leikille tilaa?

Mikä estää leikkejä? Miten leikille saadaan raivattua enemmän aikaa ja tilaa?

Millaisia rooleja kasvattajalla on leikissä?

³⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 35

³⁵ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 35-36

Innostamme, rohkaisemme heittäytymään, kannustamme leikkimään ja kokeilemaan uusia asioita sekä olemme avoimia lasten ehdotuksille ja oivalluksille. Ohjaamme tarvittaessa hienovaraisesti leikkiä eteenpäin sekä suunnittelemme ja rakennamme leikkiympäristöjä yhdessä lasten kanssa. Leikkiessään lapset havainnoivat ympäristöään, oppivat uutta ja käsittelevät erilaisia tunteita ja kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla erilaisia rooleja, erehtyä ja tehdä uusia asioita. Lapset osallistuvat suunnitteluun ja yhdessä voi tehdä vaikkapa leikkivälineitä kuten käsinukkeja, keppihevosiä, taikataikinasta ruokia, pahlilaatikoista autoja ja majoja. Leikille on aina aikaa ja sama leikki voi jatkua myöhemminkin.

Leikkiympäristön muokkaamista konkreettisimmillaan: aidan toisella puolella kepit ovat parempia, ja leikkitarpeisiin paremmin sopivia keppejä käytiin porukalla etsimässä ja heittelemässä aidan yli päiväkodin puolelle.

Leikkivälineitä on helposti saatavilla ja niitä voi yhdistellä luovuuden ja tarpeen mukaan eri leikeissä. Media, teknologia ja kulttuuri rikastavat leikkiä ja niistä lapset saavat aiheita, rooleja, nimiä ja tehtäviä leikkeihinsä. Luonnossa ja ulkona pihapiirissä on mahdollista leikkiä rajumpiakin leikkejä turvallisesti sekä hyödyntää erilaisia luonnonmateriaaleja. Ulkoleikeissä on saatavilla monipuolisia leikkivälineitä vuodenajan mukaan ympäri vuoden.

Leikkiympäristöinä hyödynnetään myös lähialueita, metsiä, ym. Oppimisympäristöt joustavat leikin mukana ja ulkona alkanut leikki saattaa jatkua sisälläkin. Lapset saavat osallistua oppimisympäristöjen muokkaamiseen kehitystasonsa ja mielenkiinnonkohteidensa mukaisesti.

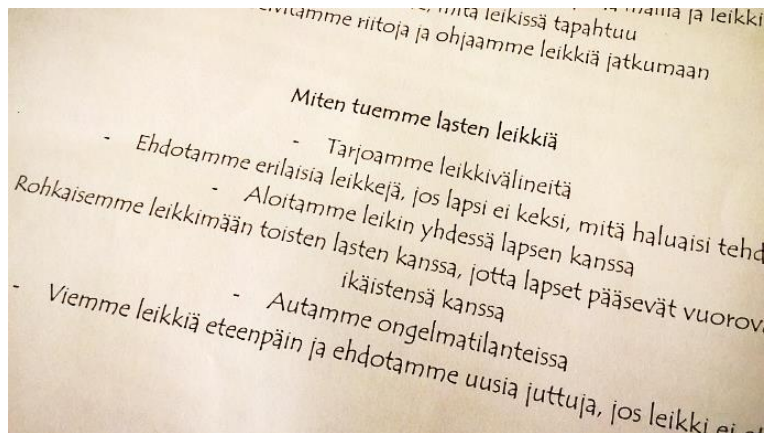
Hiekkamaahan syntyi autorata, jonka ympärille kerääntyi iso joukko pieniä autoilijoita.

Kasvattaja leikissä

- Kasvattaja antaa tilaa ja aikaa leikille.
- Kasvattaja muokkaa lasten leikkiympäristöä ja -välineistöä lapsen leikin kehitystä tukeväksi yhdessä lasten kanssa.
- Lapsen omaa ajatusta leikin suhteen arvostetaan, mm. leikkien ja leikkikavereiden valintaa koskien.
- Kasvattaja suhtautuu hyväksyväksi lapsen uteliaaseen maailman tutkimiseen.
- Kasvattaja antaa lapselle mahdollisuuksia leikkiin ja yhteistoimintaan muiden lasten kanssa.
- Kasvattaja huolehtii siitä, että kaikki lapset pääsevät mukaan leikkeihin. Lapsella on mahdollisuus leikkiä myös yksin, mutta kasvattaja huolehtii, ettei kukaan jää tahtomattaan yksin.
- Lasten mahdollisuuksia leikkiin ei rajoiteta turhilla säännöillä.
- Kasvattaja rikastuttaa lasten leikkiä tuomalla leikkiin uusia elementtejä.
- Kasvattaja ohjaa lasten leikkiä omalla esimerkillään leikkimällä yhdessä lasten kanssa.
- Kasvattaja opettaa lapsille sääntöleikkejä.
- Kasvattaja ohjaa lapsia ristiriitojen selvittelyssä. Ristiriitatilanteissa luodaan yhdessä leikkisääntöjä.
- Kasvattaja on leikissä mukana ja itsekin oppimassa uutta.

”Kun ollaan mukana aidosti leikissä, lasten ilo ja innostus tarttuu.”

Leikki on intiimiä toimintaa, se ei synny pakotetusti. Siksi on tärkeää, että lapsilla on mahdollisuus valita leikkikaverinsa ja kasvattajien taholta tukea ystävyyssuhteita. Kuten meidän aikuistenkin, on jokaisen kanssa opittava tulemaan toimeen, mutta leikki on perusluonteeltaan jotain niin intensiivistä, ettei jokaisen kanssa tarvitse kyetä syventymään jaettuun, yhteiseen leikkimaailmaan.

”Leikki on ensisijainen varhaiskasvatuksen sisältö sekä toiminta- ja oppimismuoto ja sille ON oltava aikaa.”

”Keskustelemme lasten ja huoltajien kanssa lasten leikeistä kotona ja vapaa-ajalla. Opimme näin tuntemaan heidän mielenkiinnon kohteensa paremmin. Hoitopaikkaan voi tuoda omia leluja, jolloin kotona kiva leikki saa jatkua myös hoitopaikassa. Lapsi saa samalla jakaa iloisia hetkiä ja kokemuksia muiden kanssa. Näin myös harjoitteleminen oman lelun lainaamisesta kaverille ja luvan pyytämistä. Yhteisen leikin ja puuhan jälkeen on aika rentoutua ja hiljentyä. Siinä hyödynnämme mm. satuhierontaa, rauhallista musiikkia, huiveja, torkkupeittoja, makuupusseja ja suuria tyynyjä. Oma unilelu tuo turvallisuutta ja hyvät päiväunet hoidossakin.”

Kasvattajatiimin pohdinnasta poimittua

”Leikissä oli vihainen tiikeri, joka näykki kaikkia. Leikki ei edennyt. Työntekijä meni makaamaan lattialle, ja lähti miettimään, miksi tiikeri on niin vihainen, harmittaako, onko halipula, tms. Miksi voi olla vihainen, tunnetaitojen käsittely, pohdittiin syitä, ja sitäkin, että joskus vaan suututtaa. Lapsi tuli koko ajan tiikerin kanssa lähemmäs, keskustelua syntyi, ja viimein leikki ratkesi etenemään ihan toisella tapaa ja aikuinen pystyi vähän vetäytymään.”

”Jos lapsi ei pääse leikkeihin mukaan, ei ole taitoja ja kykyjä, täytyy kasvattajan mennä mukaan. Eristäminen ja rankaiseminen ei ole se vaihtoehto, vaan uuden oppiminen. Jos lapsi ei osaa hakea leikissä muuten kontaktia kuin tönimällä, riehumalla, tms., vaan opettaa sitä, miten toimitaan.

Kasvattajien kommentteja

”Leikissä on kaikki elämän kannalta olennainen: lasten vuorovaikutustaitojen harjoittelu, ystävyysuhteiden vahvistuminen, yhteistyötaitojen opettelu, neuvottelu, valintojen tekeminen, sääntöjen sopiminen, ristiriitojen ratkaisu.”

Leikki keskiöön – ammattilaisten ajatuksia

”Lapsilla on mahdollisuus leikkiä niin nukke - kuin autoleikkejä sukupuolesta riippumatta. Pienessä ryhmässä jokainen pääsee osallistumaan leikkiin ikä - ja kehitystasonsa mukaisesti esim. roolileikeissä myös pienimmälle löytyy rooli.”

”Oppimisympäristön merkitys, leikkialueiden uudelleen järjestely ja oppimisympäristön kehittäminen yhdessä lasten kanssa. Leikkejä saa sekoittaa, lelut saavat liikkua leikkien mukana.”

”Täytyy myös huomioida, ettei itse sabotoi leikkiä jatkuvilla keskeytyksillä, että nyt aamupiirille, pihalle, sinne tai tänne. Täytyy olla herkkyyttä nähdä, joustaa, antaa tilaa ja luopua myös omista suunnitelmistaan.”

”Pitäisi mennä oikeasti lasten leikkeihin, enkä vain ajatteli... Parhaiten tuen lasten leikkiä olemalla aidosti läsnä, jolloin voin nähdä tilanteet niin kuin ne oikeasti näyttäytyvät, eikä vain palasia sieltä täältä, jolloin joistakin tilanteista saattaa tulla väärä kuva. Tiimissä tulee osata antaa rauha keskittyä leikkiin: älä häiritse leikkivää lasta tai aikuista.”

”Meidän tulee käydä puhdistavaa arvokeskustelua leikistä, leikin merkityksestä ja siitä, kuinka me itse rajaamme ja estämme leikkiä. Leikin arvostaminen, ajan ja tilan antaminen ja kasvattajan läsnäolo leikeissä vaati konkreettisia valintoja ja tekoja – ei vain kauniita puheita.”

SIRKUSHUUMAA

Pienryhmän lapset valitsivat uuden leikin, jota lähdimme yhdessä toteuttamaan. Äänestyksen tuloksena leikiksi valikoitui sirkusleikki. Aluksi lapset miettivät ja piirsivät asioita, joita halusivat leikissä toteuttaa. Teltta rakennettiin yhdessä päivänvarjosta ja matonkuteista. Kukaan lapsi valitsi sirkushahmon, jota halusi leikkiä. Sen jälkeen lapset miettivät mitä kukin hahmo tarvitsee ja tekee. Kukaan harjoitteli oman hahmonsensa toimintaa, taikurit harjoittelivat taikatemppeja, jonglööri palloili, trapetsitaiteilijat tekivät oman esityksensä, pellet omansa jne. Projekti päättyi sirkusesitykseen, joka esitettiin muille pienryhmille, huoltajille, naapuriryhmille.

Leikki jäi vielä pitkäksi aikaa elämään.

Oppimisen alueet

Oppimisen alueet ohjaavat suunnittelemaan ja toteuttamaan monipuolista toimintaa. Lasten osallisuudesta ja mielenkiinnonkohteista nousee aiheita, joiden ympärille monipuolinen toiminta suunnitellaan. Lapsilähtöinen projektityöskentely on yksi Hattulan varhaiskasvatuksessa käytettävä työskentelytapa. Oppimisen alueita yhdistelevä toiminta mahdollistaa asioiden laaja-alaisen tutkimisen ja tarkastelun. Toiminta suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten kanssa. Toiminta luo yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja vaikuttavuutta sekä antaa mahdollisuuden syvälliseen oppimiseen. Se antaa lapselle mahdollisuuden mielikuvitukseen, ongelman-ratkaisuihin, oivaltamiseen, oppimiseen ja iloon.

Nyt tää sanois näin

Kielten rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde, että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen. Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde, että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielelliset identiteetit kehittyvät, kun kasvattajat ohjaavat ja tukevat lapsia kielellisten taitojen sekä valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.³⁶

Kielen kehitystä arjessa tukee

Kielellisesti rikas aikuinen, joka käyttää selkeää, rikasta ja vivahteikasta kieltä, erilaisia äänenpainoja, ilmeistä, eleitä ja muuta non-verbaalia viestintää sekä tarpeen mukaisesti tukiviittomia ja vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja.

Kasvattaja, joka huomaa lapsen kielelliset aloitteet, antaa tilaa keskustelulle, tukee lasten välistä kommunikaatiota, tarttuu kiinnostuksen kohteisiin ja lapsen asioihin, kuuntelee lasta aktiivisesti ja kyselee lisää.

Kielellisesti rikas oppimisympäristö, joka innostaa ja houkuttelee keskustelemaan, pohtimaan, kiinnostumaan kielestä. Kuvia ja tekstejä näkyvissä, kirjoja, pelejä ym. monipuolisesti ja vapaasti lasten saatavilla.

Pienryhmätoiminta, jossa kasvattajalla on mahdollisuus tarttua aktiivisesti lasten keskustelualoitteisiin.

Arki, joka nähdään merkityksellisenä aamusta iltaan: jokaisen arjen tilanteen ja ennen kaikkea vuorovaikutuksen näkeminen merkityksellisenä kielellisen kehittymisen mahdollisuuksina pirstaleisuuden ja liiallisen menetelmällisyyden sijaan.

³⁶ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 37-38

kehittymistä. Kasvattajan tehtävä on reagoida lapsen kontaktialoitteisiin, rohkaista lasta kommunikoimaan sekä varmistaa riittävän virikkeellinen ja rauhallinen toimintaympäristö.

Lapsen kieli kehittyy, kun aikuinen sanoittaa asioita ja arjen eri tilanteita. Leikkiminen on lapselle tärkeä tapa oppia uusia asioita. Aikuinen voi tukea lapsen kielen kehitystä leikkimällä lapsen kanssa vuorotteluleikkejä tai juonellisia leikkejä. Leikit tukevat lapsen kielen ja ajattelun kehitystä. Kielen ja vuorovaikutuksen oppiminen on yksilöllinen ja luova prosessi, jossa jäljittelyllä ja mallilla on suuri merkitys.

Viittovat kädet. Vaihtoehtoisilla kommunikaatiokeinoilla varmistetaan lapsen osallisuus – mahdollisuus ilmaista itseään ja tulla ymmärretyksi. Kyse ei ole vain siitä, ymmärtääkö lapsi kasvattajan ohjeita, vaan siitä, löytääkö lapsi välineitä itsensä ilmaisemiseen.

Lapsen kielellisen valmiuksien ja taitojen tukemisessa käytetään apuna kuvia, tukiviittomia, piirtämistä ja sadutusta. Erityisesti, jos lapsella on pulmia puheen tuottamisessa tai ymmärtämisessä. Erilaiset arjen tilanteet voidaan tehdä ymmärrettäviksi kuvien avulla kuten pukeminen, ruokailu, leikki ja päivän toiminta.

Suujumppaharjoitukset vahvistavat suun motoriikkaa ja tukevat sitä kautta kielen kehitystä.

Kielen tukeminen...

”Kasvattaja ”rikastuttaa” lapsen puhetta täydentämällä lapsen ilmauksia puheella esim. lapsen osoittaessa autoa aikuinen toteaa: ”Niin, siellä menee auto, iso punainen auto.”

”Kielen kehityksen tukeminen on jatkuvaa, tietoista sanoittamista ja nimeämistä arjessa: Sä oot nyt pukenut sukat, hienoa. Onko ne nyt hyvin jaloissa? Mitäs sä nyt laitat seuraavaksi? Housut. Hyvä, laita ne housut.”

”Jos lapsella on vaikeuksia ymmärtää puhetta, muista käyttää pilkottuja, lyhyitä, selkeitä ohjeita – älä lataa koko ohjerimpsua kerrallaan.”

Nää batmanit tanssii rokkia

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten musiikillisen ja kuvallisen ilmaisun, käsityöllisen toiminnan sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvausta sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, kokeilevat,

Kuvallinen ilmaisu

Piirtäminen, maalaaminen

Muovailu, kuvanveisto, rakentelu

Painotyöt, grafiikka

Kollaasi, sekatekniikat

Musiikillinen ilmaisu

Tunnelman kokeminen, kuuntelu. Yhteisen toiminnan malli, muiden tuotosten arvostus

Soittaminen: Rytmisoittimet, melodiasoittimet, kehosoittimet

Soitinsadut, omat sävellykset

Laulaminen: lorut, erilaiset laulut, omat laulut, laululeikit, sormileikit

Kuuntelu: soitinsadut, konsertit, musiikkiliikunta, musiikkimaalaus

Rytmiikka

tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle³⁸

Lapsi hahmottaa maailmaa monella eri tavalla. Kasvattajan tehtävä on antaa kaikille lapsille mahdollisuus toimia lapselle mieluisalla tavalla; musiikin, tanssin, piirtämisen, draaman ja tarinoiden avulla. Parhaimmillaan tekeminen on silloin, kun suunnittelu ja toteuttaminen lähtee lapsesta itsestään – spontaanisti - ja tuottaa monipuolisen prosessin, joka voi sisältää kaikkia taiteen muotoja eri tekniikoin toteutettuna.

Mitä syntyy kun sekoitetaan eri värejä keskenään? Aina yhtä innostavaa lapsille, kun löytyy vihreää, oranssia, violettia, ruskeaa...vaaleanpunaista. Itse tehden ja kokeillen oppii parhaiten. Tavaroiden esilläolo innostaa lasta tekemään.

”Jokaista lasta pitää tukea löytämään oma mieluisa ilmaisun tapa, oli se sitten tanssiminen, laulaminen, liikkuminen tai mikä tahansa. Lasten täytyy saada kokeilla monipuolisesti erilaisia juttuja, jotta löytävät omat ilmaisun tapansa ja mielenkiinnon kohteensa. Täytyy kuitenkin muistaa, että lapsilla on eri tyylit osallistua. Joku kuuntelee, joku tekee heti täyttä päätä, joku katselee - älä pakota osallistumaan aktiivisena toimijana. Lapsella on oikeus olla myös osallistumatta, eikä kaikkien tarvitse tehdä kaikkea.”

Kasvattajan kommentti

³⁸ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 39-41

"Meillä pienten alle 3v. ryhmässä koen lapsen osallisuuden toteutuneen kun 2v. tyttö lapsi sanoi minulle "musaa" ja näytti sormella mankkaa. Minä laitoin soimaan levyn nimeltä "Vauvojen laulun aika" ja tämä tyttö alkoi iloisena tanssimaan. Muutkin lapset tulivat pian mukaan ja niin koko pienryhmä hyppeli ja pyöri nauttien yhtäkkisestä musiikkituokiosta."

Kasvattajan kommentti

Leikkivälineet ovat keskeinen osa leikkiä, mutta toisinaan valmiiden välineiden puute antaa mahdollisuuksia luoda leikkivälineet itse. Leluttoman viikon aikana askartelumateriaaleista luodaan innovatiivisesti ja intensiivisesti omia leluja erilaisiin leikkitarpeisiin. "Missä on sähkömailat? Kokeilkaapa tehdä itse. Ja pojat teki ja pelasivat itse tekemillään mailoilla into piukassa. Kukaan ei oo sanonut, että mulla ei oo mitään tekemistä, vaan ihan innoissaan ovat rakentaneet itse ja ideoineet."

Käsityöllinen ilmaisu

Käsityöllinen ilmaisu on suunnittelua, luovaa ongelmanratkaisua, hienomotorisia taitoja...

Harjoitellaan, tutkitaan ja tustutaan erilaisiin rakenteisiin, materiaaleihin ja tekniikoihin.

Tehdään erilaisia käsitöitä puusta, tekstiileistä, langoista yms.

Muovailu, leikkaaminen, sahaaminen, ompelu, naulaaminen...

Tarjotaan mahdollisuus saada nautintoa ja kokemuksia työskentelystä, jossa oma luovuus näkyy.

Sanallinen ilmaisu

Kasvattaja käyttää selkeää, monipuolista, rikasta kieltä sekä ilmaisee itseään elävästi vaihdellen äänenkorkeutta ja -voimakkuutta.

Lapsen kanssa keskustellaan ja häntä kuunnellaan päivittäin

Lapselle luetaan satuja, kertomuksia, runoja tai loruja

Lapsi kuulee ja harjoittelee kertomaan itse tarinoita vapaasti kerrottuna (myös sadutus)

Lapsen kanssa leikitään ja hassutellaan sanoilla päivittäisissä arkitilanteissa

Kehollinen ilmaisu

Kasvattaja toimii esimerkkinä osallistumalla itse toimintaan ja ohjaa lapsia ilmaisemaan itseään monipuolisesti liikkeellä, kehonkielellä, -asunnoilla ja eleillä sekä tanssilla

Lapsi harjoittelee tunteiden ilmaisua liikkeellä ja eleillä musiikin säestyksellä tai ilman

Lapsi ilmaisee itseään liikkuen vapaasti erityylisten musiikkien säestyksellä

Lapsi harjoittelee koreografista tanssi-ilmaisua, esim. kansantanssit

Draamallinen ilmaisu

Kasvattaja ilmaisee itseään sekä antaa lapsille mahdollisuuden ilmaista itseään draaman keinoin, yhdistäen monipuolisesti ja poikkitaiteellisesti erilaisia ilmaisu-tapoja.

Keskittymis-, aisti-, kontakti-, liike-, rentoutumisharjoitukset

Vapaa ja ohjattu roolileikki

Improvisaatio

Draamaleikit ja -harjoitukset

Satujen tai omien tarinoiden muokkaaminen esityksiksi

Yhteiset esitykset

”Ryhmämme tytöt ovat innokkaita esiintyjiä. Useamman kerran on käynyt niin, että tytöt tulevat kertomaan: me halutaan tehdä esitys! ”Mitä siihen tarvitaan?” Sitten alkaa ilmoitusten teko, askarellaan pääsylippuja, valitaan puvustus ja harjoitellaan, rakennetaan katsomo ja kutsutaan muista lapsista koostuva yleisö paikalle. Yleisö seuraa kohteliaasti esitystä, välillä saattaa tulla kommentteja (asiattomiakin) – sitten palataan kohtaan: miten teatterissa käyttäydytään... Lopuksi asiaankuuluvat aplodit ja esiintyjien kumarrukset/niiaukset.”

Kasvattajan kommentti

Eri taiteen muodot, kuten musiikki, kuvallinen ilmaisu, tanssi, draama ja kirjallisuus tarjoavat lapselle tärkeitä kokemuksia. Lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle on merkityksellistä, että lapsi saa käyttää mielikuvitustaan ja ilmaista itseään monipuolisin keinoin. Lapsen arki sisältää paljon mahdollisuuksia taiteelliseen kokemiseen ja ilmaisuun. Lapset ilmaisevat itseään ja saavat taiteellisia kokemuksia leikkiessään, liikkeessään ja tutkiessaan.

Kasvattajan tehtävänä on mahdollistaa lasten monipuoliset kokemukset arjessa. Kasvattaja rohkaisee lasta käyttämään kaikkia aistejaan taiteen tekijänä ja kokijana. Lasten taiteellista ilmaisua arvostetaan esimerkiksi laittamalla lasten töitä esille.

Kasvattaja antaa lapsen käyttöön materiaaleja ja välineitä ja vie lapsen taiteen äärelle. Lasten omille luoville ideoille ja taiteen tekemiselle annetaan aikaa ja tilaa. Hattulan ja lähialueiden luonnonkaunis ympäristö, historialliset rakennukset ja alueet tarjoavat mahdollisuuksia taiteelliseen kokemiseen ja ilmaisuun. Hattulassa järjestetään lasten taidetapahtumia ja tehdään yhteistyötä paikallisten taiteilijoiden sekä alueellisten toimijoiden kanssa. Hattulassa on mahdollista vieraila myös kirjastossa, kirjastoautossa ja museoissa.

”Hiekkalaatikon reunalla pidettiin musiikkihetki, johon tuli koko ajan lisää porukkaa. Lopulta yksi lapsi sanoi, että nyt riittää, ja leikit jatkuivat. Musiikkihetki lähti liikkeelle lapsista ja siihen tartuttiin. Se on sitä parasta pedagogiikkaa, syntyi yhteinen flow.” Kasvattajan kommentti

”Kun yksi lapsi keksii jonkun jutun, tarttuu siihen, on se askartelu tai mikä tahansa. Osa tekee samaa, tai toista, tai osaa. Lähteä askartelussa siihen, on vapaasti tarjolla monenlaista askartelumateriaalia, josta lapset voivat ideoida ja toteuttaa oman näköistä taidetta, ja että rupeaa itse rakentamaan jotain ja ne tulee siihen mukaan. Eikä sen aina tarvi olla jotain, mitä siitä tulee, vaan se voi olla myös se prosessi. Joskus on kymmenen lasta leikkaamassa ihan vaan jotakin, ei välttämättä lopputulos ole tärkeintä vaan se, että ne saa leikata jotakin. Löytää itsekin sen ilon, kun lapset on niin innoissaan tekemässä niitä juttuja. Ketään ei tarvi pakottaa, vaan niitä saadaan tehtyä monena päivänä, tänään saattaa tehdä hetken jotakin ja huomenna jatkaa.”

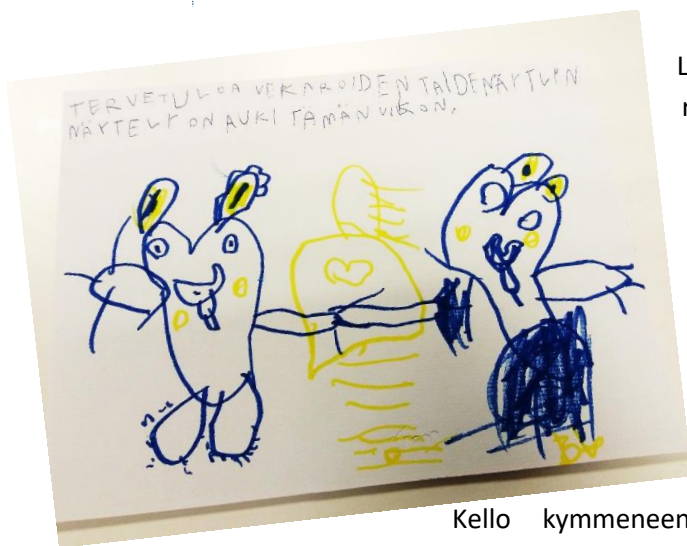

Yhdessä tehden, yhdessä oppien.

Kaksi tyttöä piirteli aamulla pienille lapulle piirustuksia. Totesin, että näistähän tulisi hienoja tauluja. Tytöt innostuivat ja sanoivat, että hei, aletaan tekemään tauluja! Pari tyttöä tulivat samaan aikaan hoitoon ja halusivat myös osallistua. Loppujen lopuksi viisi tyttöä oli tässä mukana. Tauluja tehdessä yksi tytöistä sanoi: mehan voitais tehdä taidenäyttely. Toinen siihen totesi: sinne täytyy myös kutsua vieraita. Kaikki innostuivat. Hmm.. ketä sinne kutsuttaisiin? Yksi tytöistä totesi, että pienet varmaan ainakin haluisi nähdä nää.

Lapset päättivät tehdä kutsut kahteen ryhmään. Tauluja alkoi valmistumaan kovaa vauhtia, lapset yhdessä pohtivat paikan mihin näyttelyn voisi koota ja kiinnittivät taulut seinälle aikuisen avustuksella. Tytöt veivät itse kutsut ylpeinä naapuriryhmille. Tämän viikon ajan ryhmässämme on taidenäyttely, täysin lapsista lähtöisin ja lasten ehdoilla spontaanisti suunniteltu ja toteutettu.

Kello kymmeneen mennessä meillä oli valmiina hieno taidenäyttely sekä kutsut vieraille ilman minkäänlaista etukäteissuunnittelua. Osallisuus toteutunut!

Mä lennän Thaimaaseen - taivaaseen?

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista.³⁹

Eettinen ajattelu

Oikea ja väärä

Ystävyys

Oikeudenmukaisuus

Pelko, suru ja ilo

Yhteiset säännöt

Tunnetaitojen oppiminen on tärkeää arjen vuorovaikutustilanteissa. Joskus tunteiden sanoittaminen voi olla lapselle vaikeaa ja siihen hän tarvitsee aikuisen tukea. Tunnekuvat on hyvä olla esillä ja niiden avulla lapsi voi kertoa omista tunteistaan vaikkapa sormella osoittamalla. Myös yhteiset harjoittelut esimerkiksi draaman avulla vahvistaa lapsen tuntemusta omista tunteistaan. Erilaisten tunteiden tunnistaminen, nimeäminen ja ilmaisu ovat tärkeitä lapsen itsetunnon ja minäkuvan kehittymiselle. On tärkeää, että lapsi harjoittelee ilmaisemaan omia tunne- ja olotilojaan aikuisen kannustamana ja ohjaamana; lapsi näkee ja kuulee keinoja toimia erilaisissa tilanteissa ja tätä kautta oppii tunnistamaan itsessään erilaisia tunne- ja olotiloja sekä säätelemään niitä. Itsesäätely kehittyy ja vahvistuu, kun lapsi saa riittävästi toistoja ja

onnistumisia sekä kokee turvallisuutta omien tunteiden hallinnassa.

Oikean ja väärän erottamista ja oikeudenmukaisuutta pohditaan arjen keskusteluissa, ristiriitatilanteissa ja yhteisiä sääntöjä pohdittaessa. Sääntökeskustelussa tärkeää on, että kasvattaja ei toimi yksipuolisena sääntöjen listaajana, vaan sääntöjä käydään lasten kanssa yhdessä läpi siitä näkökulmasta, miksi näin toimitaan. Miksi on tärkeää, ettei ketään saa satuttaa? Miksi meillä on sääntö, ettei portista voi lähteä yksin ulos?

”Kerhossa on seinällä ystävyyssäännöt, jotka on tehty yhdessä lasten kanssa pohtien, että millainen on hyvä kaveri. Näiden asioiden äärelle palataan usein arjessa. Jos toinen ei kuuntele kaveria, palataan sääntöjen ääreen ja muistutetaan asiasta kannustavasti ja positiivisella tavalla.”

”Lapset ovat saaneet itse mieltä yhteiset säännöt ryhmäämme. Me aikuiset huolehdimme, että säännöt käännetään lasten kanssa positiiviseksi, kieltojen sijaan mitä saa tehdä.”

Eettisen ajattelun tukemiseen sisältyy vahvana toisen kunnioittamisen, kohtelemisen ja ystävyuden pohtiminen. Näille pohdinnoille ja keskusteluille otollisia tilanteita tulee lapsiryhmissä päivittäin, ja olennaista onkin kasvattajan herkkyyden tarttua tilanteeseen ja tapa lähteä viemään keskustelua eteenpäin niin, että lasten omat ajatukset ja pohdinnat esimerkiksi hyvästä kaveruudesta pääsevät esille. Keskustelun ja pohdintojen kautta syntyy myös oivalluksia, jotka mahdollistavat oppimisen.

³⁹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 41

”On mietitty yhdessä hyviä ominaisuuksia kavereista ja ne on kirjoitettu ylös.”

Katsomukseen liittyvät asiat ja lasten keskenään erilaiset näkemykset nousevat usein esille hyvinkin arkipäiväisissä tilanteissa:

”Saattaa tulla kesken ruokailua, että onko Jumala luonut tän perunan, tai kuolema nousee esille, jos joku on ollut hautajaisissa, tai joku on kuollut, oli se sitten isovanhempi tai lemmikki. Kun kävellään retkellä hautausmaan ohi, se saattaa herättää syvällisiäkin pohdintoja, samoin kuin enkelit nousevat milloin mistäkin lasten keskinäisiksi keskustelunaiheiksi.”

Katsomuskasvatus:

Ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot, katsomukset ja uskonottomuus

Ymmärrys erilaisuudesta, keskinäinen kunnioitus

Uskontoihin ja katsomuksiin liittyvät perinteet

Ihmettely, pohdinta

Tilanteissa, joissa pohdinnat heräävät, tulee kasvattajan olla herkkänä havainnoimaan ja tarvittaessa tarttumaan keskusteluun, toisaalta antaa tilaa lasten omille pohdinnoille ja ajatuksille. Kasvattajan tulee olla neutraali, nostaa erilaisia näkemyksiä ja korostaa sitä, että jokaisella on oma näkemys ja jokainen näkemys on oikein. On tärkeää miettiä, miten lapsen kysymykseen vastaa. Joka ikinen kysymys on tärkeä, vaikka lapsi eikä kasvattaja osaisikaan siihen vastata. Lähtökohdan tulisi olla vastausten sijaan yhteinen pohdinta, vastausten etsiminen yhdessä ja toisaalta myös sen oivaltaminen, että jotain jää aina selvittämättä: *”Pitäisi lähteä enemmän liikkeelle siitä, että en minäkään tiedä, mietitään, tutkitaan.”*

Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatus ei ole tunnustuksellista. Yleensä varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen kohteena ovat ryhmässä olevat uskonnot ja katsomukset. Se ei kuitenkaan poissulje sitä, etteikö lasten kanssa voida tarkastella laajemminkin heidän ympärillään olevia katsomuksia ja uskontoja. Jokaisen työntekijän tulee erottaa oma katsomus ja ammatillinen rooli, jossa katsomus ei näy tunnustuksellisuutena. Lapsen katsomuskasvatuksessa kunnioitetaan huoltajien näkemyksiä ja toimitaan sen mukaan. Eri kulttuurien ja katsomusten osalta työntekijän ei tule olettaa eikä luoda ennakkomielikuvia – jokainen perhe on kuitenkin erilainen, vaikka katsomus olisikin sama. Varhaiskasvatuksessa katsomuskasvatus on yleissivistävää pedagogista toimintaa.⁴⁰

Suomalaista kulttuuria ohjaavat vahvasti erilaiset juhlapäivät ja niihin liittyvät perinteet. Monilla juhlapäivillä on uskonnollinen alkuperä, mutta niistä on tullut myös perinteitä, joissa hengellisyys ei välttämättä juurikaan näy, kuten joulun joulukalenterit, tonttulaulut, tms. Perinteitä ei ole tarkoitus häivyttää, mutta tärkeää on kunnioittaa jokaisen perheen vakaumusta ja katsomusta sen osalta, miten

”Pitäisi miettiä jokaisessa ryhmässä, miten nostetaan asioita esille. On erilaisia kulttuureja, taustoja, uskontoja, kieliä, ajattelutapoja. Me ollaan erilaisia, jokaisella on oma paikkansa. Opetetaan lapsia kunnioittamaan erilaisia asioita.

Kyse on eettisyydestä ja suvaitsevaisuudesta. Me ollaan kaikki ihmisiä ja meillä on erilaisia näkemyksiä.”

Kasvattajan kommentti

⁴⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 41

lapsen kanssa toimitaan erilaisissa tilanteissa. Tärkeää on avata, mitä eri tilanteet tarkoittavat uskonnon, toisaalta perinteiden näkökulmasta, oli kyse sitten joulukalenterin katsomisesta tai seurakunnan järjestämisestä

hetkestä. Tämän myötä on helpompi lähteä huoltajien kanssa keskustelemaan avoimesti siitä, mitä täytyy huomioida ja miten toimitaan. Niin ikään lasten kanssa toimittaessa asiat tulee osata nostaa avoimesti esille, jotta ne antavat mahdollisuuden myös erilaisten katsomusten pohdinnalle ja erilaisuuden ymmärtämiselle: *”Ei tarvitse jotenkin vaivihkaa napata jotain jostain toiminnosta sivuun. Lapset kysyvät sen, mitä kysyvät, ja niihin etsitään yhdessä vastauksia.”*

Evankelis-luterilainen seurakunta järjestää erilaisia tapahtumia, joihin varhaiskasvatuksesta lapsi lasten katsomusten mukaisesti. Näitä ovat muun muassa pääsiäis- ja joulukirkko. Lapsille, jotka eivät osallistu em. hetkiin, järjestetään korvaavaa toimintaa.

”Lapsi kertoi muille, että lähtee Thaimaaseen. Toinen lapsi alkoi itkeä, ja kyynelten seasta saatiin selville syykin: hän ajatteli, että toinen lapsi lentää taivaaseen. Elämää suuremmat pohdinnat saattavat nousta hyvin pienestä asiasta keskellä ruokailua, leikkejä tai nukkariin mennessä ja niiden havaitseminen vaatii kasvattajan aktiivista läsnäoloa ja herkkyyttä reagoida tilanteisiin.”

”Onko Jumala luonut tän perunan?”

”Juhlapyhät ohjaavat paljolti meidän kulttuuria ja näkyvät toiminnassa, esim. joulukuukausi. Meillä on paljon juteltu lasten kanssa näistä juhlapäivistä ihan avoimesti, oli katsomus mikä tahansa: Miten teidän perheessä vietetään kyseisiä juhlapyhiä / vietetäänkö mitenkään? Mitä te syötte? Mitä te teette? Menettekö jonnekin? Minne te menette? Kokemukset ja ajatukset jaetaan yhdessä lasten kanssa ja niistä keskustellaan esim. kirjan tai kuvien kautta.”

Kasvattajan kommentti

Kasvattaja...

Luo turvallisen ympäristön ja auttaa lasta huomioimaan lähiyhteisöä ja mahdollistaa lasten uteliaisuuden hyväksymällä kaikenlaiset kysymykset ja vastaukset.

Kuuntelee ja kuulee lapsen tarpeet, toiveet ja aloitteet ja mahdollistaa oivaltamisen kokemuksia, tukee omaan ajatteluun ja pohdintaan, antaa tilaa ajattelulle.

Auttaa lasta tunnistamaan erilaisia tunteita ja ymmärtämään oikean ja väärän merkitys. Innostaa ja kannustaa tutkimiseen, oppimiseen ja vuoropuheluun ja mahdollistaa lapsen osallisuuden ja vaikuttamisen itseään koskeviin asioihin.

Havainnoi ja dokumentoi ja osoittaa myös dokumentoinnilla, että lapsen ajatukset ja toiminta on tärkeää.

Ymmärtää, että toinen ihminen on tärkein oppimisympäristö.

Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus

Mennyt aika: lasten henkilöhistoria, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt, ympäristöt, vanhat leikit ja laulut

Nykyhetki: lapsia pohdituttavat ajankohtaiset asiat, lähiyhteisön moninaisuus, ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus, erilaisuuden kunnioittaminen

Hyvän tulevaisuuden rakentaminen

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta käsitellään mm. oman historian, suomalaisuuden ja toisaalta eri kulttuurien kautta. Perinnelaulut, perinneleikit, kansantarinat ja tarustot ovat asioita, joita toiminnassa nousee esille. Retket ympäristön puistoihin, urheilukentille, metsään, kirjastoon ja lähikirkkoon auttavat lasta hahmottamaan mielikuvaa itsestään suhteessa ympäröivään maailmaan.

Oma minä ja oma perhe ovat tärkeitä lapsen identiteetin vahvistamisessa. Kasvun kansiosta lapsi voi yhdessä huoltajan kanssa seurata omaa kasvuaan vuosien varrella. Kansiossa on lapsen piirustuksia, haastatteluja, omia tarinoita ja valokuvia. Myös kotoa voi täydentää kansiota.

Pippurisaari on ollut jo 1940 luvulla lasten leikkipaikkana. Tuolloin paikalliset lapset vaelsivat pyöreän muotoiselle raiviolle ruispeltojen läpi leikkimään. Nimi Pippurisaari on kertomuksen mukaan tullut, jostakin vanhasta sadusta, jossa matkattiin Pippurisaarelle. Paikalla on ollut 1900-luvun alkupuolella perunakuoppa, joka oli jo 1940-luvulla sortunut. Perunakuopan paikka näkyy vielä nykyäänkin pienenä painanteena Pippurisaaren keskellä, ja perunakuopan reunukset näkyvät vastaavasti pienenä harjanteena.

Suosittuja leikkejä tuolloin olivat Pum-sota ja Vinkki.

Tuolloinkin lapset kiipelivät haaraissa visakoivussa, jonka paikalla nykyään on pieni visakoivu. Nykyinen suuri kolmihaarainen visakoivu on toisella puolella Pippurisaarta ja toimii lasten mainiona kiipeilypuuna. Päiväkodin lapset vihkivät Pippurisaaren leikkipaikan uudelleen käyttöön 20.11.2015 lastenoikeuksien päivänä. Kotiseutuneuvos Erkki Ulamo oli vihkiäisseremoniassa mukana. Erkki kertoi tarinoita Lepaalta 70 vuoden takaa.

Mediakasvatus

Tuetaan mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään

Tutustutaan eri medioihin

Kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti

Opetetaan käyttämään mediaa vastuullisesti

Radio soittaa keittiössä listahittejä, kun lapsi aloittaa aamunsa mainoksista tutuilla muroilla. Pian pieni päiväkotilainen heittää selkäänsä Titi nalle -reppuun ja vetää jalkaansa uudenkarheat Ryhmä hau –kumisaappaat lähteäkseen päiväkotiin. Päiväkodissa jutellaan kavereiden kanssa Pixar-animaatiosta, joka näkyi sunnuntaina televisiosta, ja esitellään kaverille syntymäpäivän lahjaa, uutta laulavaa Frozen Elsa –barbia tai Salama McQueen –autoa. Päivän aikana luetaan kirjoja ja etsitään värityskuvia internetistä, otetaan muutama erä leikkitaistelua ninjakilpikonnatyyliin, rakennetaan Star Wars –legoilla huikeat rakennelmat ja lauletaan hiekkalaatikolla Robinin uusinta hittiä. Päiväunille kömmittää Angry Birds –pehmon kanssa. Kotimatalla äidin kanssa kulkiessaan lapsi ohittaa kymmeniä

kadunvarsimainoksia ja juoksee postilaatikon napatakseen tuoreeltaan uusimman Aku Ankan –isoveljenhän se on, mutta vielä lukutaidoton lapsikin tykkää katsoa hauskat kuvat. Illalla perheen lapset kinastelevat tietokoneella pelivuoroista samalla, kun huoltajat kauhisteleval tv-uutisten synkkiä talousennusteita. Ennen nukkumaanmenoa jutellaan vielä koko perhe nettipuhelun välityksellä mummon ja ukin kanssa. Harjattuaan hampaansa Disney-harjalla lapsi pukee päällensä Pokémon-pyjaman ja nukahtaa Nalle Puh -lakanoiden väliin Hessu Hopo -yö- valon turvallisessa hohteessa. On taas eletty yksi tavallinen päivä lapsena mediakulttuurissa.⁴¹

Media ja mediakulttuuri näkyvät pienen lapsen elämässä monella tavalla niin leikeissä, mielenkiinnon kohteissa, puheissa, leluissa kuin vaatteissakin. Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen tarkoituksena on opetella taitoja, joita mediamaailmassa elämiseen tarvitaan: faktan ja fiktion erottamista, viestien ymmärtämistä ja tulkitsemista sekä mediamaailmassa toimimisen pelisääntöjä. Mediavälineet tarjoavat väylän niin viihteeseen kuin hyötykäyttöönkin, yhden välineen itseilmaisuuksiin ja vaikuttamiseen, tarinoiden, ajatusten ja hetkien tallentamiseen, lapsen kuulemiseen ja osallisuuteen.

”Perjantaisin meillä on pelipäivä, jolloin jokainen lapsi saa pelata haluamiansa pelejä 15min ajan. Lisäksi käytämme tabletteja pihasuunnistuksessa, kuvaamisessa, omien tarinoiden tallentamisessa ja omien kuva- ja satukirjojen tekemisessä.”

”Lasten kanssa katsellaan päivittäin kuvakirjoja ja nimetään yhdessä asioita, esineitä ja käsitteitä. Pienet tykkäävät kovasti, kun yhdessä katselemme ryhmässä otettuja valokuvia. Oman kuvan näkeminen on tärkeää. Isommat osaavat jo kertoa, mitä kuvissa tapahtuu.”

⁴¹ Mukailtu MLL:n Meidän media –materiaalista

Asuiksi täällä jo silloin kun dinosaurukset eli?

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös ympäristökasvatusta ja teknologiakasvatusta. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.⁴²

Varhaiskasvatuksessa matemaattisen ajattelun tukeminen toteutuu arjen tilanteissa, leikeissä, peleissä ja perushoitotilanteissa. Valmiiden vastausten sijaan kasvattaja haastaa lapsen tutkimaan, pohtimaan ja ihmettelemään yhdessä. Kasvattaja ohjaa lasta kiinnittämään huomiota matematiikan ilmiöihin ja sanoittaa niitä lapselle sekä tekee arkimatematiikkaa näkyväksi ja lapselle ymmärrettäväksi. Kasvattaja ohjaa lapsen huomiota uusiin asioihin ja mahdollistaa lapsen oppimisen toistojen kautta.

Lajittelua värin ja koon mukaan. Kasvattajan tehtävä on innostaa matemaattisten ilmiöiden havaitsemiseen ja niihin tarttumiseen.

Matemaattinen ajattelu

Oivaltaminen ja oppimisen ilo

Ohjaa huomioimaan matemaattiset ilmiöt päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä

Innostaa pohtimaan ja kuvailemaan sekä ilmaisemaan että tarkastelemaan havaintoja

Tarjoo mahdollisuuksia luokitteluun, vertailuun, järjestykseen asettamiseen, säännönmukaisuuksien etsimiseen ja löytämiseen, laskemiseen, lukusanojen ja numeroiden yhdistämiseen, mittaamiseen, sijainti- ja suhdekäsitteiden opetteluun, tilan ja tason hahmottamiseen, kappaleiden ja muotojen tutkimiseen, aikakäsitteiden havainnointiin

Ongelmien pohdinta, päättely, ratkaisu

Kauppaleikissä käsitellään mitä luontevimmin matemaattisia ilmiöitä: hintoja, laskemista, rahan käsittelyä ja lukumääriä.

⁴² Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 42-43

"Pari nelivuotiasta lasta istuu ruokapöydässä ja vertailee maitolasejaan. "Sulla on enemmän kuin mulla", "Mun täytyy juoda tästä vähän pois". Poika hörppii pieniä kulauksia, kunnes toteaa, että nyt heillä on yhtä paljon. Ruokailu jatkuu. Tyttö ei pidä kalasta lautasellaan ja laskee paloja olevan viisi. Yhdessä lapset pohtivat, montako jää, jos tyttö syö ensin yhden ja sitten toisen (Kolme). Lopulta vielä todetaan, että pojan lautasella ei kaloja ole enää yhtään. Tässä vaiheessa kysäisen, että montakos mahtaa se määrä olla. Minua katsotaan hiukan hölmistyneenä, mutta vakuutan heille, että sille ei yhtäällekin on numero ja se on nolla."

Omaehtoainen kokeminen, tekeminen ja mallin kautta oppiminen antavat lapselle enemmän matemaattisia valmiuksia kuin tehtävät paperilla: montako lasta jonossa, kumpia enemmän tyttöjä vai poikia; asetu istumaan niin, että joka toinen on tyttö; pöytää katettaessa yhtä monta haarukkaa kuin veistä; leikkiessä pikkuautot jonossa ensimmäinen-viimeinen, jne. Päiväkodin monet pelit tukevat lapsen loogista ajattelua. Kauppaleikin rahat ja lumiukkopallojen muodot ovat arjen matematiikkaa jossa looginen ajattelu kehittyy kuin huomaamatta.

Pandakarhu mitattavana. Oppimisympäristöllä ja sinne ujutetuilla materiaaleilla ja välineillä on tärkeä merkitys sille, miten lapset löytävät luontaisesti ja omaehtoisesti mahdollisuuksia tutkia, kokeilla ja innostua erilaisista ilmiöistä.

Ympäristökasvatus

Lapsen luontosuhteen ja vastuullisuuden vahvistaminen

Ohjataan kohti kestävästä elämäntapaa

Kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja toimiminen ympäristön puolesta

Sisältöinä: retkeily, luonnon ilmiöiden ja vuodenaikojen havainnointi ja tutkiminen, ympäristöön liittyvät käsitteet, tiedon etsiminen kiinnostavista asioista

Luonnon ja ympäristön kunnioittaminen: omien tekojen vaikutusten huomiointi

Lapselle on luontaista tutkia ja ihmetellä itseään, ympäristöään ja ilmiöitä. Lapsi haluaa haistaa, maistaa, koskea, kuunnella ja testata erilaisia asioita ja esineitä. Lapselle on tärkeää kokea uusia asioita päivittäin eri aistien välityksellä kokemusten, yritysten ja erehdysten kautta. Lapselle tarjotaan mahdollisuus tutkimiseen ikätasoisesti. Pienempien lasten kanssa tutkitaan konkreettisia asioita, isompia lapsia kannustetaan itsenäisesti ja yhdessä toisten lasten kanssa etsimään vastauksia tutkimalla, havainnoimalla ja kokeilemalla. Tutkiessaan lapsi oppii vertaamaan ja yhdistelemään tietoja. Lapsen oma ajattelu, havaintoherkyys ja ongelmanratkaisutaito vahvistuvat. Tutkimisen kautta lapsi oppii myös arvostamaan ympäristöään ja toisia ihmisiä.

Tärkeää on hetkeen tarttuminen, jossa läsnä olevalla kasvattajalla on aikaa kuunnella ja keskustella lasten kanssa. Kasvattajalla on ensisijainen vastuu ympäristön kehittämisestä ja kokemusten tarjoamisesta ja mahdollistamisesta. Kasvattaja tukee, innostaa, motivoi, kannustaa ja säilyttää lapsen luontaista uteliaisuutta tutkimiseen. Kasvattaja tehtävä on myös huolehtia, että lapset voivat kokea, että he voivat omilla teoillaan vaikuttaa kestävästä elämäntapaan. Kuitenkin ilman, että lasten ei tarvitse kantaa lapsena liian suurta vastuuta asiasta. Yhdessä harjoitellaan ja opitaan.

Lepohetki luonnon helmassa, luontoa kaikilla aisteilla kuunnellen ja havainnoiden..

"Osana meidän toimintaamme on kasvimaata. Keväällä kitketään ja laitetaan perunaa sekä auringonkukkaa. Syksyllä nostetaan lasten kanssa sato, pussitetaan perunat, leikataan auringonkukat ja myydään pienellä summalla päiväkodin eteisessä." Kasvattajan kommentti

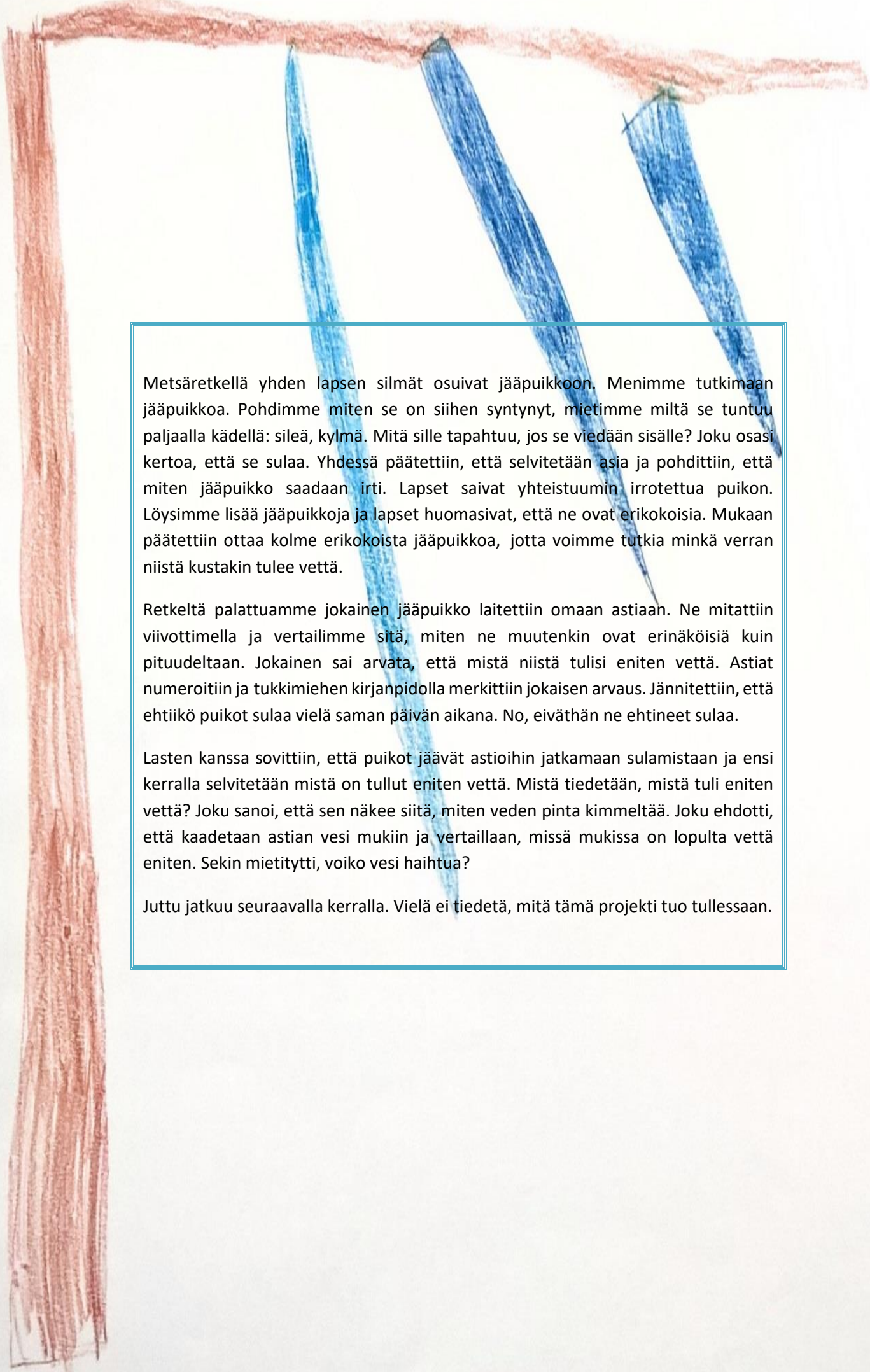

"Kysyin pienryhmältäni mitä he haluaisivat tehdä päiväkodissa kevään aikana. Yksi lapsi sanoi "Hei, voitasko tutkia lunta, mun veli tutkii kans sitä koulussa". Kysyin, haluavatko muutkin tutkia. Kaikki innostuivat ja eräs tyttö ehdotti, että kun lumet sulaa, voidaan alkaa tutkimaan hiekkaa. Ja tuumasta toimeen, tätä lähdimme tutkimaan ja yhdessä oppimaan."

Aistiharjoittelujen kautta lapsi rakentaa ympäristöään... kuunnellen, katsellen, maistellen, kosketellen, tutkien... myös luonnossa kulkien.

Metsäretkellä yhden lapsen silmät osuivat jääpuikkoon. Menimme tutkimaan jääpuikkoa. Pohdimme miten se on siihen syntynyt, mietimme miltä se tuntuu paljaalla kädellä: sileä, kylmä. Mitä sille tapahtuu, jos se viedään sisälle? Joku osasi kertoa, että se sulaa. Yhdessä päätettiin, että selvitetään asia ja pohdittiin, että miten jääpuikko saadaan irti. Lapset saivat yhteistuumin irrotettua puikon. Löysimme lisää jääpuikkoja ja lapset huomasivat, että ne ovat erikokoisia. Mukaan päätettiin ottaa kolme erikokoista jääpuikkoa, jotta voimme tutkia minkä verran niistä kustakin tulee vettä.

Retkeltä palattuamme jokainen jääpuikko laitettiin omaan astiaan. Ne mitattiin viivottimella ja vertailimme sitä, miten ne muutenkin ovat erinäköisiä kuin pituudeltaan. Jokainen sai arvata, että mistä niistä tulisi eniten vettä. Astiat numeroitiin ja tukkimiehen kirjanpidolla merkittiin jokaisen arvaus. Jännitettiin, että ehtiikö puikot sulaa vielä saman päivän aikana. No, eiväthän ne ehtineet sulaa.

Lasten kanssa sovittiin, että puikot jäävät astioihin jatkamaan sulamistaan ja ensi kerralla selvitetään mistä on tullut eniten vettä. Mistä tiedetään, mistä tuli eniten vettä? Joku sanoi, että sen näkee siitä, miten veden pinta kimmeltää. Joku ehdotti, että kaadetaan astian vesi mukiin ja vertaillaan, missä mukissa on lopulta vettä eniten. Sekin mietitytti, voiko vesi haihtua?

Juttu jatkuu seuraavalla kerralla. Vielä ei tiedetä, mitä tämä projekti tuo tullessaan.

Teknologiakasvatus

Kannustetaan lapsia tutkivaan ja kokeilemaan työtapaan

Ohjataan havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja

Rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin vastauksia, ratkomaan pulmia ja tekemään päätelmiä

Havainnoidaan arjessa esiintyviä ratkaisuja ja tutustutaan teknologisiin ja digitaalisiin laitteisiin, sovelluksiin ja niiden toimintaan.

Tarjotaan mahdollisuuksia toteuttamaan omia ideoita, kokeilla eri laitteiden toimintaa, luomaan omia laitteita.

”Ideoimme lasten kanssa uusia leikkejä päiväkodille ja kuunneltiin toiveita mitä lapset haluaisi päiväkodissa tehdä. Yksi lapsista keksi, että haluaisi rakentaa auton. Yhdessä lasten kanssa mietimme mistä sen voisi rakentaa ja mitä siihen tarvitaan. Materiaaliksi valikoitui pahvilaatikko. Moni lapsista innostui ideasta. Laitoimme vanhemmille viestiä, että jos nurkista löytyy pahvilaatikoita niitä voi tuoda päiväkodille. Lapset innostuivat pahvilaatikoista ja ideoivat niistä erilaisia toteutuksia. Pitkäjänteisesti oli sovellettu ja työstyetty erilaisia kulkuneuvoja ja mahtui joukkoon prinsessalinna ja sähkökitarakin. Pahvilaatikkoprojekti sai upean päätöksen tärkeän ihmisen päivänä näyttelyn merkeissä.”

Sisällä ei saa juosta! Vai?

Liikkuminen varhaiskasvatuksessa

Hattulan varhaiskasvatuksessa lapsilähtöinen ja leikinomainen fyysinen aktiivisuus tukee lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Aikuisten vastuulla on se, että jokaisella lapsella on päivittäin mahdollisuus liikkumiseen ja liikunnan iloon. Fyysisen ja motorisen kehityksen ohella liikkumisella tuetaan lapsen sosiaalisia taitoja, kielellisiä ja matemaattisia valmiuksia toimimalla erilaisissa ryhmissä. Hattulan varhaiskasvatus arvostaa liikunta- ja luontomyönteistä arvomaailmaa, jota toteutamme ilo kasvaa liikkuen- ohjelman ja varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten pohjalta. Lasten liikkumisen määrää ja laatua seurataan Hattulan varhaiskasvatuksen lapsiryhmissä erilaisin työmenetelmin. Toimikauden alussa ryhmät tekevät nykytilan arvioinnin, jonka tuloksia ryhmät hyödyntävät vuosisuunnittelussa. Väliarviointi tehdään seudullisen liikkumisen arviointikriteeristön mukaisesti kaksi kertaa toimintavuoden aikana. Seurannan avulla saadaan tietoa lasten liikkumisen kehittymisestä ja ryhmän varhaiskasvatuksenopettaja kirjaa kehittämistoimenpiteet ryhmävasuun.

”Monipuolinen, luontainen liikunta on mahdollista tilassa kuin tilassa. Liikunnan osalta tulisi pyrkiä pois ajattelusta, jossa liikuntakasvatus on yhtä kuin salivuoro kerran viikossa. Kasvattajien tulisi mahdollistaa liikuntaa mahdollisimman paljon joka tilanteeseen. Kasvattaja voi aloittaa joitain, mutta siirtyä taustalle kannustamaan, antaa tilaa lasten aloitteille ja innostuksille kehittää toimintaa eteenpäin. Tuokio-keskeisyydestä pois oppiminen antaa tilaa ja mahdollisuuksia nähdä lapsi aidosti, huomata lapsen todelliset tarpeet ja mielenkiinnon kohteet.”

Kasvattajan ABC

Muista sekä arkiliikunta että raskaampi fyysinen liikunta, jossa lapsi hengästyy

Tue lasten välistä vuorovaikutusta

Motivaatio, ilmapiiri, hyväksyntä, kannustus! Suorituspainetta pois, tue myös epäonnistumisten hyväksymistä

Pidä lähtökohtana lasten ajatukset ja aloitteet

Anna lasten ideoita uusia liikuntamuotoja ja -leikkejä, kehittää sääntöjä ja opettaa muita

Muista erilaiset oppimistyylit: katsomallakin voi oppia

Henkilökunnan omat taidot esille

Yhdistä liikuntaa luontevasti muihin oppimisen alueisiin

Rakenna yhteistyötä liikuntatoimijoiden ja seurojen kanssa

Kieltämisen ja rajaamisen sijaan salli ja mahdollista

Kehonhallinnan harjoittelua ja hauskapittoa nassikkapainin merkeissä.

Monipuolinen yksikön oman ympäristön hyödyntäminen on tärkeää. Liikuntaa tulee toteuttaa yksikön omien mahdollisuuksien ja puitteiden mukaan vuodenaikojä hyödyntäen. Yksiköillä on erilaiset mahdollisuudet lajien harrastamiseen, ja olennaista onkin hyödyntää luovasti ja monipuolisesti kunkin yksikön ja lähiympäristön mahdollisuuksia. Liikuntavälineiden tulee olla lasten saatavilla, jotta lapset voivat tarttua niihin aktiivisesti ja omaehtoisesti osana luontaista arkea.

Liikunnan ilo, hyväksyntä ja kannustava suhtautuminen on tärkeää. Sääntöjä on myös mietittävä – millaisia sääntöjä on? Turhia sääntöjä pitäisi pyrkiä välttämään ja pohtimaan perusteluita kaikille säännöille ja kielloille. Turvallisuutta voidaan taata sääntöjen sijasta aikuisen läsnäololla ja kannustamisella, ei kieltämisellä ja liikkumisen rajoittamisella.

Kiivetään köyden varassa ylös mutaista mäkeä – mitä tehokkainta liikuntaa arjen mahdollisuuksia, ympäristöjä ja kelejä hyödyntäen!

“Liikkuminen varhaiskasvatuksessa on kokonaisvaltaista olemista ja tekemistä aamusta iltaan, ei mitään yksittäisiä, irrallisia hetkiä.”

“Tänään lapset esittivät toiveita huomiseksi hiihtoretkelelle tämän päivän retken innoittamina. Mielelläni lähdän niitä huomenna toteuttamaan. Toiveena oli mäenlaskun harjoittelu uudessa paikassa ja kaakaon mukaan ottaminen retkievääksi.” Kasvattajan kommentti

“5-vuotias tyttö ei osallistunut ohjattuihin liikuntahetkiin. Seuraili, ja joskus harvoin aikuinen sai houkutelua itsensä tai toisen lapsen pariin hetkeksi mukaan toimintaan. Salivuoron jälkeen liikuntavälineet otettiin lapsiryhmään mukaan, jotta lapsilla oli mahdollisuus omaehtoiseen liikuntavälineiden hyödyntämiseen myös lapsiryhmän tiloissa. Oman ryhmän tiloissa lapsi osallistui aktiivisesti ideoimaan liikunnallista toimintaa välineillä ja teki usein samoja asioita, joita ohjatulla hetkellä oli tehty. Itse oivalsin tämän myötä, kuinka tärkeää on pitää olemassa olevaa materiaalia ja välineitä esillä ja lasten vapaasti saatavilla. Välineiden vapaa saatavuus ohjasi lapsia ideoimaan huikkeitä leikkejä ja monipuolista liikunnallista toimintaa.” Kasvattajan kommentti

6. Kasvu ja oppiminen näkyväksi

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän.⁴³

Pedagoginen dokumentointi on väline, joka tuo toiminnan monitahoisuuden ja lapsen oppimisen näkyväksi. Kuinka kasvattajina tuemme laaja-alaisen osaamisen mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa? Seuraavassa avaamme tätä osaamisalue kerrallaan.

Näe tämän hetken merkitys

Pedagoginen dokumentointi oppimisen näkyväksi tekemisen ja toiminnan arvioinnin välineenä

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta. Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta.

Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen muokkaamisessa jatkuvassa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Pedagoginen dokumentointi mahdollista lasten sekä huoltajien osallistuminen toiminnan kehittämiseen, suunnitteluun ja arviointiin. Suunnitelmallisesti toteutettua pedagogista dokumentointia tarvitaan niin arjen toteutuksen kuin lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa.⁴⁴ Hattulassa yhtenä pedagogisen dokumentoinnin välineenä käytetään Peda.net verkkoympäristöä.

Lasten osallisuus dokumentoinnissa

...

”Pedagogisen dokumentoinnin kehittäminen, niin, että lapset ottaisivat kuvia, sitä kautta pääsee kiinni, mitä se lapsi näkee. Otetaan lapsi mukaan miettimään hänelle merkityksellisiä kuvia ja myös sanoittamaan, sitä mitä on tehty, ei vain meidän näkökulma, mitä tässä on tapahtunut.”

”Lapset itse dokumentoi mieluisia leikkialueita, ja sitä kautta me havahduttiin katsomaan oppimisympäristöä heidän silmin ja muuttamaan sitä lasten toiveiden mukaisesti. Kuvaa, mikä on mieluisa leikkipaikka – sitä kautta huomataan, ettei meidän suunnittelemat oppimisympäristöt ole mitään, vaan sieltä löytyy ihan muita.”

”Mikä tiedon tallentamisesta tekee pedagogista dokumentointia? Se, että havaintoihin voi palata uudelleen ja niitä voidaan käyttää oman työn arviointiin ja kehittämiseen. Siinä on enemmän tavoitetta työn kannalta. Mahdollisesti muutetaan ja kehitetään toimintaa sen myötä. Tietoista toimintaa.”

Kasvattajan kommentti

⁴³ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, s. 21

⁴⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 34

Miksi ja ketä varten pedagogista dokumentointia?

Lasta varten

- Lapsen ja oppimisen näkyväksi tekeminen
- Kun tuodaan lasta ja hänen töitään esille, ne tulevat merkityksellisiksi ja sitä kautta osoitetaan arvostusta lapselle ja hänen tekemiselleen. *"Tää on mun tekemä, mä oon tehnyt tämän."*
- Dokumentointi tuo lapsen historian ja oppimisen näkyväksi: voidaan muistella menneitä tapahtumia sekä oppimisen ja kasvun kaarta
- Kertomisen väline: *"Se, mitä lapset tuottaa, kun näkee kotona sen kuvan, mitä on ollut. Kertoo vaikka mitä. Kuvilla on tosi iso merkitys myös kotona."* (huoltajan kommentti)
- Lapsen osallisuus dokumentointiin --> dokumentoinnin kautta mahdollisuus tuoda omia ajatuksiaan ja näkemyksiään ilmi, vaikuttaa toiminnan suunnitteluun
- Prosessien yhteinen dokumentointi lasten ja aikuisten kesken --> mitä tapahtui, miten tästä eteenpäin, toiminnan yhteinen suunnittelu
- Lapsi oppii myös itse dokumentoimalla (ei vain lopputuloksen tallentamista): *"Tutkittiin vettä ja veden likaisuutta. Oppivat paremmin, kun dokumentoitiin itse."*
- Dokumentoinnin kautta lapsi ja hänen oma toimintansa tulee näkyväksi myös lapselle itselleen: *"Alle kolmivuotiaiden kanssa olemme videoineet paljon lasten leikkejä ja katsoneet niitä yhdessä. Se on muuttanut myös lasten toimintaa, esim. että älä ota kädestä. Videolta näkee ihan eri tavalla asioita kuin suoraan katsoessa, kun katsottu toiseen kertaan ja myös lapsi voi tietyllä tavalla tarkastella itseään ulkopuolisena ja oppia omasta toiminnastaan."*

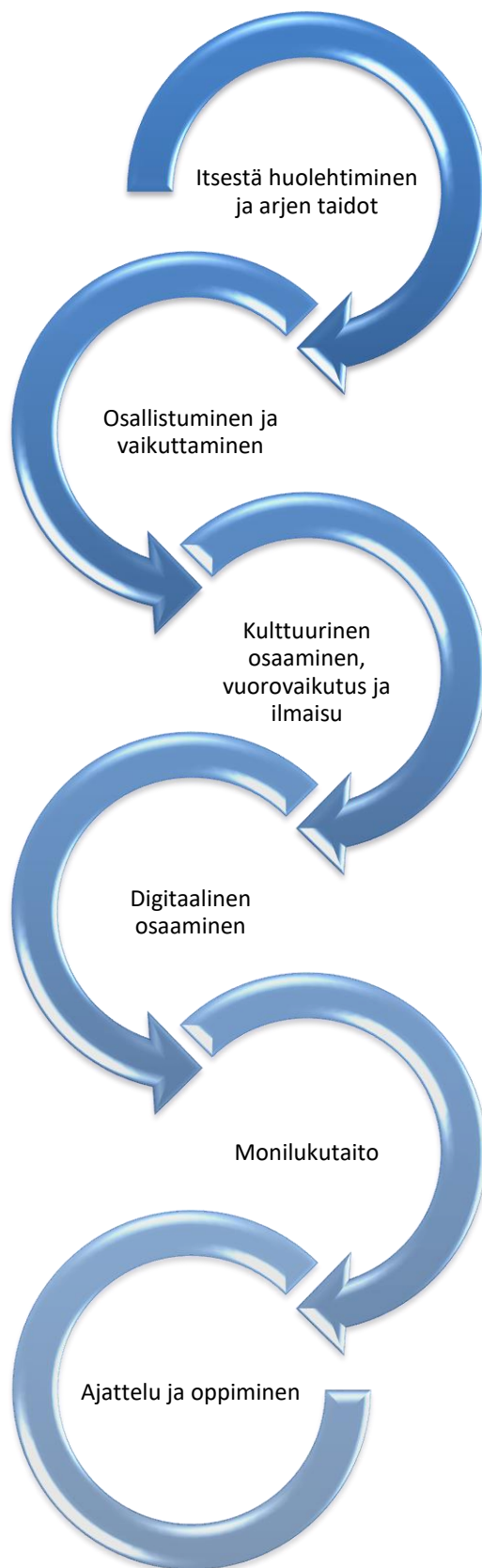
Huoltajaa varten

- Lapsen, varhaiskasvatuksessa tapahtuvan toiminnan ja oppimisen näkyväksi huoltajille
- Toiminnan näkyväksi tekeminen ja sitä kautta ovien avaaminen perheille: mitä päivän aikana oikeasti tapahtuu, mitä lapsi tekee, miten toimii, mitä oppii
- Mahdollistaa hoitopäivästä keskustelun dokumentoinnin kautta lapsen kanssa: "Kun laitetaan kuvia ja muuta dokumentaatiota eteenpäin perheille, se antaa mahdollisuuden lapselle ja huoltajalle keskustella ja muistella"
- Kun on käsitystä toiminnan sisällöstä, on mahdollista osallistua suunnitteluun ja arviointiin

Työntekijää ja tiimiä varten

- Lapsen, lapsen oppimisen, monipuolisen arjen ja oman toiminnan tekeminen näkyväksi
- *"Oman työn tekemistä varten: jotain, mihin työ perustuu. Seurataan lapsen kasvua, mitä oppii, miten oppii, kenen kanssa oppii. Faktaa, mistä se lapsen hyvä päivä koostuu."*
- Lapsesta lähtevän toiminnan vertaaminen vasuun: mitä tapahtui, mitä opittiin, mitä kaikkea prosessi piti sisällään, mihin täytyy jatkossa kiinnittää huomionsa. Kehkeytyvä toiminta.
- Lapselle mahdollisuus dokumentoida toimintaa: kasvattaja pääsee sitä kautta paremmin lapsen ajatusmaailmaan ja lähtökohtiin.
- Dokumentoinnin myötä myös lapsikohtaisten vasujen jatkuva käsittely: *"Voisi nostaa asioita vasuun jatkuvasti kun lapsi oppii uutta, ei vain syksyisin ja keväisin."*
- Oman toiminnan arviointi ja kehittäminen: *"Omaa työskentelyä videolta katsomista pitäisi tehdä enemmän, siitä huomaa oikeasti, miten toimii, ja voi muuttaa toimintaansa."*
- Dokumentoinnin kautta suunnittelun, oppimisympäristöjen muokkaamiseen ja toiminnan kehittämiseen.
- *"Havainnointia tehdään koko ajan, satoja, miljoonia asioita, ehkä kirjoitetaan ylös tai muuten dokumentoidaan, ehkä ei. Mutta jos se ei vie toimintaa eteenpäin, se on turha tavoite. Sitten kun sitä työstetään, arvioidaan, dokumentoidaan, niin siitä tulee pedagogista ja työn kehittämiseen liittyvää."*
- Jokainen kasvattaja toteuttaa pedagogista dokumentointia.

Metsäretki avattuna laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden kautta

- Ennen retkeä jokainen käy tarvittaessa wc:ssä, pukeutuu sään mukaisesti, pyytää/saa tarvittaessa apua, huolehtii oman retkireppunsa mukaan sekä turvallisuusnäkökohta huomioonottaen laittaa huomioliivin. Liikenteessä kulkeminen. Evästauko metsässä.

- Yhdessä lasten kanssa päätetään retkikohde. Kun olimme kävelleet metsään, jaoimme lapset vielä kahteen ryhmään sen mukaan, kuka arveli jaksavansa kävellä hiukan pidemmälle ja kuka taas teki vähän lyhyemmän retken. Tämä toimi hyvin, eikä kukaan kauemmas lähtijöistä valittanut matkan pituudesta.

- Yhteisleikit metsässä vuorovaikutustaitojen harjoittelua samoin kuin lasten omaehtoiset leikit. Suomalaista kulttuuriperinnettä kaiken kaikkiaan on metsissä liikkuminen ja siellä puuhastelu, marjastaminen ja sienestäminen. Toisia kulttuureita voi tuoda esille yhteisleikkien avulla.

- Lapset saavat metsässä valita heille mieleisensä leikkipaikan tai jonkun heidän mielestään kauniin/dokumentoitavan asian jonka he itse kuvaavat.

- Lapset tulkitsevat kuvasta monipuolisesti eri asioita ja käyvät vuorovaikutuksessa keskustelua pienryhmässä näistä asioista.

- Metsä antaa lapsille monta ihmetyksen aihetta monipuolisuudellaan. Mielikuvitus pääsee valloilleen kun leikitäänkin ilman varsinaisia leluja. Lapset joutuvat keksimään ratkaisuja esim. miten kepeistä tehty maja pysyykään kasassa.

Onko sammakolla hampaat?

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.⁴⁵

Ajattelun ja oppimisen taitojen tukeminen vaatii ennen kaikkea kasvattajan herkkyyttä, tilan ja äänen antamista lapsille ja heidän pohdinnoilleen, ristiriitojen ja ongelmien ratkaisulle ja ajattelulle. Kasvattajan tulee opetella olemaan hiljaa, kuunnella ja valmiiden vastausten sijaan tukea lapsen pohdintoja ja ajatuksia. Lapsia kannustetaan kyselemään ja kyseenalaistamaan. Heitä kannustetaan sinnikkyytteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään itse ratkaisuja eri tilanteisiin. Yhdessä iloitaan kaikkien onnistumisesta, niin omasta kuin toisenkin. Yhdessä toimien ja tehden opetetaan lapsia huomaamaan omia vahvuuksiaan ja kykyjään.

"Ryhmässäni lapsia rohkaistaan ja tuetaan tekemään ja kokeilemaan itse. Asioista keskustellaan ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Pohditaan miten voisi tai pitäisi toimia eri tilanteissa. Mitä tästä sitten on jäänyt lapsille "evääksi matkaan"?"

Saavuini lasten kanssa syksyisestä ulkoilusta sisälle ja kun suljin oven perässäni, tuli viisivuotias tyttö silmät loistaen luokseni ja selitti: "Mä pesin nää mun hanskat tossa eteisen lavuaarissa ja laitan ne nyt kuivuriin kuivumaan, kun mulla ei ollu kurahanskoja ja nää kastui ja likaantui." Selkeästi perusteltua, tahto tehdä itse ja syy-seuraus-suhteen täydellinen ymmärrys. Jotain on siis tarttunut matkaan arjen tilanteista."

"Pienten ryhmässä elämä on ihmeitä täynnä. Tänään ihmeteltiin, kuinka kätevästi laatikko sulkeutuu ja että paperiin jää hieno jälki, kun laittaa käteen väriä ja maalaa sillä paperiin."

"Paras hetki tällä viikolla oli, kun lapset alkoivat retkellä heittää hiipuvaan nuotioon lunta ja aloimme pohtia miksi ja minne lumi häviää. Huomasimme, että siitä tulee höyryä, joka häviää ilmaan. Tutkimusmatkailua alle 3-vuotiaiden kanssa."

"Lapsen asioihin tarttuminen on aina tärkeää; välillä on pohdittu yhdessä koko ryhmän kanssa jonkun lapsen kysymystä: onko sammakolla hampaat? Monien pohdintojen jälkeen tutkimme netistä miltä se sammakko näyttää ja lopuksi ihan tietoteknistä tarkastimme lasten kanssa asian."

Elämän suuria pohdintoja...

Lapsi: "Jos mä haluaisin rakentaa ihmisen, niin mitä siihen tarvis? Luita ja nahkaa, mutta mitä muuta?"

Kasvattaja: Lihaksia, sydän, mutta ongelma tulee siitä, miten me saadaan se eläväksi, että se sydän saadaan lyömään?"

"Kuinka kasvattajana otat lapsen ajatuksen huomioon? Kun lapsella on tärkeää asiaa, etkä pysähdy kuuntelemaan (odota hetki - eikä sitä hetkeä sitten ikinä tulekaan), asialla ei ole mitään merkitystä. Mun juttu on tärkeä, se kokemus. Ja usein, kun pysähtyy juttelemaan, niin siihen tulee paljon muitakin lapsia mukaan. Ruokailu, pukeminen, riisuminen, niissä syntyy ne parhaat keskustelut – hyödynnä ne. Heittäydy keskusteluun, anna sen viedä mukanaan."

Kasvattajan kommentti

⁴⁵ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 20122 s. 22

Leikki on lapselle luontaisin toimintatapa ja oppimisen kanava. Leikeillä on keskeinen merkitys ajattelun ja monipuolisesti erilaisten taitojen oppimiseen. Päivittäisille leikkitalanteille annetaan aikaa ja tilaa sekä kasvattajan huomiota: aikuiset ovat lasten leikissä mukana rikastuttamassa leikkiä ja/tai havainnoivat sivusta lasten leikkiä, tilanteesta riippuen. Leikeissä on mahdollisuus monipuolisesti luovuuden ja ajattelun kehittämiseen sekä oppimiseen.

”Pottatreenaajien kanssa aito onnistumisen ilo jokaisesta pissasta pottaan aplodien ja hurraahuutojen kera!”

Kannustus ja rohkaisu ovat keskeisen tärkeitä. Oppimisen tulee olla lapselle myönteinen kokemus.

- *”Positiivinen palaute – anna toisten lasten kuullen. Varsinkin, jos on lapsi, joka aiheuttaa negatiivisia fiiboja muissa lapsissa.”*
- *”Tärkeä on muistaa sanoa, että huomaatko, sä oot oppinut tuon jutun, ja vaikka muistella taaksepäin sitä, milloin ei vielä osannut. Siinä sit heitetään yhdessä yläfemmat. Ei sitä tarvitse muita palkintoja välttämättä.”*
- *”Käytetään oppimisessa paljon ryhmän voimaa, oli kyse sitten kuivaksi opettelusta tai luistelusta. Iloitaan ja kehuaan paljon yhdessä, huomioidaan jokaisen yksilösuoritukset.”*
- *”Kannustetaan sinnikkydestä ja yrittämisestä. Tsempataan ja rohkaistaan yrittämään asioita, vaikka ne ensin tuntuisivatkin vaikeilta, oli kyse sitten takin vetoketjun kiinnivästä tai housun puntin laittamisesta kengän päälle. Voitto on jo, kun saa laitettua puntin etupuolelta kengän päälle, aikuinen voi auttaa sitten takaa. Luistelussa ei aluksi pysytäkään pystyssä, mutta sinnikkyydellä nousee aina uudestaan ja uudestaan ja lopulta liu’utaan eteenpäin hienosti, kunhan jaksetaan pitkäjänteisesti yrittää.”*

”Lapsia tuetaan ideoimaan omia projekteja. Meillä on parhaillaan meneillään pahvilaatikkoprojekti, jossa halukkaat lapset toivat kotoa ison pahvilaatikon, joista he ovat rakennelleet autoja, lentokoneita yms. Projekteissa suunnitellaan, ideoidaan työtapoja, hyödynnetään luovasti välineitä ja materiaaleja ja ennen kaikkea tehdään ja pohditaan asioita yhdessä.”

Kasvattajan kommentti

”Lapset olivat kovia syömään lunta, jonka vuoksi sulatin lunta valkoiselle paperille. Tämä toi oivalluksen siitä, miten likaista lumi on, vaikka se on valkoista. Siitä virisi kiinnostus tutkia vettä. Seuraavina päivinä sulattelimme lunta ja jäätä ja tutkimme luupeilla tarkasti. Roskien määrä kummututti kovasti, koska niitä oli paljon, myös pikkukärpäsiä – yäk!

Jäädytimme maitopurkkeihin vettä lisätutkimuksia varten. Valaisimme jäätä taskulampuilla. Miten kaunista! Sulatimme jäähän reikiä kuumalla vedellä, se oli lapsista todella jännää ja kiinnostavaa. Kokeilimme tehdä myös omia jääpuikkoja. Oli hyvä pakkanen, ja kastoimme villalankaa veteen samalla tavalla, kun kynttilän sydänlankaa kastetaan steariiniin. Jokainen onnistui tekemään oman jääpuikon, mikä tuntui olevan ikimuistoinen kokemus.

Päiväkodin seinälle varasimme tilan dokumentointiin. Lasten havainnot kirjattiin, lapsia haasteltiin ja ne kirjattiin myös seinälle ja lisättiin joukkoon valokuvia projektista. Projektia esiteltiin lasten toimesta myös huoltajille. Mitä saimme projektista? Taiteellinen kokeminen, tutkiminen, ajattelu ja järkeily, luontokokemukset, yhteistyötaidot, ahaa-elämykset, onnistumisen ilo ja luonnon ihmettely.”

Matkustan ympäri maailmaa

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan. Varhaiskasvatuksessa tuetaan kulttuuri-identiteetin rakentamisessa.⁴⁶

“Oman asuinalueen kulttuuriin tutustumme mm. ympäristöä tutkimalla. Lasten lomamatka-kertomukset mummolaan, Kuusamoon tai Espanjaan ovat lapsille tärkeitä ja laajentavat ajattelua omasta kotipihasta kauemmaksi. Myös perinnetietous ja perinneruoat tuovat omaa “historiaa” lähelle. Vuodenaikoihin liittyvät juhlat nousevat usein perinteistä kuten joulu ja pääsiäinen sekä ystävänpäivä.”

“Tutkimme kartasta kotikunnan karttaa, merkitsimme lasten kodit ja reitit koteihin ja teimme retkiä pihoihin. Lapset huomasivat, kuinka erilaisia koteja, leluja yms. lapsilla on. Saimme aikaan huikeita keskusteluja, ja lasten ideat pursusivat paljon suuremmiksi kuin mitä olimme aikuisina olettaneetkaan. Saimme projektin aikana tutustua erilaisiin ruokiin, tapoihin, kieliin, maihin, lauluihin ja tietenkin ihmisiin. Opimme kaikki myös toisen ihmisen kunnioitusta, eri taiteenaloja, ongelmanratkaisua, rohkeutta kertoa ylpeästi omasta kulttuuristamme.”

⁴⁶ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 21

”Suomen kankainen kartta, johon oli merkitty välimatkoja mm. isovanhempien kotiin, muuttui myöhemmin automatoksi, lapset ajelivat mummolaan, jne. Kun tehtiin lomamatkoja Lappiin, käytiin automatolta katsomassa, missä kukakin on ollut.”

”Lapsi piirteli paperille kuvia planeetoista, kysyi aina välillä kuvailemansa planeetan nimeä: ”Mikä on se planeetta, jossa on hiekkamyrsky?”, ”Mikä on se kylmä planeetta?”... Minä parhaani mukaan yritin vastata. Sitten päädyimme planeettaan nimeltä maa, ”Mitä kaikkia värejä siihen tulekaan?”. Hain karttapallon johon sytytimme valon, paikalle saapui lisää ihmettelijöitä; maata ja paljon sinistä merta... ”Mikä maa tuo on?”, ”Missä on Suomi?” Missä on Espanja, mä oon käynyt siellä?”. Keskustelu jatkui ”maan pinnalla”.”

Hyvät tavat liittyvät päivittäisiin, toistuviin tilanteisiin ja tärkeisiin sanoihin, kuten kiitos, ole hyvä ja anteeksi. Lasten kanssa mietitään yhdessä, miten toiselle voi puhua ja miten voi pyytää apua kauniisti. Ristiriitatilanteissa mietimme, miten tulisi toimia, että kaikilla olisi hyvä olla. Kiusaamistilanteiden selvittämisessä kuullaan jokaisen näkökulmia, toisaalta myös pohditaan yhdessä, mikä on kiusaamista ja mikä ei, eli esimerkiksi ”jos toinen lapsi ei anna minulle leluaan, vaikka sen haluaisin, niin se ei ole kiusaamista”.

Keskeisen tärkeitä vuorovaikutustaitojen oppimiseen ovat päivittäiset hetket, kuten ruokailut. Ruokapöytäkeskusteluissa lapset oppivat kuuntelemaan toisia lapsia ja tulevat itse kuulluksi. Kasvattajien tehtävänä on antaa ruokapöytäkeskusteluilla tilaa ja mahdollisuuksia ja poistaa keskustelun ja vuorovaikutuksen esteitä. Pohdittavia asioita ovat esimerkiksi, saako lapsi istua ruokapöydässä sen lapsen vieressä, jonka kanssa keskustelua syntyisi, vai määrittääkö aikuinen lasten paikat? Tuetaanko lapsia tekemään perusteltuja, mietittyjä valintoja: ”Mieti, kenen vieressä voit istua, jotta pystyt antamaan kaikille ruokarauhan.” Annetaanko lapsille mahdollisuuksia miettiä sääntöjä tilanteisiin: ”Mitkä ovat tämän tilanteen säännöt ja kuinka toimitaan, ellei tämä valinta onnistu?”. Ja tärkeimpänä, annetaanko lapsen yrittää siitäkkin huolimatta, että työntekijä mielessään arvaakin toiminnan todennäköisen lopputuloksen?

”Ytimessä opettaa sitä, että lapsi voi valita, miten hän toimii. Kun saa positiivista palautetta siitä, että valitsee kilareiden sijaan yrittää sitkeästi, se täytyy kasvattajan huomioida. Meillä kasvattajina on hirvittävän suuri vastuu siinä, miten me toimimme ja mitä me sanoillamme, ilmeillämme, kehollamme, äänellämme viestimme pienelle ihmiselle siitä, mikä rakentaa hänestä ihmistä.”

Kasvattajan kommentti

Ristiriitatilanteissa...

”Muista kasvattajana vahvistaa positiivista vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen kesken että lasten kesken. Vahvista hassuttelua sekä kaunista puhetta toisille ja toisista.”

”Lasta ei jätetä yksin selviämään ongelmallisiin tilanteisiin. Eristäminen ja pelkästään poistaminen tilanteesta ei opeta ketään toimimaan toisin.”

”Väärällä käyttäytymisellä voi olla seuraamus, mutta se on eri asia kuin rangaistus. Kun teet väärin ja ryssit, niin miten korjaat asian, kuinka toimit toisin? Se on eri asia kuin istua penkillä yksin eristettynä ja hävetä.”

”Klassinen esimerkki on se palikanpotkija, joka rikkoo leikin. Ei se pois tilanteesta vieminen mitään auta, vaan lapsen kanssa juttelu, että huomaatko, nyt tuli paha mieli, sullekin ehkä tuli. Nyt autetaan kokoamaan. Vuorovaikutuksen merkitys, keskustelulla oppii. Tule lohduttamaan, opetetaan, miten toista lasta voi koskea.”

”Ristiriitoja emme ratko salassa toisilta lapsilta, vaan siinä tilanteessa paikalla olijoiden kesken ja pohdimme yhdessä, voiko esimerkiksi toisen leikkiin mennä mukaan tönimällä vai miten kannattaisi toimia. Mietimme yhdessä mikä riidan aihe on ja miten sopu saataisiin aikaseksi.”

”Tyttö tuli metsäretkellä suuri puunoksa kädessään aikuisen luo ja sanoi: Nyt tuli tuolla pojilla erimielisyyttä! No, mistä tuli? No, tästä halosta! No, missäs ne pojat on? Tuolla ne on, ja tyttö huutaa pojat paikalle. Pojat tulevat paikalla ja aikuinen kysyy: No, saitteko te asian selvitettyä? Tyttö sanoo, että mä otin sen halon pois pojilta. Mietittiin, miten kinan olisi voinut ratkaista, kun kumpikin halusi saman halon. Tyttö ehdotti, että tehtäisiin nuotio ja kannettaisiin halko yhdessä nuotioon. Sitten he alkoivat kantaa yhdessä risuja kiven päälle. Ja tilanne ratkesi siihen.”

”Arki ja luontevat, jatkuvat vuorovaikutustilanteet, vessassa käynnit, ruokailutilanteet pukemiset ja riisumiset – ne ovat niitä, mitkä opettavat ja kuntouttavat myös tukea tarvitsevaa lasta. Ytimessä on se tavallisen arjen arvostaminen, siinä ne pienet hetket – niissä on oppimisen ydin. Ei pidä ohittaa niitä kiireen varjolla, eikä pidä kokea niitä vain siirtymätilanteina. Ne eivät todellakaan ole mitään toisarvoisia.”

Kasvattajan kommentti

Kasvattajan ABC

Aikuisten toiminta määrittää sen, että kokevatko lapset oman kasvuympäristönsä psykologisesti, sosiaalisesti ja fyysisesti turvalliseksi, miten aikuiset reagoivat lasten käyttäytymiseen vaihtuvissa tilanteissa.

Hellä, hyväksyvä, lämmin, rauhoittava kosketus auttaa lasta jäsentämään omaa itseään ja rakentamaan minäkuvaa.

Kosketus laskee stressitasoa ja antaa aivoille rauhoittavaa viestiä, pienellä halauksella tai hetken sylissä viivähtämisellä voidaan tasoittaa levottomuutta ja epämääräistä huonoa oloa.

Lapsen kohtaaminen, kuunteleminen ja hänen kanssaan keskusteleminen ovat parasta positiivista palautetta; kiinnostuminen aidosti juuri hänen ajattelustaan, mielipiteistään ja tunteistaan.

Pysähdy arjessa pieniin onnistumisiin ja näe ne.

Kannustava ja ohjaava suhtautuminen asioihin auttaa toiveikkouden säilymistä sekä mahdollistaa positiivisen kasvatusilmapiirin.

Kasvattajan oma malli on keskeinen vuorovaikutuksen oppimisessa. Kasvattajan kunnioitus lasta ja ryhmää kohtaan, huoltajia kohtaan, toisia päiväkodin aikuisia kohtaan – tapa puhua, katsoa – olla vuorovaikutuksessa yleensä toisen ihmisen kanssa, se näkyy ja tuntuu konkreettisena ilmapiirinä. Kiinnitä siihen aktiivisesti ja jatkuvasti huomiota.

Lupa opetella tekemään itse

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.⁴⁷

Kasvattajan ABC

Mieti, kuinka paljon esim. pukemistilanteessa voit tukea omatoimisuutta ja oman toiminnan ohjausta – teetkö työntekijänä asiat valmiiksi, nostat vaatteet lattialle ja käsket pukea reippaasti vaatteet päälle, vai menetkö yhdessä lapsen kanssa, katsot mitä otetaan lokerosta, mistä aloitetaan, jne.?

Muista sanallisten ohjeiden lisäksi mallintaminen: ihan vaikkapa käsien pesu, saippuan ottaminen, käsien kuivaaminen.

Hyödynnä pienissä ryhmissä toimimista kaikissa arjen tilanteissa. Pienemmän lapsiryhmän kanssa keskityt huomattavasti paremmin vuorovaikutukseen, pystyt paremmin havainnoimaan lasten toimintaa ja kiire jää pois tilanteista.

”Kaikki se, minkä lapsi voi turvallisesti tehdä itse, sen sallin. Omatoimisuus niin paljon, kun mahdollista ei niinkään iän, vaan taitojen mukaan. Saa ottaa ruokaa itse, saa kaataa maidon itse, saa voidella leivän itse. Kysymyksiä oman ajattelun vahvistamiseksi esim. ulos lähtiessä: onko sulla nyt kaikki, puuttuuko jotain? Ei liikaa puolesta tekemistä vaan ohjaamista ja tukemista.”

Kasvattajina tuemme lasta pyytämään apua silloin, kun hän sitä tarvitsee. Tuemme omatoimisuutta mallintamalla, rohkaisemalla ja kannustamalla lasta toimimaan erilaisissa arjen tilanteissa. Olennaista on ajan antaminen ja kiireettömyys sekä toimiminen pienissä ryhmissä. Puolesta tekemisen sijaan lapsille annetaan mahdollisuuksia, tilaa ja aikaa tehdä ja opetella tekemään itse, oli sitten kyse WC-käynnin jälkeen pepun pyyhkimisestä, ruokailutilanteessa maidon kaatamisesta ja leivän voitelusta pukemisen ja riisumisen taitojen opetteluun. Niin ikään päivän eri tilanteissa lapsille mahdollistetaan osallistuminen kaikkiin erilaisiin toimintoihin, niin pöytien kattamiseen, ruokailun jälkeen pöytien pyyhkimiseen, päiväunien jälkeen sängyn petaamiseen ja ylipäätään ympäristöstä huolehtimiseen, omista tavaroista huolehtimiseen ja omien jälkien siivoamiseen.

Lupa tehdä itse. Lupa auttaa kaveria. Lupa yrittää. Lupa onnistua.

⁴⁷ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 21

Lapsen oman ajattelun tukeminen sekä myönteinen, kannustava sekä rohkaiseva ja positiivinen ilmapiiri ovat kaiken toiminnan ydin:

- *”Kannustan pukemaan itse, vaikka se ei vielä täysin sujuisi. Paljon kehuja, kun pukeminen onnistuu.”*
- *”Lapsia kannustetaan omaan ajatteluun esim. pukemistilanteissa, mitä ulos päälle, missä järjestyksessä, jne.”*
- *”Positiivista palautetta kaikissa mahdollisissa tilanteissa, sitä ei voi antaa liikaa.”*

Oman toiminnan ohjaus on keskeinen asia. Millaisia tilaisuuksia menetämme esimerkiksi istumapaikkojen valinnalla, kaiken valmiiksi miettimisellä. Sen sijaan, että ajattelemmekin ratkaisut valmiiksi, voisimme antaa lapsen ajattelulle tilaa: mieti, kenen vieressä haluaisit istua niin, että pystyt antamaan toisellekin ruokarauhan, ja mitä sääntöjä sovimme, ellei tämä valinta toimi. Ytimessä on keskustelu ja sitä kautta aito asioiden oppiminen – ei lapsen puolesta ajattelu ja valintojen tekeminen.

”Pienten kanssa vuorovaikutus toisten lasten kanssa ja mallioppiminen on usein valtavan tärkeää monien taitojen oppisen kannalta. Juurikin saimme perheeltä palautetta, että nyt kun lapsi (2v) on ollut kohta kaksi kuukautta päiväkodissa, on tullut valtava harppaus nimenomaan taidoissa. Lapsi haluaa ja on oppinut pukemaan ja potalla käyminenkin on alkanut sujua hienosti ihan ilman kenenkään aikuisen sen suurempia ponnisteluita. Samoin toisten lasten malli puheessa ja muussa vuorovaikutuksessa on valtavan tärkeää. Ryhmän suuri ikäjakauma tukee erityisesti tätä mallioppimista.”

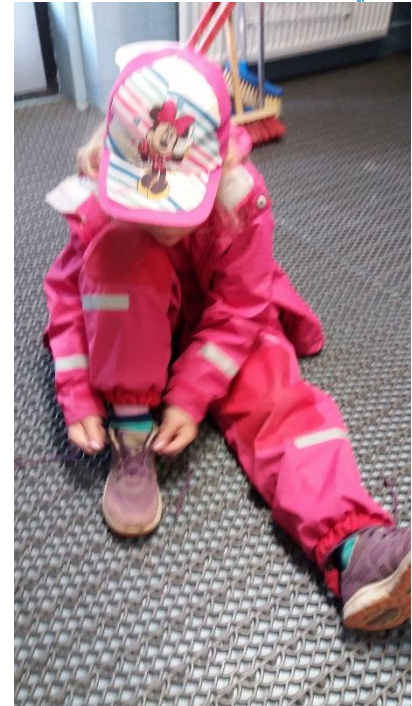
”Meillä lapset ovat päiväunilla kahdessa eri huoneessa, toisessa nukkuvat ja toisessa lepäävät. Lepäävien huoneessa lapset saavat halutessaan makoilla ”väärinpäin” eli pää jalkopäässä. Lapset tietävät, että mikäli se ei onnistu niin käännytään oikeinpäin. Pieni ja merkityksetön asia aikuiselle, mutta ainakin meillä mieluinen lapsille. Yleensä kaikki haluavat kääntyä väärinpäin.”

”Laajennetussa iltaryhmässä olemme karsineet turhat säännöt pois. Meillä ei ole omia ruokapaikkoja, leivän saa heti ruuan kanssa, halutessaan saa tuoda joka ilta oman lelun, käytävällä voi juosta ja nojatuolista voi hypätä ”uima-altaaseen” eli siniselle nukkamatolle ym. Viime keväänä saatiin haudekeitin ja iltapuuro keitetään itse. Puuro maistuu ja muutama puurosta vähemmän pitänyt on oppinut sitä syömään! Myöhäisten iltalasten kanssa harjoitellaan hampaiden pesua ja vaihdetaan yöppärit päälle, mikäli ne on tuotu päiväkotiin.”

Pukeminen – voiko se olla joskus päivän olennaisin juttu?

”Me ei ikinä ehditä muuta kuin pukea ja riisua – jos se on sen lapsiryhmän juttu, että harjoitellaan pukemista ja riisumista, miksi tavoitellaan jotain muka erityisempää? Eikö voida nähdä sitä tärkeimpänä juuri sillä hetkellä?”

”Vuodenvaihteessa ryhmässämme aloitti useampia 2-3-vuotiaita lapsia, jotka eivät olleet pukeneet mitään itse päälleen. Pukemisen taitojen opettelu oli selkeästi tämän ryhmän tämän hetken juttu, joten teimme pukemisesta koko kevään projektin. Harjoittelimme nimeämään vaatteita, etsimme yhdessä sukille ja rukkasillemme pareja ja mietimme lasten kanssa, mikä vaate kuuluu mihinkin kehon osaan. Sivutuotteena otimme haltuun paljon käsitteitä (edessä, takana, jne.), värejä ja kehonosien nimiä sekä opimme monta pukemistorua ja laulua. Leikimme pukemistilanteissa ”mikä on hassusti” -leikkiä (sukat käsissä, tumput jaloissa ym.) ja pohdimme sään mukaista vaatetusta. Tartuimme tilanteeseen, jossa vesisateeseen olisi haluttu laittaa väkipakolla tennarit, ja kokeilimme vesiämpärin avulla, miten eri kengät toimivat eri keleissä: sukka käteen, käsi tennariin tai saappaaseen ja kenkä ämpäriin, jonka pohjalla oli vettä. Sitä kautta havainnollistui konkreettisesti sään mukaisten vaatteiden merkitys, ja saappaat puettiin jalkaan vesisateeseen siksi, että niin on järkevää – ei siksi, että aikuinen pakotti. Ennen kaikkea annoimme pukemiseen ja riisumiseen reilusti aikaa, jotta lapset saivat yrittää itse. Kehut ja kannustus kuuluivat tietysti isosti mukaan. Pikku hiljaa sukat,

housut ja haalarit alkoivat mennä omatoimisesti päälle ja keväällä iso osa lapsista suoriutui jo hienosti pukemisesta.

*Tärkeää oli yhteinen toiminta, keskustelu ja kiva hetki, jossa pukemisen rinnalla opittiin monta hauskaa asiaa ja viihdyttiin yhdessä. Kasvattaja antoi tilaa, kannusti, motivoi ja innosti, huomioiden kuitenkin lapsen vireystilan. **Jos lapsella oli huono päivä ja kiukutti, tietysti aikuinen auttoi enemmän – ei se taito jää oppimatta, vaikka joskus ottaa isommankin lapsen itkuisena päivänä syliin ja pukee puolesta.”***

Tunnetaitoja ovat muun muassa kyky tunnistaa tunteita itsessä ja muissa sekä tunteiden säätelytaidot. Tunne- ja itsesäätelytaitojen oppiminen kuuluu lapsen jokapäiväiseen arkeen. Kasvattajan tehtävä on auttaa lasta tunnistamaan tunnetilojaan ja tukea lasta oivaltamaan, että vain lapsi itse kokee ja hallitsee omia tunteitaan. Tietoisuus tunteista ennustaa hyviä sosiaalisia taitoja, sosiaalista pätevyyttä ja muiden lasten hyväksyntää. Kasvattajan tehtävänä on auttaa lasta selviämään vaikeista ja ikävistä tunteista. Tärkeää on miettiä myös toisten ihmisten tunteita, jolloin opetellaan empatiakykyä. Aikuisen läsnäolo leikeissä on välttämätöntä, jotta ristiriitoihin, toisen lapsen kohtelemiseen ja tunnetaitoihin voidaan tarttua kasvatuksellisesti silloin, kun niille otollisia tilanteita syntyy.

YSTÄVYYSSÄÄNNÖT

- KUUNTELEN KAVERIA
- KERRON AJATUKSIANI KAVERILLE
- LEIKIMME YHDESSÄ
- SIIVOAMME YHDESSÄ
- SOVIMME RIITAMME
- PYYDÄMME ANTEEKSI

Yhdessä luodut kaverisäännöt konkretisoivat lapselle sosiaalisen elämän lainalaisuuksia ja antavat mahdollisuuden yhdessä pohtia, millaisia sopimuksin meillä jokaisella on täällä hyvä olla. Yhdessä pohditut sopimukset sitouttavat toimintaan kasvattajan yksin sanelemia sääntöjä paremmin.

”Yhdellä lapsella ryhmässämme on käytössä tarrat, hän saa hyvänmielen tarran päivästä, jos nyrkit ovat pysyneet kurissa päiväkotia päivän ajan. Tarrojen kautta motivoidaan hallitsemaan omia tunteita ja selvittämään ristiriitatilanteita puhumalla tai pyytämällä aikuista apuun. Tarroja kerätään tietty määrä, jonka jälkeen pidämme esim. juhlat lapselle. Myös muu ryhmä tukee tätä lasta!”

”Tunnetaitoja, tunteiden nimeämistä ja ilmaisemista olemme harjoitelleet pitkin vuotta (laulaen, leikkien, draaman ja satujen avulla) ja oli hienoa huomata, että jotain oli tarttunut myös niistä matkaan:

Tyttö kysyi toiselta eteisessä ennen nukkaria: ”Onko sulla nyt huono, hyvä vai ihan okei olo”.

Kasvattajan kommentti

Sosiaalisten vuorovaikutustaitojen harjoittelu ja vahvistaminen on kiusaamisen ennaltaehkäisyä parhaimmillaan. Ristiriitatilanteisiin tartutaan kasvattajan toimesta sosiaalisten taitojen harjoittelun mahdollisuuksina: ”Keskustelua miltä kaveri näyttää, miksi ja mitä voitaisiin tehdä että kaveri tulisi iloiseksi. Ei tuomitsemista vaan tilanteen ratkaisua yhdessä lapsen kanssa.”

”Kuinka kasvattajana otat lapsen ajatuksen huomioon? Kun lapsella joku todella tärkeä asia, etkä pysähdy kuuntelemaan (odota hetki - eikä sitä hetkeä sitten ikinä tulekaan), asialla ei ole mitään merkitystä. Mun juttu on tärkeä, se kokemus. Ja usein, kun pysähtyy juttelemaan, niin siihen tulee paljon muitakin lapsia mukaan. Ruokailu, pukeminen, riisuminen, niissä syntyy ne parhaat keskustelut – hyödynnä ne. Heittäydy keskusteluun, anna sen viedä mukanaan.”

Kasvattajan kommentti

Musta tulee isona sellanen tietomies

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito.⁴⁸

Monilukutaito on moninaisten viestien sekä ympäröivän maailman ja vuorovaikutuksen kannalta nykypäivänä tärkeä taito. Tätä harjoitellaan varhaiskasvatuksessa lasten kehitystasoon sopivalla tavalla. Monilukutaito on yhteydessä ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä, tehdään huomioita ja havaintoja sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään sekä itse tuottamaan erilaisia viestejä erilaisissa ympäristöissä. Monilukutaidon kehittymiseksi varhaiskasvatuksessa tarjoamme lapselle aikuisen mallin, rikkaan tekstiympäristön sekä lasten itse tuottamaa sekä lapsille soveltuva kulttuuria.⁴⁸

Digiosaaminen

Digitalisuus on nykypäivää ja digiosaamista vaaditaan nyky-yhteiskunnassa. Lapsi kasvaa ja kehittyy tässä maailmassa; digiosaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa sekä oppimisessa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä huoltajien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta. Lapsen kanssa käydään asioita läpi lapsen tasoisesti. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään arjessa dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa, oppimisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Välineitä voidaan hyödyntää myös itsensä ilmaisemisessa. Varhaiskasvatuksen kasvattajat ohjaavat lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.⁴⁸

Digitaalisuus ei tarkoita varhaiskasvatuksessa vain esim. tableteilla pelaamista. Digitaalisia välineitä käytetään pedagogisesti ja yhtenä oppimisvälineenä, kuten kynää, saksia, palloa tai lautapeliä.

⁴⁸ Varhaiskasvatussuunitelman perusteet 2022, s. 22

Konkretiassa...

”Tabletit ovat käytössä viikoittain. Perjantaisin meillä on pelipäivä, jolloin jokainen lapsi saa pelata haluamia pelejä 15min ajan. Lisäksi käytämme tabletteja lasten koritehtävissä, pihasuunnistuksessa, kuvaamisessa. Tutustumme erilaisiin sovelluksiin, opetuspeleihin ja esim. oman kirjan tekemiseen tabletin avulla.”

”Otamme lasten kanssa paljon kuvia, tulostamme niitä esille ryhmätiloihin ja laitamme niitä nähtäville Peda.nettiin, josta myös huoltajat voivat katsella niitä.”

”Lasten kanssa katsellaan päivittäin kuvakirjoja ja nimetään yhdessä asioita, esineitä ja käsitteitä. Sanoitetaan arjen tekemisiä, nimetään asioita ympäristöstä.”

”Pienet tykkäävät kovasti, kun yhdessä katselemme ryhmässä otettuja valokuvia ja muistelemme menneitä tapahtumia, opettelemme kerrontaa kuvien kautta.”

”Oppimisympäristö on tekstillisesti rikas: on sanoja ja numeroita esillä, paljon erilaisia kirjoja (kuva-, satu-, tietokirjat), äänisatuja, musiikki-cd-levyjä...”

”Tabletilla ja tietokoneella haetaan kuvia, tietoa ja esim. värityskuvia lapsen kiinnostuksen mukaan ja niitä jatkotyöstetään. Esimerkkinä Frozen -projekti, jossa lapset askartelivat kuvahahmot ja rakensivat niille linnan.”

”Ulkona yhdessä lapsen kanssa kuvattiin erilaisia esineitä ja kohteita ja rakennettiin näistä kuvasuunnistus.”

”Monipuolinen tarinankerronta – myös lapselta. Perinteinen sadutus, tehdään myös tabletilla tai ääninauhurilla äänittäen.”

Lasten kanssa siis tutkitaan ja havainnoidaan teknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin digitaalisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja.⁴⁹ Lapsille opetetaan, yhteistyössä huoltajien kanssa, digiturvaitoja sekä esim. oikeiden ikärajojen ja peliaikojen merkitystä.

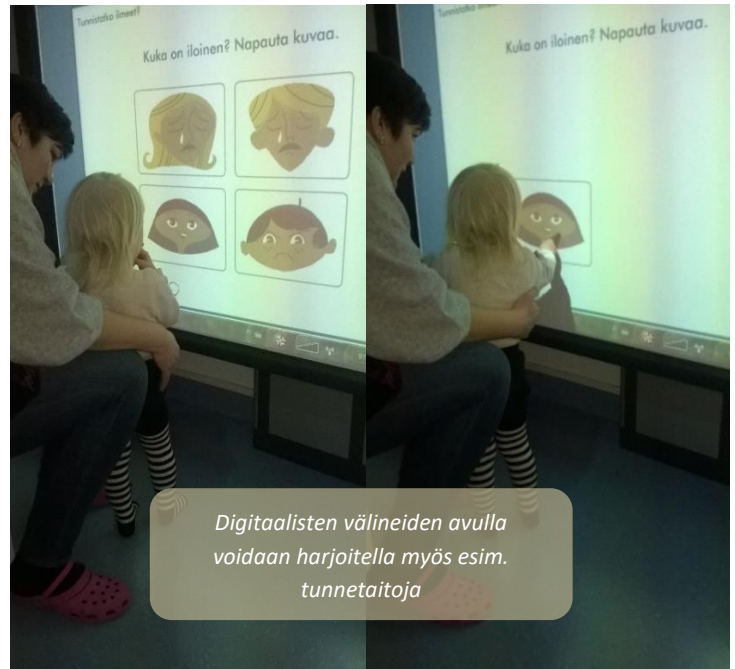
Bee-botit 😊

Näiden pienten keltaisten ja iloisten robottien avulla päästään sukeltamaan koodauksen maailmaan.

”Tänään harjoitellaan kaverin kanssa viemään Bee-botteja eri reittejä pitkin oikean numeron luokse. Kaveri antaa minulle jonkun määrän legoja. Minä lasken ne ja ohjaan bee-botin oikean numeron luokse.”

Tässä tuokiossa harjoitellaan teknologian avulla useita eri asioita. Itse robotti on vain oppimisväline, ei itse tarkoitus. Lapset oppivat tässä hetkessä mm. koodauksen alkeita, lukumääriä ja numeroita, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, oman vuoron odottamista, oman ja toisen onnistumisen kokemuksen iloittamista, toisen neuvomista, hahmottamista.

Digitaalisten välineiden avulla voidaan harjoitella myös esim. tunnetaitoja

Alle kolmivuotiaiden kanssa digitaalisia välineitä hyödyntäen käsitellään tunnetaitoja. Siitä, mistä tietää jonkun olevan iloinen, surullinen tai vihainen käydään keskustelua. Samalla lapset opettelevat vuorottelua, odottamista, kuuntelemista ja toisen huomiointia. Ohjeen mukaan toimiminen tapahtuu itsestään. Ilo ja odotus on kaiken aikaa läsnä.

Muutamia esimerkkejä pienen digiosaajan arjesta:

- Shpero-palloilla harjoitellaan kymppipareja...
- Sadutuksen ja askartelun jälkeen kuvataan itse animaatioita...
- Kuunnellaan ja katsellaan älytaululta yhteistyötahojen videotervehdyksiä/konsertteja...
- Osallistutaan toiminnallisiin ”webinaareihin”/opetustuokioihin...
- Harjoitellaan interaktiivisella lattialla eläimiä...
- Harjoitellaan Bee-boteilla tunteita...
- Tehdään liikunnallisia tehtäviä OR-koodi radalla...
- Pelataan Ekapeliä...
- Piirretään älytaululle...
- Pelataan muistipeliä yhdessä kaverin kanssa älytaululla...
- Jatketaan eskaritarinaa älytaulun avulla...
- Otetaan kuvia ja videoita omista leikeistä...
- Etsitään erilaisia asioita ja kuvataan ne
- Katsotaan seinältä QR-koodin takaa aiemmin kaverin kanssa metsässä tekemän laulusesityksen
- Etsitään tietoa ja tunnistetaan kasveja tabletin ohjelman avulla...
- Tehdään omia kirjoja...
- Kuunnellaan musiikkia eri laitteilla...
- Kommunikoidaan kaverin kanssa tabletin avulla...
- Täytetään yhdessä sähköistä kasvunkansiota...
- Pukemisen yhteydessä ajan kulumista näyttämässä tabletilla Timer-sovellus...
- Kameralla kuvataan omia ja kaverin tunne-ilmeitä...
- Käydään virtuaalikierroksella presidentin linnassa...
- Osallistutaan virtuaalisesti Oopperan ja baletin Peppi Pitkätossun ja Tossavaisen tanssittajille...
- Kuunnellaan Leijana ja Hiiri- äänikirjaa kaverin kanssa pöydänalle rakennetussa majassa...
- Suoritetaan tabletin ”ajokortti” ja opetellaan turvaitoja
- Katsotaan sisällä dokumenttikameran avulla etsimiämme luonnonaarteita
- Pelataan kaverin kanssa tabletilla peliä. Siinä pitää taputtaa kaverin kanssa toisiamme oikeassa rytmissä ja oikealla/vasemmalla/tai molemmilla käsillä yhteen.

⁴⁹ Varhaiskasvatussuunitelman perusteet 2022, s. 22

Matkalla muuttamaan maailmaa

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Lapsen näkökulman huomioiminen toteutuu käytännössä vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Lapsen näkökulman huomioimisen taustalla on usko siihen, että myös lapsilla on kykyjä ja halua vaikuttaa toimintaan. Kun lapsi saa nähdä oman toimintansa vaikutuksia ja olla osallisena toiminnan eri vaiheissa, myös hänen taitonsa ja halunsa vaikuttamiseen lisääntyvät. Lapselle muodostuu näin käsitys itsestään pystyvänä toimijana. Tämä on tärkeää jo sen vuoksi, että lapselle kehittyy luottamus itseensä. Aktiiviseksi toimijaksi oppinut lapsi osaa myös pyytää apua ja tarjota apuaan sitä tarvitseville.

Lapsen näkökulmaa huomioivia ja toimijuutta tukevia ovat käytännöt, joissa lapset saavat itse osallistua, ehdottaa, oivaltaa, kyseenalaistaa, tehdä aloitteita ja vaikuttaa. Lapsille luontevia tapoja toimia ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Lapsen näkökulmasta onkin mielekästä, että hän saa ilmaista myös toiveitaan lapselle ominaisella tavalla. Kun aikuinen asettuu lapsen tasolle ja keskittyy lasten puuhiin, huomaa hän helpommin aloitteet, joilla lapsi pyrkii vaikuttamaan toimintaan.⁵⁰

”Eräs lapsi oli tullut useana aamuna päiväkotiin itkuisena, murjottaen, kiukkuisena. Usein vanhempien kanssa keskusteltiin ja sovittiin, mitä tehdään ja miten tästä taas päivä saadaan käyntiin. Eräänä aamuna olin itse väsynyt ja ”huonotuulinen”. Istuin lattialle ja kysyin lapselta, että mitähän nyt pitäisi tehdä, että tulisin paremmalle tuulelle. Lapsi katsoi minua ja sanoi: no samaa kuin mullekin, halata vaan, eikä aina niin paljon kysellä.”

Osallistuminen ja vaikuttaminen vaatii kasvattajalta aitoa ja kunnioittavaa kohtaamista ja turhasta, tarpeettomasta vallasta luopumista. Totuttuja sääntöjä ja käsityksiä tulee tuulettaa ja kyseenalaistaa. Perinteisesti omiin leluihin ja unikavereihin on liitetty lukuisia sääntöjä, jotka ovat rajanneet lapsen toimintaa päivän aikana. Oma lelu tai unikaveri voi kuitenkin olla lapselle äärimmäisen tärkeä linkki kodin ja varhaiskasvatuksen välillä. Pienelle lapselle oma lelu voi tuoda turvaa, isommalle lapselle omien mielenkiinnon kohteiden, lelujen ja tärkeiden tavaroiden näkyminen päiväkotitarjossa taas voivat tuottaa innostavia leikkejä kavereiden kanssa, opettavat lasta huolehtimaan omista tavaroista ja tuovat lasten ajankohtaista leikkikulttuuria näkyväksi.

Kasvattajan ABC

”Kun sitoudutaan toimintaan lasten kanssa, pystytään paljon enemmän näkemään lasta, huomaamaan kiinnostuksen kohteet, tarttumaan lasten ideoihin.”

”Opettele kuuntelemaan lasta aidosti ja olemaan kiinnostunut hänen ajatuksistaan. Lapsilta löytyy paljon toteutuskelpoisia ideoita toiminnan yhteiseen suunnitteluun.”

”Anna lapsen ajatella itse ja keksii ratkaisuja ristiriitatilanteisiin.”

”Pienryhmä mahdollistaa parhaimmillaan lapsen ja aikuisen välisen ja lapsen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen, tekemiseen keskittymisen.”

”Keskustelu, keskustelu ja keskustelu sekä aito kiinnostus ja lapsen kohtaaminen päivittäin! Niiden tärkeyttä ei voi korostaa liikaa!”

⁵⁰ Hattulan kunnan sivistystoimen osallisuussuunnitelma 2015

Ideoidessaan ja neuvotellessaan lapsi oppii, että asioiden toteuttamisella on monia reunaehtoja, kuten toisten ajatukset, resurssit, aika ja raha. Näiden reunaehtojen puitteissa ideoita voidaan soveltaa toteuttamiskelpoisiksi. Kun lapsi tiedostaa mahdollisuutensa toimia tietyissä raameissa, hänen luovuutensa pääsee kukkaan.

”Keskeistä ja ratkaisevaa on, että lasten innostuessa uudesta jutusta myös kasvattajat lähtevät touhuun mukaan.”

”Se, että lapsilla on mahdollisuus olla osallisia, vaatii meitä kasvattajia muuttamaan omaa toimintaamme. Ystävänäpäivään ideoitiin erilaisia ajatuksia, me kasvattajat mietitään, missä paketissa erilaiset ideat toteutetaan. Lapsi heittää, että tehdään ystävänäpäiväkortti, me järjestämme materiaaleja, puitteet ja ideoita jne. Me ajateltiin halauslauluja, mutta he mitään halauslauluja halunneet, he halusivat musiikkia ja discon.”

”Mitä itte voi tehdä: oma asenne on se, mistä lähdetään liikkeelle. Joustavuus liittyy hirveän moneen tilanteeseen, kaikessa täytyy kyetä toimimaan tilanteen mukaan, jotta lapsen ääni nousee esille. Luottamus toisiin, avoimuus ja se, että toimintatavat voi muuttua ja lapsen osallisuus voi päästä esille.”

”Vuorohoidossa olen joutunut muuttamaan omia periaatteitani, olen ollut aika vahvasti aikuislähtöinen toimintatuokiokasvattaja. Täällä olen oppinut havainnointia, aitoa läsnäoloa lasten kanssa, heittäytymistä leikkiin ja tiedon hankkimista yhdessä lapsen kanssa.”

Kasvattajien kommentteja

Osallistuminen ja vaikuttaminen -ammattilaisten ajatuksia

”Leikkialueet on tehty lasten mielenkiinnon mukaan ja muutokset tulevat myös sitä kautta.”

”Päivittäin lapset saavat itse valita omia leikkikavereitaan, leikkejä ym. tekemistä. Kaikkiin ohjattuihin toimintoihin ei ole pakko osallistua, lapsen oma mielenkiinto huomioidaan.”

”Lasten kokouksissa mietitään, millaisia toiveita toiminnalle on ja miten ne voidaan toteuttaa.”

”Lapset saavat itse rakentaa jumpparadan, koska välineet ovat lasten saatavilla koko ajan. He voivat myös halutessaan ohjata jumppaa toisille halukkaille lapsille.”

”Tarvitaanko tiettyä musiikkipäivää (tai jotain muuta kalenteroitua päivää), kun musiikkia voi olla joka päivä? Viikkosuunnitelmat laajempina kokonaisuuksina, tällä viikolla askarrellaan talviaskarteluja (erilaisia malleja ja ideoita, voi aloittaa, tehdä seuraavallakin viikolla), tällä viikolla myös hiihdetään, sukset voi olla mukana ja hiihdetään kelien mukaan ja mielenkiinnon mukaan.”

”Otan lapsia mukaan kaikenlaisiin arjen puuhiin, kuten hakemaan ruokakärryä, kattamaan pöytiä ym. arjen askareisiin lapsen oman mielenkiinnon mukaan. Tärkeää on lapsen mielipiteen kysyminen eri tilanteissa, joskus ruokalapun värin valitseminenkin voi olla iso juttu.”

”Annetaan vastuuta lapsille, käytetään vähemmän ei-sanaa, esitetään kysymyksiä, jotka herättää pohdintaa, eikä aina heti sanota, että ei käy.

”Sovimme yhdessä sääntöjä ja pohdimme, millaisilla pelisäännöillä meillä kaikilla olisi mahdollisimman hyvä olla täällä. Kun säännöt on mietitty yhdessä, niihin sitoudutaan paljon paremmin kuin vain aikuisten sanelemiin sääntöihin.”

Osallisuus ja varhaiskasvatuksen pienimmät

Menen yksivuotiaan lapsen kanssa vessaan. Lapsi istuu potalle, kohta kaksi saman ikäistä kaveria tulee katsomaan meitä ja hekin istuvat kukin omalle potalleen. Tämä on yksi päivän arvokkaista hetkistä pysähtyä ja aidosti kohdata lapset.

Huomaan kuinka lapsi, jolla ei ole vielä montakaan sanaa, alkaa tapailla ratin liikettä käsillä ja sanoo ”varo, varo”. Tuntiessani lapsen, arvaan hänen tarkoittavan ”Autolla ajetaan varo-varovasti” –laulua. Aloitan laulamaan laulua ja näen ilon ja riemun lapsen silmissä, kun hän tulee ymmärretyksi ja kuulluksi. Yhdessä laulamme laulun monta kertaa.

Vieressä toisella potalla istuva lapsi näyttää sormilla tähteä laittamalla sormet ristiin. Laulamme ”Tuiki, tuiki tähtönen”.

Näin tarttumalla hetkeen, kuuntelemalla, havainnoimalla ja kohtaamalla lapset perushoitotilanteesta tulee kiireetön, mukava lauluhetki yhdessä. Laulun lomassa yhdeltä lapselta tulee myös pissa pottaan. Tätä ihailimme yhdessä ja taputamme hienolle onnistumiselle. Loppujen lopuksi taputamme kaikille – me kaikki olemme taitavia.

Yhteisöllistä keppihevoshuuaa

Kuusi ryhmän lasta ovat kiinnostuneet hevosista. He leikkivät keppihevoslleikkiä, sähkömailat keppihevosiina. **Aikuinen havainnoi leikkiä ja tarttuu siihen.** Yhdessä tutkimme kirjoista ja netistä hevosia ja niiden hoitamista. Lapset ideoivat, että olisi mukavaa, jos olisi omat, ihan oikeat keppihevokset. Yhdessä suunnitellaan, kuinka ne voitaisiin tehdä.

Lapset tuovat kotoa isot villasukat ja retkeilemme metsään hakemana keppejä. **Monena päivänä teemme omia keppihevosia,** suunnittelemme, liimaamme, ompelemme, teemme solmuja ym. ja opimme uusia asioita.

Lapset suunnittelevat aikuisen kanssa yhdessä, että **hevosille voisi järjestää estekilpailut.** Teemme sisällä ja ulkona monena päivänä erilaisia esteratoja, joita harjoittelemmekin menemään keppihevostemme kanssa. Muutkin ryhmän lapset innostuvat tekemisestämme ja näin lähes kaikki lapset tekevät itselleen oman keppihevosen, jolla sitten ratsastetaan.

Innostus ja tiedonhalu kasvaa. Etsimme yhdessä lisää tietoa hevosista ja muokkaamme oppimisympäristöä yhdessä, tehden talleja ja esteratoja.

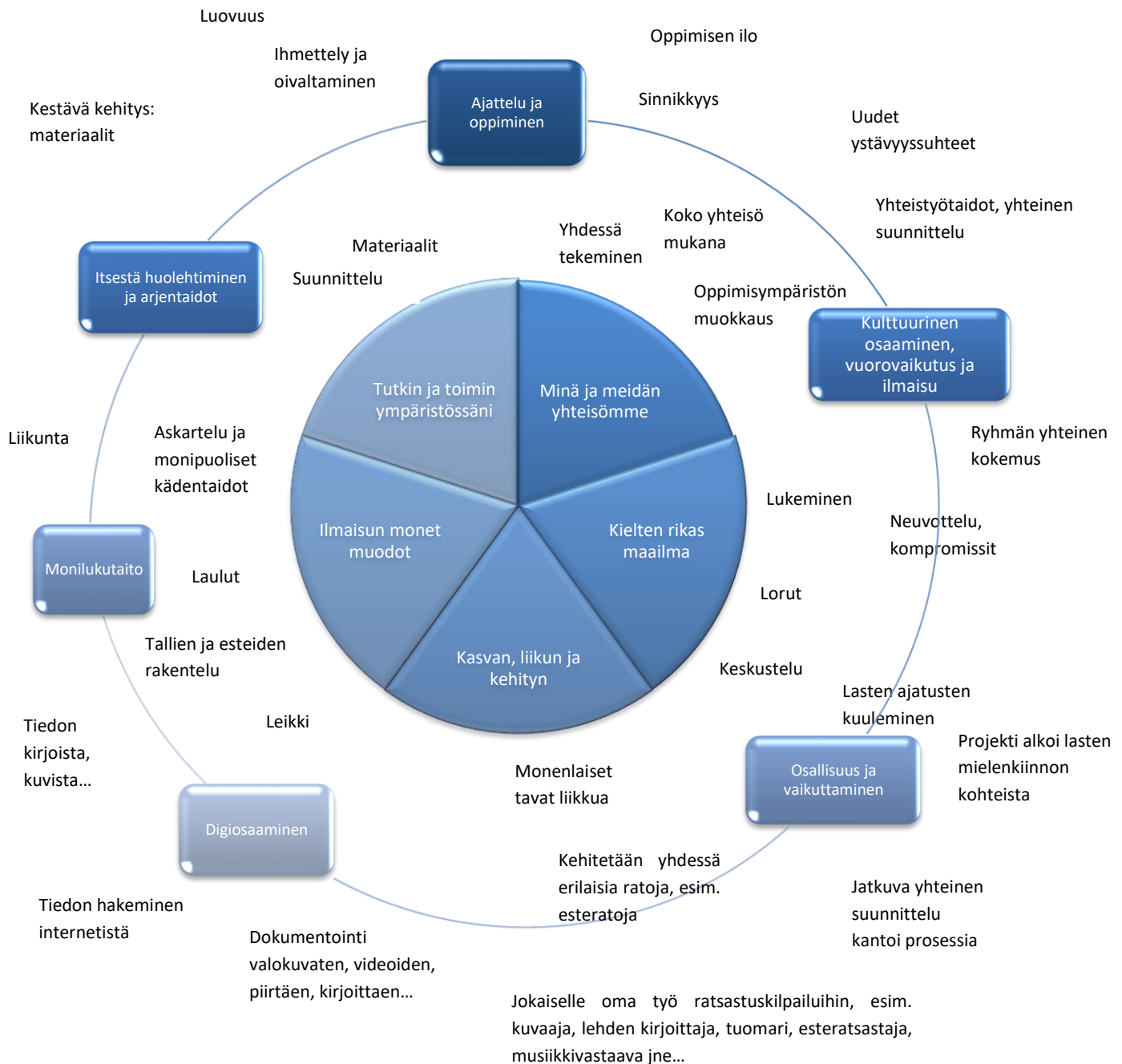
Yhdessä **päätämme järjestää pihalle suuret estekilpailut,** johon kutsumme kaikki päiväkodin lapset. Lapset suunnittelevat ja toteuttavat kisat yhdessä aikuisen kanssa. Kisojen päättyessä kaikki lapset hevosineen saavat ruusukkeet ja mehua, uusia ystäviäkin löytyy.

Hevosleikki jatkuu pitkän aikaa lasten omaehtoisissa leikeissä.

Hevosleikin ympärillä askarrellaan, liikutaan, lauletaan, leikitään, suunnitellaan monen viikon ajan, tarttuen hetkessä lapsista nousseisiin asioihin, ideoihin ja mielenkiinnon kohteisiin.

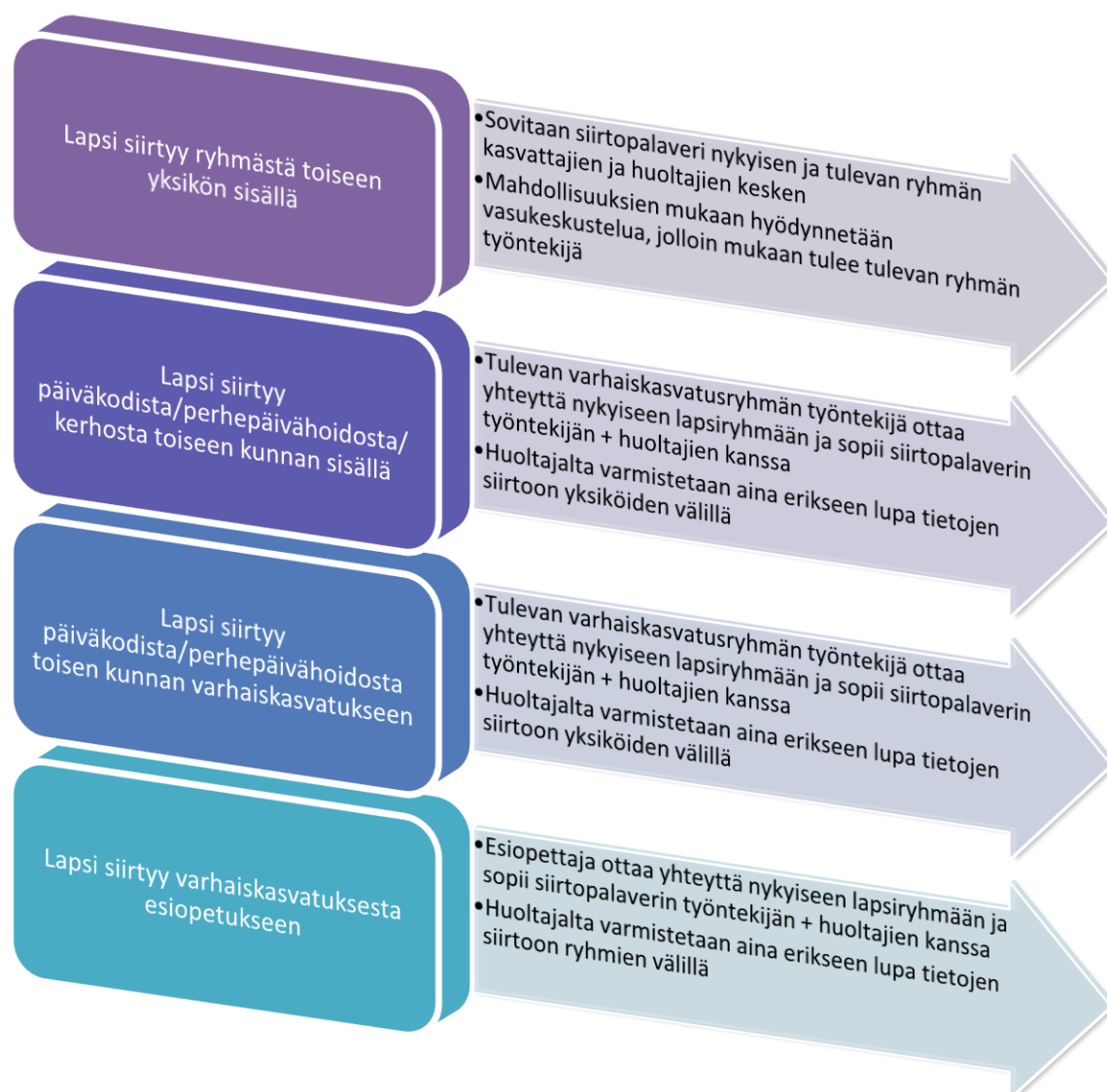
Keppihevosprojekti avattuna varhaiskasvatussuunnitelman termein:

7. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Siirtymäkäytännöt osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

- Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa⁵¹. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁵²

⁵¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, s. 18

⁵² Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40-42§

Kaikilla meillä on siivet, jotkut vain tarvitsevat apua päästäkseen lentoon

Yleinen tuki / päivittäinen peruspedagogiikka

- Havainnointi, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen
- Leikin tukeminen ja ohjaaminen, lapsen osallisuuden mahdollistaminen
- Arjen struktuurit, kuvat, monipuoliset kommunikaatiokeinot
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veon) tuki
- Pienryhmätoiminta
- Kasvattajan aktiivinen ja sensitiivinen vuorovaikutus
- Suomi toisena kielenä (S2) kartoitus ja tuki

Tehostettu tuki

- Lapsen haasteet on tunnistettu
- Yksilöllistämistä, aikaa perustaitojen harjoitteluun ja tukea lapsiryhmässä toimimiseen
- Monialainen yhteistyö, varhaiskasvatuksen erityisopettajan vahva tuki, tulkitsemis- ja avustamispalvelut
- Erilaisten kasvua ja toimintaa tukevien apuvälineiden ja menetelmien käyttö
- Viittomien ja kuvien käyttö, monipuoliset työtavat
- Oppimisympäristöihin, henkilöstön mitoitukseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut.
- Lapsikohtainen ohjaaminen
- Lasta tukevat tukitoimet kirjataan vasuun
- Tukeen haetaan hallintopäätös

Erityinen tuki

- Lapsen haasteet laaja-alaiset
- Paljon yksilöllistämistä
- Tiivis, jatkuva monialainen yhteistyö
- Toiminnan eriyttäminen
- Lasta tukevat tukitoimet kirjataan vasuun
- Tukeen haetaan hallintopäätös

Yhteistyö huoltajien kanssa

Varhaiskasvatuksen arjen päivittäinen peruspedagogiikka tukee jokaisen lapsen kasvua, oppimista ja kehitystä. Päivittäistä peruspedagogiikkaa toteutetaan jokaisessa ryhmässä inklusiivisia peruseriäotteita noudattaen. Sen lisäksi lapsen kehitystä, kasvua, oppimista ja hoitoa tuetaan tarvittaessa yksilöllisin menetelmin lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Hattulan varhaiskasvatuksessa peruspedagogiikan edellytykset sekä yksilöllisen tuen sisällöt ovat edellisen sivun kuvioissa.

Jokaisella lapsella on oikeus saada tarvitsemaansa tukea, tuen eri tasoilla, yksilöllisen tarpeen mukaisesti heti, kun tarve on havaittu. Lapsen saama tuki voi olla pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuenmuotoja. Tuen laadinnasta ja arvioinnista vastaavat varhaiskasvatuksen opettaja sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä huoltajien kanssa. Pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen erityisopettaja on koollekutsuja eri tuentasojen suunnittelu- ja arviointipalavereita sovittaessa. Tuen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa vastaavat kaikki lapsen ryhmän kasvattajat.

Lapsen apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun kasvun, kehityksen ja oppimisen erityistarpeisiin. Lapsen saama tuki suunnitellaan niin, että lapsen oikeudet osallisuuteen, oppimiseen ja toimia osana vertaisryhmää, toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Tuki, tuen tasosta riippumatta, järjestetään osana hänen varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsen paras ja tarpeet edellä tehdään yksilölliset päätökset lapsen varhaiskasvatuspaikan, käytännön järjestelyiden sekä mahdollisen pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen. Nämä kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Eri tuentasoilla ja suunnitelmia tehdessä hyödynnetään mahdolliset asiantuntijalausunnot, mutta lausunnot eivät ole edellytys tuen järjestämiselle.

Kun lapsen kehityksestä tai oppimisesta herää varhaiskasvatuksessa huoli, ottavat kasvattajat yhteyttä varhaiskasvatuksen erityisopettajaan (veo). Veo kutsuu huoltajien suostumuksella kokoon lapsen asioissa moniammatillisen tiimin. Tiimiin voi kuulua esim. puheterapeutti, perheneuvolan edustus tai terveydenhoitaja. Yhdessä huoltajien kanssa rakennetaan lapsen tuen polkua niin, että asiaa tarkastellaan moniammatillisesti ja yhdessä.

Kun lapsen kehityksestä tai oppimisesta herää varhaiskasvatuksessa huoli, keskustelevat kasvattajat asiasta lapsen vanhempien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Vanhempien luvalla voidaan olla yhteydessä myös esim. neuvolan terveydenhoitajaan. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja lapsen asioita kokevat monialaisen yhteistyön asiantuntijat ovat mukana lapsen varhaiskasvatuskeskustelussa suunnittelemassa tarvittavaa tukea lapsen arkeen yhdessä vanhempien ja varhaiskasvatusryhmän henkilökunnan kanssa.

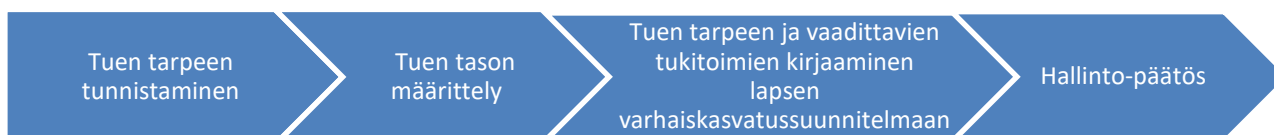
Lapsen asioista voidaan keskustella myös esim. Suomen mielenterveysseuran kaksiportaista Lapset puheeksi-lomakkeistoa käyttäen. Ensimmäiseen keskusteluun osallistuvat lapsen vanhemmat ja varhaiskasvatuksen lähityöntekijä. Keskustelun tarkoituksena on kartoittaa lapsen arkielämän sujumista ja tukea vanhemmuutta ja lapsen suotuisaa kehitystä.

Tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan tukea suunniteltaessa. Tukimuodot ja toimenpiteet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhdessä huoltajien ja

moniammatillisen yhteistyötahojen kanssa, myös lapsen ajatukset kirjataan. Tuen riittävyttä ja tukimuotoja arvioidaan vähintään kaksi kertaa vuodessa. Arviointeihin sisällytetään kuvaukset tukitoimista, niiden vaikuttavuudesta ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, että millaisista tukitoimista lapsi hyötyy eniten. Varhaiskasvattajat ovat velvollisia ja vastuussa intensiivisestä tukitoimien toteuttamisesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatulla tavalla. Tehostetun ja erityisestuen päätöksistä tehdään hallintopäätös. Päätökseen kirjataan tukimuoto, varhaiskasvatuksen toimipaikka sekä tukipalvelut. Oikea-aikaisella, lapsen tarpeiden mukaisella ja yksilöllisesti kohdennetulla tuella edistetään lapsen kehitystä, hyvinvointia ja oppimista. Tuentasojen ja tukipalveluiden hakemisessa kuullaan aina lasta ja huoltajaa. Lasten ja huoltajan näkemykset kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatuksessa toteutettavaa tehostettua ja erityistä tukea haetaan erillisellä hakemuksella.

Lapsella on oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluita hänen tuen tarpeensa edellyttämällä tavalla. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki/palvelu voi olla lapselle yksilöllistä tai ryhmässä tapahtuvaa ohjausta sekä ryhmän kasvattajien ohjausta/konsultointia. Varhaiskasvatuksessa voi olla myös lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsiryhmän kokoa arvioidessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Kolmiportaisen tuentasojen hallintopäätösprosessi:

Hallintopäätökseen kirjataan tuentaso ja tuen muodot, varhaiskasvatuspaikka sekä tukipalvelut. Hallintopäätöksen erityisestä tai tehostetusta tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Tuentarpeita ja tasoja arvioidaan sekä muokataan yksilöllisesti. Hallintopäätös muokataan tai kumotaan mikäli lapsen tuentarve muuttuu. Kaiken keskiössä on aina lapsen yksilölliset tarpeet ja lapsen paras.

Suunnittelu, arviointi ja kehittäminen

Tiimityö ja pedagoginen vastuu

Tiimissä toimitaan moniammatillisessa yhteistyössä, jossa jokaisella on tärkeä roolinsa lapsen kokonaisvaltaisen hyvän päivän rakentumisessa. Varhaiskasvatuksen opettajalla on tiimissään **pedagoginen vastuu ja tiimin johdollinen rooli**.

”Varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii, että tiimissä työskennellään valtakunnallisen, kunnallisen että lasten vasujen suuntaisesti. Kaiken tulee olla pedagogisesti perusteltua ja lapsen etu edellä pohdittua. Ryhmän opettaja huolehtii, että tiimipalaverissa käydään jatkuvasti pedagogista keskustelua: arvioidaan havaintoja, oppimisympäristöä, vuorovaikutusta ja kasvattajien toimintaa. Keskustelun herättelyä, kyseenalaistamista, kehittämistä ja uusien toimintatapojen tuomista arkeen. Pedagoginen vastuu on kykyä tarkastella omaa sekä ryhmän työskentelyä kriittisesti, pohtien vaihtoehtoja, kykyä kannustaa työyhteisön arvokeskustelua, seurata yhteiskunnallisia muutoksia kasvatus- ja opetusosalalla sekä kehittää osaamistaan suhteessa perustehtävään ja tiimin johtamiseen.”

”Pedagoginen vastuu on sitä, että kaikki tietävät työn tavoitteen, toimivat samojen pelisääntöjen mukaisesti, kohtelevat lapsia kunnioittavasti, huomioivat ja oppivat huomioimaan lasten aloitteet oppimisen ytimessä. Se on vastuuta koko päivän pedagogiikasta ja lapsia arvostavasta vuorovaikutuksesta. Opettajajohtajuus on yhteistä vastuuta pedagogiikasta – päiväkodin johtajan tulee tukea ja rohkaista opettajaa ottamaan tiimissä pedagoginen johtajuus.”

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lasten vasujen kokonaisuudesta:

- Vasukeskustelun käy varhaiskasvatuksen opettaja
- Lasten vasuihin valmistaudutaan yhteistyössä tiimin jäsenten kesken
- Vasukeskustelun keskeiset asiat avataan tiimissä keskustelun jälkeen
- Sovitut toimenpiteet muodostavat tiimin konkreettiset toimintatavat.
- Vastaa, että lasten vasuihin kirjatut tukimuodot toteutuvat ryhmässä.

”Jos suunnittelun tasoa osataan muuttaa vasuperusteiden edellytyksen mukaisesti, niin suunnittelu muuttui yhteiseksi kasvatustietoisuuden kehittämisen keskusteluksi. Vastuupedagogi ottaisi todella vastuun arjen pedagogiikasta ja pitäisi huolen, että kaikki yhteisön jäsenet ymmärtävät kasvatustavoitteiden lähtökohdaksi arjen työlle ja myöskin pitäisi huolen, että kukaan ei puhu rumasti yhdellekään lapselle, kukaan ei puhu lasten huoltajista lasten päiden yli, ei huuda jne. Oppimisympäristö on koko yhteisön yhteisen kehittämisen haasteena. Meidän pitäisi päästä irti tuokiosuunnittelusta - yhteisöllisissä kasvatuskäytänteissä tuokioita on koko ajan joka nurkassa ilman tarkkaa aikataulutusta! Dokumentaatio on sitten sitä varten, että olennainen koostetaan yhteen ja arvioidaan suhteessa vasuun.”

Kouluttaja Elina Helimäki

Lapsen vasukeskustelu ja sen kirjaaminen on yksi osa lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää sekä huomioida vasukeskustelussa.

Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma.⁵³ Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan⁵⁴.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä⁵⁵. Varhaiskasvatustilain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen.

Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.⁵⁶

Pedagoginen suunnittelu, arviointi ja kehittäminen tiimissä

Varhaiskasvatuksen pedagogiikan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen toteutuvat tiimitasolla yhdessä moniammatillisesti. Koska pedagogiikka ilmenee kaikissa päivän tilanteissa, myös pedagogiikan suunnittelun ja arvioinnin tulee kohdistua koko päivään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa.

Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiantuntijuutta käytetään perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä.

Varhaiskasvatuksen opettaja valmistelee pedagogisen vastuunsa myötä tiimin yhteiset kokoontumiset, mutta itse varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen osallistuu koko tiimi. Näiden keskustelujen kautta rakentuu tiimin kehkeytyvä ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma.

⁵³ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

⁵⁴ Varhaiskasvatustilain 41 §

⁵⁵ Varhaiskasvatustilain 40 §

⁵⁶ Varhaiskasvatustilain 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Tiimin pedagoginen prosessi pitää sisällään:

- Oppimisympäristöjen suunnittelua – oppimisympäristöjen kehittämistä
- Perheille tiedottamisen ja dokumentoinnin suunnittelua
- Havaintojen dokumentointia: niiden pohjalta suunnitellaan, muutetaan toimintaa siten että toiminta lähtee lasten mielenkiinnon kohteista
- Sisällöllisen viikkosuunnittelun sijaan laajempaa toiminnan dokumentointia: toiminnan jälkikäteen dokumentointi ja arviointi suhteessa varhaiskasvatussuunnitelmaan, arvioidaan prosesseja ja pohditaan, mitä suuntia tulevalle toiminnalle nousee
- Työn arviointia ja kehittämistä
- Arvokeskustelua, yhteisen, varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen toimintakulttuurin luomista
- Lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin valmistautumista ja niiden yhteistä purkamista → kuinka lasten varhaiskasvatussuunnitelmien asiat näkyvät kasvattajan toiminnassa ja siirtyvät arkeen
- Vuorovaikutuksen suunnittelua
- Lapsihavainnot – mitä on noussut lapsista kuluneen viikon aikana ja miten ne suuntaavat toimintaa ja oppimisympäristöjen muokkaamista
- Rehellistä tiimin toiminnan oman toiminnan arviointia: jokaisella tiimin jäsenellä on vastuu puuttua toisen epäammattilliseen käyttäytymiseen tai siihen, jos joku ei pidä kiinni yhteisistä sopimuksista
- Osallisuuden suunnittelua: kuinka voimme entistä paremmin ottaa lapset (ja huoltajat) mukaan arjen rakentumiseen ja oppimisympäristöjen muokkaamiseen

”Mitä on suunnittelu ja miten suunnitellaan? Onko toiminta suunniteltua, vai tavoitteellista? Tarkkaan etukäteen suunniteltu ja aikataulutettu toiminta ei välttämättä tue kenenkään oppimista, jos me ei huomioida lapsen osallisuutta, herkkyyksia ja mielenkiinnon kohteita. Emmehän täytä lapsen päiviä merkityksettömällä tekemisellä, johon on pakko osallistua?”

Kasvattajan kommentti

”Suunnittelemme tarkkaan etukäteen aikataulutettua ja sisällöltään määriteltyä toimintaa, jotta voimme todeta jälkikäteen, ettei se toteutunut niin – ja se on avain pohtia, mitä tapahtui ja miten pääsisimme lähemmäs lapsiläheistä toimintaa ja sen toteuttamista.”

Aimo-koulun rehtori Pekka Lehtimäki

Suunnittelu-, arviointi- ja kehittämisaika (SAK)

Varhaiskasvatuksen opettajalla tiimin pedagogiikasta vastaavana ammattilaisena on varattu OVTES:n mukaan vähintään 13 % työajasta lapsiryhmän ulkopuoliseen työhön. Suunnittelu-aika OAJ:n mukaan on mm:

- Lapsiryhmän varhaiskasvatus- ja esiopetustoiminnan suunnittelua, arviointia ja kehittämistä
- Oppimisympäristöjen suunnittelua, arviointia ja kehittämistä
- Lasten varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien laatimista sekä huoltajien tapaamisiin valmistautumista

- Lasten suunnitelmien arviointia ja kehittämistä suhteessa ryhmässä toteutettuun toimintaan
- Omien, ryhmän ja työyhteisön pedagogisten asioiden jatkuvaa arviointia ja kehittämistä

“Lapsiryhmän ulkopuolinen työ on toimintaa, joka edistää toiminnan pedagogista arviointia, kehittämistä, havainnointia, dokumentointia. Se pitää sisällään palaverien valmistelut, tiimin pedagogisen toiminnan suunnittelun ja arvioinnin, havainnoinnin ja dokumentoinnin analysoinnin ja vaikutukset kasvatustoimintaan. Varhaiskasvatuksen opettajan tulee säännöllisesti kerrata perusteet ja asiakirjat, joihin työ pohjautuu, jotta hän voi hahmottaa oman toimintansa, tiimensä ja koko yhteisön pidemmän tähtäimen suunnittelua. Vasun myötä lapsiryhmän ulkopuolista aikaa tulisi suunnata arviointiin - tiimipalaverissa reflektoiden arvioidaan leikin, oppimisen alueiden, laaja-alaisen osaamisen yms. mahdollisuuksia, toteutumista ja toteutumisen esteitä yhdessä. Arvioinnin kautta suunnataan kasvattajien toimintaa, päivärytmin rakentumista jne.”

Pedagoginen keskustelu ja arviointi	Dokumentointi ja muut kirjalliset tehtävät	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	Työn perustaan tutustuminen
<ul style="list-style-type: none"> •Tiimipalaverien huolellinen suunnittelu •Havainnot ja dokumentit, toiminnan peilaaminen vasuihin •Toiminnan kehittäminen ja arviointi: konkreettiset toimenpiteet kasvattajien toiminnassa, oppimisympäristössä •Pedagoginen dokumentointi, tiimin toiminnan arviointi ja kehittäminen •Pedagogiset tiimit •Kehittämistyöryhmät 	<ul style="list-style-type: none"> •Lapsen tukeen liittyvät suunnitelmat ja asiakirjat •Erilaiset lapsikuvaukset yhteistyötahoille •Sähköposteihin vastaaminen •Varhaiskasvatuksen arjen käytäntöihin liittyvät muut tehtävät 	<ul style="list-style-type: none"> •Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin valmistautuminen, keskustelut, ydinasioiden koostaminen tiimipalaveriin •Viestintä ja toiminnasta tiedottaminen •Vanhempainillat •Tiedonsiirrosta vastaaminen lapsen siirtyessä ryhmästä/yksiköstä toiseen 	<ul style="list-style-type: none"> •Työtä ohjaavien asiakirjojen aktiivinen käsittely (vasu, esiops, kunnan täydentävät suunnitelmat, varhaiskasvatuslaki) •Ammattikirjallisuuteen ja alan tutkimuksiin perehtyminen ja nostaminen tiimissä •Oman ammattitaidon ylläpitämistä, laajentamista ja oman työn reflektointia

Kun opettaja on irrotettu työvuorollisin ratkaisuin SAK- ajan mukaiseen työskentelyyn, tulee tiimissä huolehtia siitä, että opettajan työskentelylle työrauha – SAK-aika on osa opettajan perustehtävää.

Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Hattulan varhaiskasvatuksessa on tavoitteena, että laadun arviointi on jatkuva ja luonnollinen osa arkipäivän kehittämistyötä. Arviointia toiminnasta tekevät sekä henkilöstö itse, huoltajat ja lapset. Arvioinnin kohteet on avattu alla olevassa kuviossa:

Huoltajien osallisuus arvioinnissa

Arvioinnin välineitä ja menetelmiä:

- Vanhempainillat erilaisin painotuksin ja toiminnallisina menetelmin
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut
- Huoltajia kannustetaan kertomaan näkemyksiään ja kommenttejaan varhaiskasvatussuunnitelmasta ja toiminnan toteuttamisesta arkisissa kohtaamisissa henkilöstön kanssa
- Yhteisten, koko kuntaa tai tiettyä yksikköä koskevien asiakaskyselyiden lisäksi kasvattajatiimit voivat kohdentaa oman ryhmänsä huoltajille erilaisia arviointi- tai palautekyselyitä

”Meidän tehtävämme on löytää tavat saada myös huoltajat osallistumaan toiminnan arviointiin heidän omista lähtökohdistaan. On kunnioitettava myös sitä, että joku on aktiivisempi, joku vähemmän aktiivinen.”

”Enemmän tulisi järjestää iltapäiväkahvityyppisiä, nopeita piipahduksia, joissa huoltajat voivat kertoa mielipiteensä. Heillä on paljon ajatuksia, joita meidän tulee rohkaistua kysymään. Kommunikaatiosta pitäisi tehdä helppoa, että huoltajat osaavat tulla ja kokevat, että ovat osa yhteisöä, tää on meidän juttu ja meidän mielipidettä halutaan kuulla.”

Lasten osallisuus arvioinnissa

Arvioinnin välineitä ja menetelmiä:

- Toiminnassa ja luontaisissa keskusteluissa nousevat lapsen ajatukset ja ideat huomioidaan herkällä korvalla ja ne muokkaavat toimintaa
- Vanhemmat lapset osaavat sanoittaa ajatuksiaan ja mielipiteitään. Pienimpien arviointi on aikuisen havainnointiin perustuvaa, miten lapsi viihtyy, onko luottavainen, tuleeko/osallistuuko mielellään.
- Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin ideoimalla toimintaa luontaisissa tilanteissa tuomalla aloitteitaan ja mielenkiinnon kohteitaan ilmi
- Lisäksi voidaan hyödyntää lasten kokouksia ja -raateja, äänestämisiä, haastatteluja ja erilaisia toiminnallisia menetelmiä
- Keskustelemalla lasten kanssa tietystä hetkestä tai tilanteesta, miten omasta mielestä tilanne sujui, oliko mukavaa/tylsää

Kasvattajien itsearviointi

Arvioinnin välineitä ja menetelmiä:

- Tiimipalaverit, pedagogisten tiimien palaverit
- Kehittämisisillat
- Työntekijän ja/tai tiimin kehityskeskustelut ja osaamiskartoitukset
- Esimiehen arvioinnit ja havainnointit tiimin toiminnasta ja oppimisympäristöstä, tiimiarvioinnit
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan arvioinnit ja havainnointit tiimin toiminnasta ja oppimisympäristöstä
- Opiskelijoiden, sijaisten ym. havainnot ja huomiot tiimin toiminnasta ja oppimisympäristöstä
- Henkilöstön työhyvinvointikyselyt
- Tiimien väliset arvioinnit, työkierto ja vertaismentorointi, oppimisympäristökävelyt: havainnoidaan ja arvioidaan esimerkiksi toisen ryhmän tiloja ja kasvattajatiimin toimintaa
- Videointi: videoidaan erilaisia tilanteita ja havainnoidaan sitä kautta kasvattajan roolia
- Vuosisuunnitelman arviointi

Arvioinnista...

”Ajatus siitä, että kun on vasu, se voi olla tarkistuslista, toteutuuko ja näkyykö nämä asiat, mitä sanotaan esim. arvoista – peilaa jatkuvasti omaan ja oman tiimin toimintaan.”

”Itsearviointia: ensin pitää tiedostaa, jotta voi arvioida. Arvioida myös omaa vuorovaikutustaan, omia tunteitaan, mitä päivän aikana herää. Herkkyyttä, kuinka kuuntelen, miten aktivoin lapsia.”

”Arvioidaan, miten työskennellään, mitä tehdään, arvioidaan miten tehdään. Arvioidaan pedagogista järjestelyä ja fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista oppimisympäristöjä, ei lasta.”

”Arviointi kokonaisvaltaista, vuorovaikutusta, arvoperustan, oppimiskäsityksen, lapsikäsitteiden arviointia. Miten ne toteutuu ja näkyy.”

”Pitäisi arvioida sitä, pystyykö aikuinen mukauttamaan tavoitteet ja suunnitelmat lasten ajatuksiin ja lasten luomiin tilanteisiin.”

”Lasten vasujen arviointi siitä näkökulmasta, onko aikuinen toteuttanut ne toiminnot, onko aikuinen muokannut oppimisympäristön, tai tehnyt lapsen kanssa tiettyjä asioita. Vasujen tavoitteet kun täytyy aina asettaa kasvattajan toiminnalle, ei lapselle.”

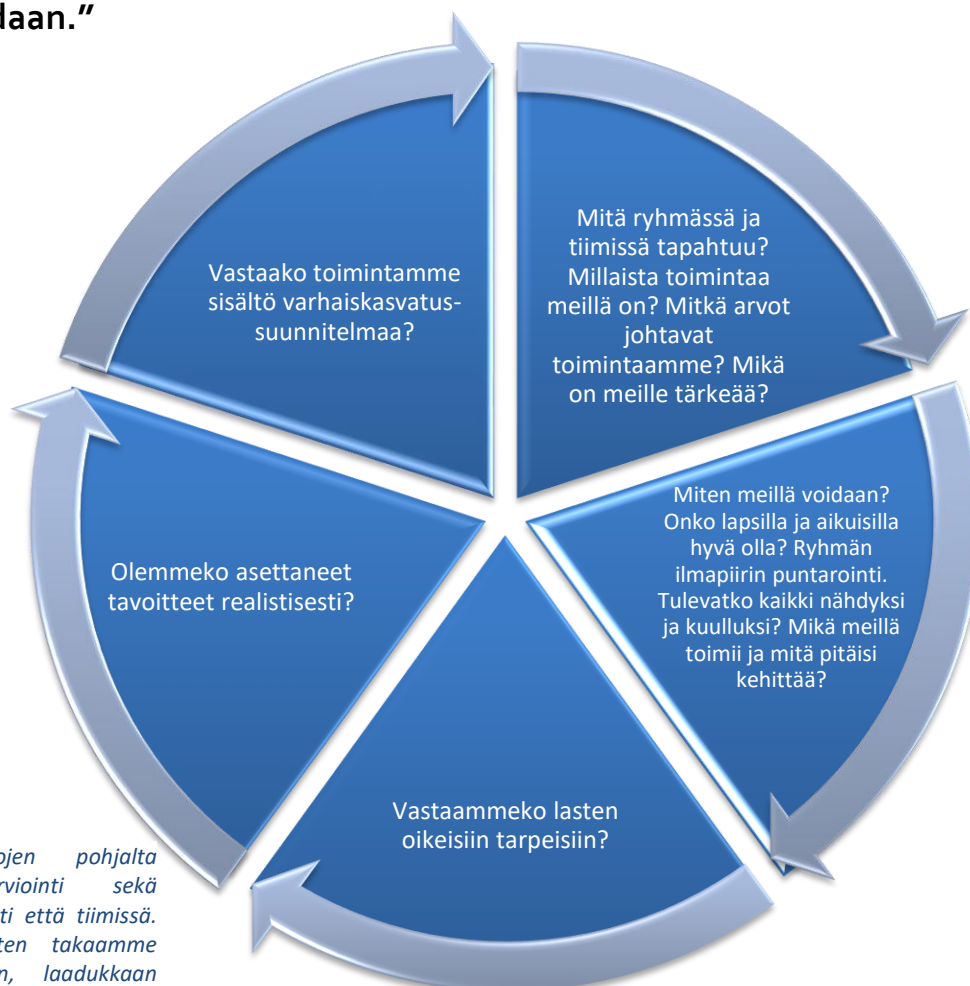
”Toimintojen arviointia eri näkökulmista... Toiminnan arviointi osallisuuden, leikin tai esim. tunneilmapiirin näkökulmasta.”

”Arvioinnissa on tärkeää arvioida omia toimintatapoja. Nähdään myös asiat, jotka ovat hyvin!”

Arviointi perustuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Pedagoginen dokumentointi tekee toimintaa näkyväksi ja tuottaa materiaalia arvioinnin pohjaksi. Dokumentoinnin kautta nähdään, nousevatko varhaiskasvatussuunnitelman sisällöt toiminnassa esille pitkässä aikajuoksussa. Hattulan kunnan pedagogisen toiminnan laadun arvioinnin yhtenä välineenä käytetään ryhmien laatimia omia pedagogisia suunnitelmia, joissa tuodaan näkyväksi laaja-alaisen oppimisen ja oppimisen alueiden erilaiset ratkaisut. Arvioinnissa hyödynnetään kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaa⁵⁷ sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointimateriaalia ja laadun indikaattoreita.⁵⁸ Pedagogiset rakenteet tukevat ja mahdollistavat toiminnan arvioinnin ja kehittämisen. Pedagogisia rakenteita on avattu tarkemmin toimintakulttuurin kehittämistä koskevassa kappaleessa. Arvioinneista saatu tietoa käytetään toiminnan kehittämisessä.

”Voidaan istua alas ja pohtia, että hetkinen, nyt peilataan itseämme uutta vasua vastaan. Otetaan sieltä vaikka yks osio ja mietitään ihan oikeesti konkreettisia asioita, miten tämä toteutuu meidän tiimissä, meidän ryhmässä, näkyykö se arjessa vai ei ja jos ei näy niin, mitä pitää tehdä, että rupee näkymään.”

”Aikuisen toiminta on se, mitä arvioidaan. Lapsen oppiminen on se, mitä havainnoidaan.”

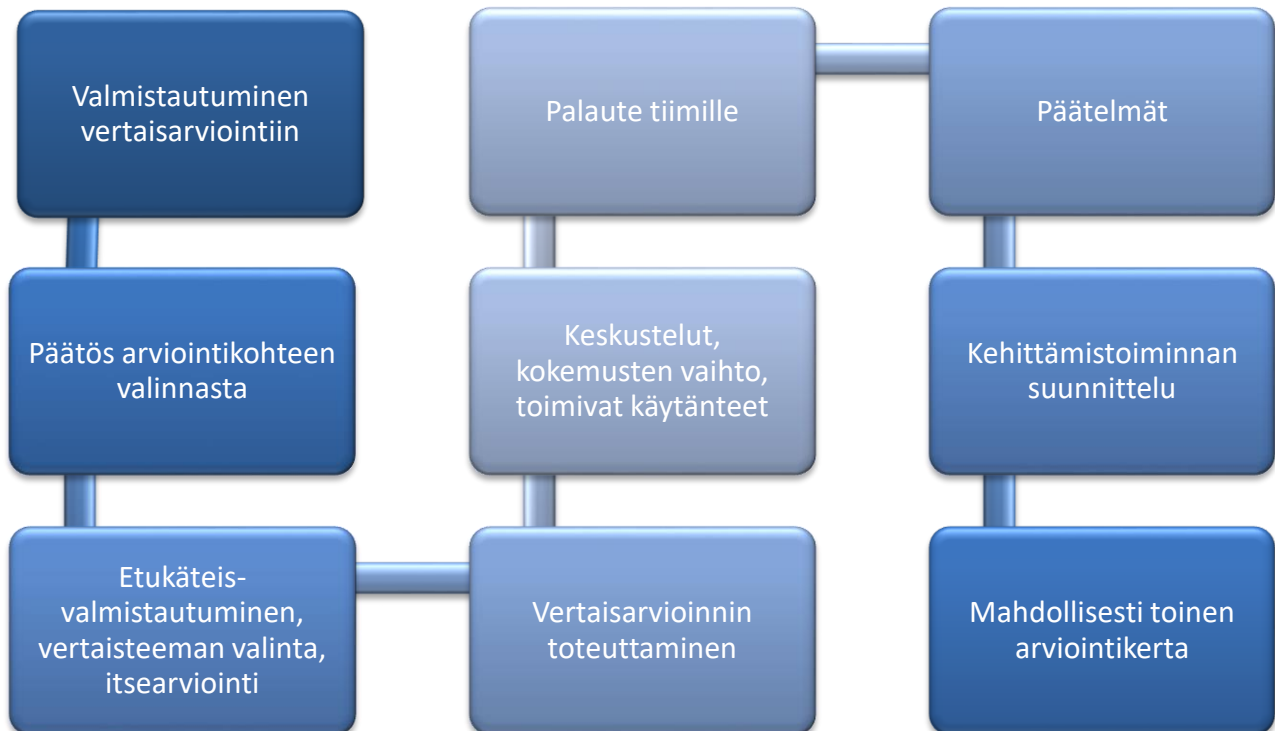
Näiden havaintojen pohjalta säännöllinen arviointi sekä työntekijäkohtaisesti että tiimissä. Ytimessä se, miten takaamme lapsille arvokkaan, laadukkaan kasvatuksen ja oppimisen.

⁵⁷ Varhaiskasvatuslaki 65-73§

⁵⁸ Laki Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013); Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisuja 24:2018

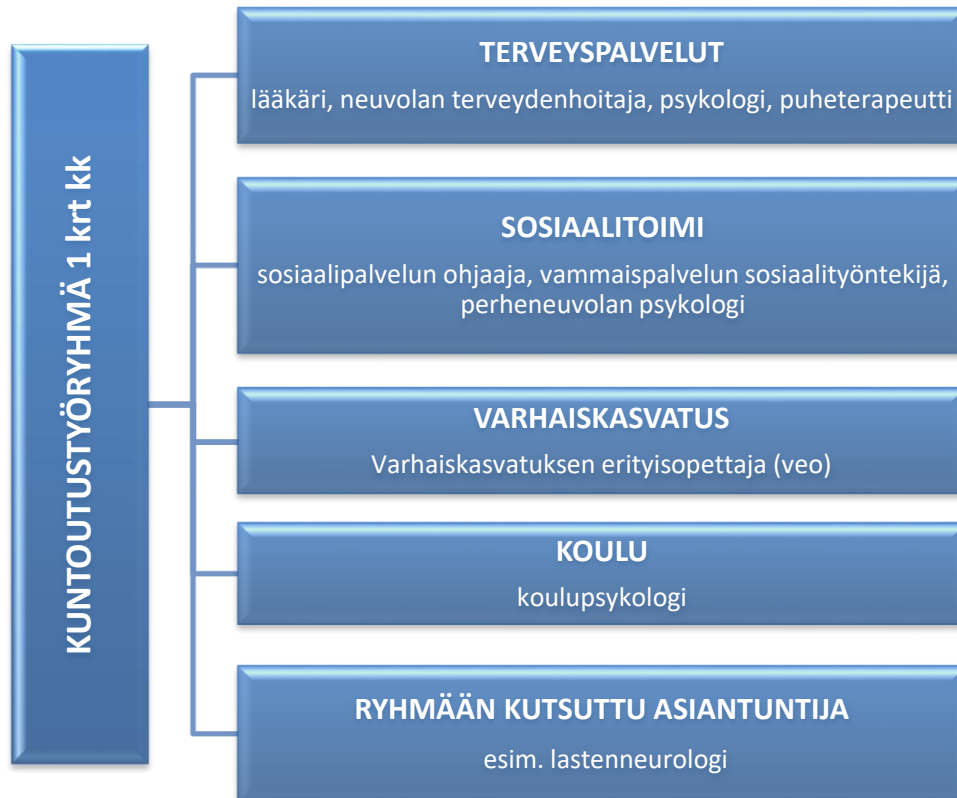
Vertaisarviointi tiimeissä

Hattulan varhaiskasvatuksessa tiimeissä käytetään vertaisarviointia. Vertaisarvioinnin periaatteena on toisilta oppiminen ja sen avulla saadaan hyviä käytäntöjä näkyviksi ja vastaavasti voidaan poimia omaan käyttöön toisten tunnistamia hyviä käytäntöjä. Vertaisarviointi on samassa ammattiryhmässä työskentelevien ammattilaisten kesken tapahtuvaa työn kehittämistä, jossa vertaisten muodostama ryhmä arvioi kriittisesti ja järjestelmällisesti toistensa toimintaa.

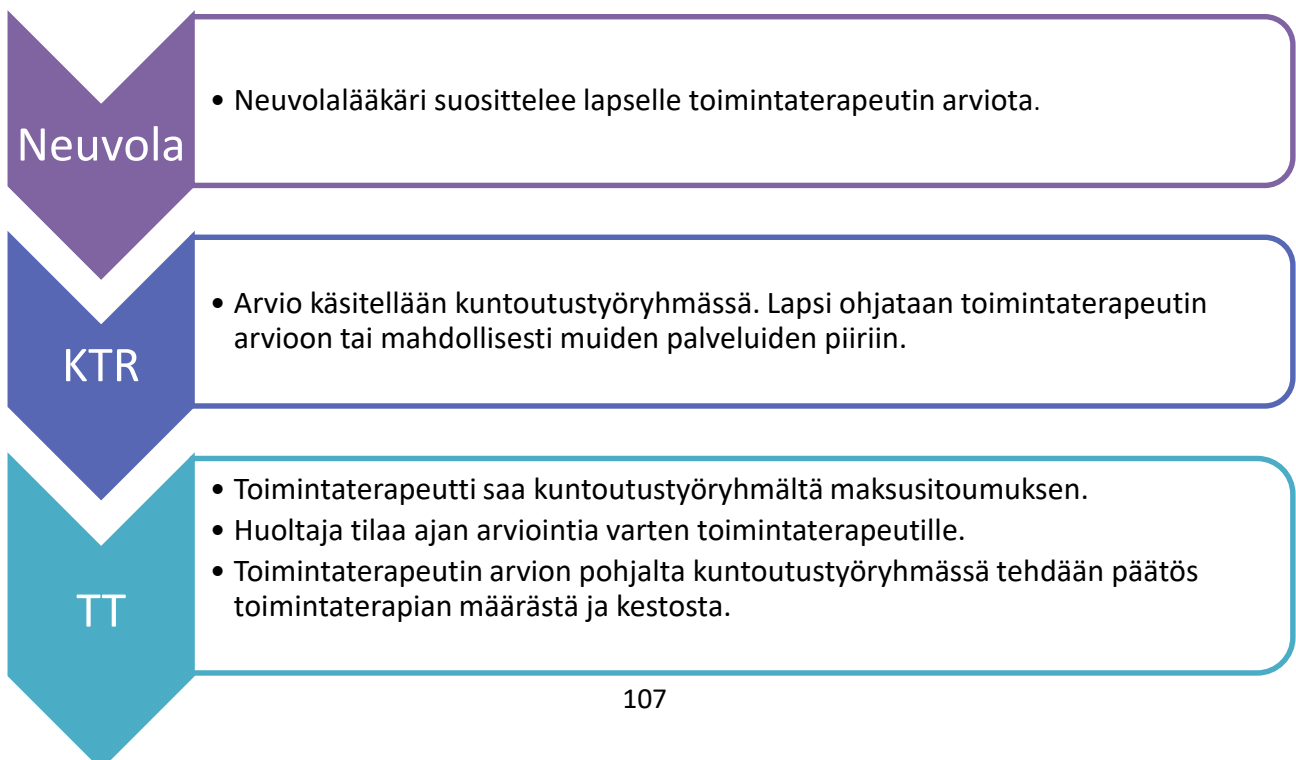

LIITE 1· Kuntoutukseen ohjautuminen Hattulassa

Kuntoutustyöryhmä (myöntää maksusitoumukset kuntoutuksiin)

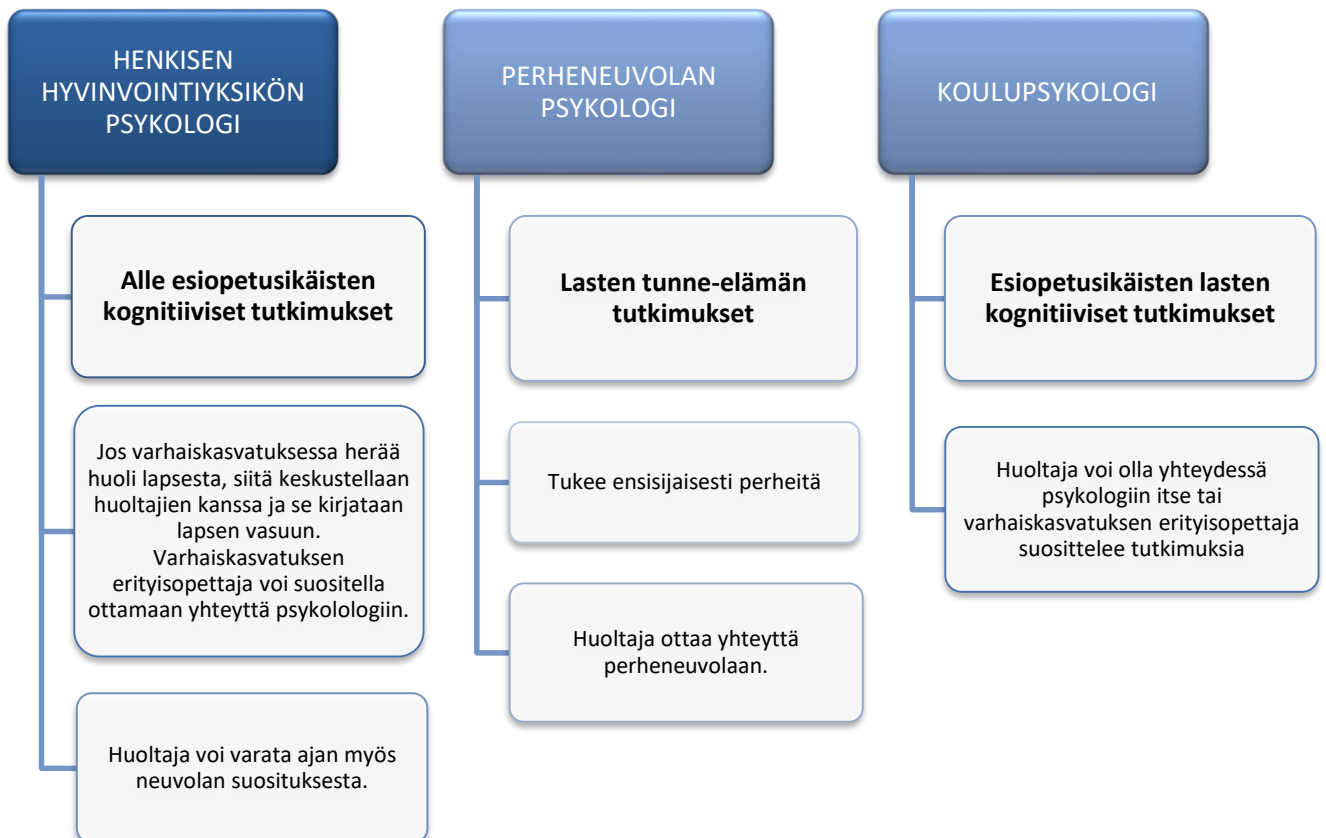
Ohjautuminen toimintaterapeutin arviointiin ja toimintaterapiaan

Ohjautuminen puheterapeutin arvioon ja puheterapiaan

Psykologin palvelut Hattulassa

Lapsuus Hattulan varhaiskasvatuksessa

Hauskuutta

Arvostusta

Turvallisuutta

Tunteiden käsittelyä

Uskoa omaan itseensä

Lapsilähtöisyyttä

Arvokasta arkea

